

ቃለ መጠይቅ ምስ ክቡር ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ

ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ፡ ብምኽንያት ሓዲሽ ዓመት 2016 (23ን 22ን ጥሪ 2016)፡ ብቴሌቪዥንን ሬድዮን ብቐጥታ ዝተፈነወ፡ ኣብ ኩለንተናዊ ምዕባሊታት ሃገርና፡ ንኩነታት ሃገር ኣብ ዝጸልጢ ዞባውን ዓለማውን ምዕባሊታትን ተርእዮታትን ዘተኮረ፡ ምስ ማዕከናት ዜና ውሽጢ ሃገር ሰፊሕ ቃለ - መሕትት ኣካይዱ ። ትሕዝቶ ናይቲ ቃለ - መሕትት እንሆ፡-

- ክቡር ፕረዚደንት እንቋዕ ናብ ሓዲሽ ዓመት 2016 ኣሰጋገረና። እዛ ዓመት እዚኣ ብሩራዊ ኢዮብልዩ ናጽነትና እንጽምብለላ ዓመት'ያ። ሽግ ናጽነት ድሮ ካብ ናቕፋ ተበጊሳ ኣላ። ኣብ ቀረባ መጻኢ፡ ጉዕዞ 25 ዓመታት ዝግምግም ሰፊሕ ቃለ-መሕትት ከነካይድ ድማ መደብ ኣለና። ተስፋ ንገብር ምስ ካልእ ክቢድ ዕማማት ነዚ መደብ'ዚ እውን ግዜ ክትህበና። ንሎሚ ግን፡ ብኣጋጣሚ ምጅማር ሓዲሽ ዓመት ናብ ህሉዊ ዞባዊን ዘቤታዊን ኩነታት ዝቐንዑ ሕቶታት ሒዝና ቀሪብና ኣለና፡ ፈለማ ብዘቤታዊ ጉዳያት ክንጅምር። ክቡር ፕረዚደንት ሕቶና ኣብዚ ቀረባ ግዜ ብዝተተግበረ ምቕያር ወረቐታዊ ባጤራ 'ናቕፋ' ክንጅምር። እዚ ስጉምቲ'ዚ ብመንጻር ቀጠባዊ ዕብዮት ክረኣ እንከሎ እንታይ ጸልዎ ክህልዎ ይኸእል? ንምቕያር ባጤራ ዘሰንዩ ብፋይናንሲያዊ ትካላትና ክነጻፍ ዝግብኣም ስጉምቲታትን ፖሊሲታትን ከመይ ይመስሉ?

መጀመርያ ኣብ ውሽጥን ኣብ ወጻእን ንዝርከብ ህዝቢ ኤርትራ ብምሉኡ፡ ርሑስ ሓዲሽ ዓመት እብል። ናይ ባጤራ ሕቶ ምእንቲ ወረቐት ምቕያር ዝመጸ ኣይኮነን። ብሓፈሻዊ ኣዘራርባ፡ ቅርጻዊ ቊጠባዊ ምትዕርራይ ንምምጻእ ዝዓለመ'ዩ። ኣብዚ፡ እንታይ'ዩ ቅርጻዊ ቊጠባዊ ምትዕርራይ? እንታይ ስለዝተመዘበለ እዩኹ ምትዕርራይ ዝድለ ዘሎ? እንታይ ከተዕሪ እትደሊ? ከመይ ገይርካኹ ተዐርዮ? ብኣየናይ ኣገባብ ኢኻ ተዐርዮ? ዝብሉ ዓበይቲ ሕቶታት ክለዓሉ ይኸእሉ'ዮም። ነዚ ምትዕርራይ'ዚ ክሕግዙ ካብ ዝኸእሉ መሳርሒታት (Tools) ሓዲ ባጤራ'ዩ። ኩሉ'ቲ ቊጠባዊ ምትዕርራይ ዘድልዮ ጉዳያት፡ ባጤራ ብምቕያር ጥራይ ይዕረ'ዩ ማለት ዘይኮነ ግን፡ ንሱ ከም መእተዊ ወይ መቕድም፡ ሓዲ ካብቶም መሳርሒታት ኩይኑ፡ ብዙሓት ዝተመዘበሉ ቊጠባዊ ጉዳያት ከተማዓራርየሉ ትኸእል። ስለዚ፡ ምትእትታው ናይ ሓዲሽ ባጤራ፡ ንቊጠባዊ ቅርጻዊ ምትዕርራይ መእተዊ'ዩ ማለት'ዩ። እቲ ምትዕርራይ ካብ ነዊሕ ግዜ ክሕሰብሉ ዝጸንሐ'ዩ። ከተተዓራርየም እንተደኣ ኩይንካ ግን፡ ዘለዉ ምምዘባላት፡ ክብሪ ናይ መጠነ ሸርፊ፡ ዝቕበብ፡ ፊስካላዊ ዘይምውዳንን ዝተፈላለዩ ካልኣት ኣብ መነባብሮ ናይ ህዝቢ ዝረኣዩ ቊጠባዊ ጸገማትን ሓዲ ብሓዲ ዘርዘርካ ክትርእዮም ክትክእል ኣለካ። እዚኣቶም ንነዊሕ ግዜ ክውህሉ ዝጸንሑ ቊጠባዊ ጸገማት'ዮም። ብኸመይ መገዲ ኢኻ ተተዓራርየም? ጠንቆም እንታይ'ዩ? ንዝብል ብዙሓት ጠንቅታት ክህልውዎም ይኸእሉ'ዮም። ፈውሲ ክትረኽበሎም ቅድሚ ምፍታንካ፡ ጠንቆም ክትምርምን ክትፈልጥን ኣለካ። ኣብ ሰለስተ ዓበይቲ ምድባት ዝተኸፍለ መጽናዕቲታት'ዩ እምበኣር ተኻዪዱ። ኣብ ሸርፊ ናቕፋ፡ ክብሪ መነባብሮን ናህሪ ዋጋታትን ማእለያ ዘይብሎም ጸገማት ክኸሰቱ ጸኒሑም'ዮም። ካብ ምንታይ'ዩ እዚ ተርእዮታት'ዚ ዝብገስ? በብቑሩብ እናተጠራቐሙ ተዋህሎም - ኣብ ሓዲ ደረጃ በጺሑም ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። ክትፍውሶም እንተደኣ ኩይንካ ግን፡ ነቶም ጠንቅታቶም ብግቡእ ክትፍውሱ ኣለካ። ናይ ውሽጥና ባዕላዊ ጸገማት ቅድም ክንቆጻጸርን ከነማሓድርን ስለዘለና፡ ብኣኣቶም ክንጅምር ኣለና ኢልና ክንዛረብ ንኸእል ኢና። እቶም ጠንቅታት ግን ኣብ ሰለስተ ምድብ ተኸፋፊሎም ዝርኣዩ እዮም።

እቲ ቀዳማይ፡ ኣብ ውሽጢ'ዚ ዝሓለፈ 18 ዓመታት ዝጸንሐ ቀጻሊ ናይ ግዳም ሸርሒታት እዩ። ኣብ ዘንቢል ኣእቲኻ እንተርኢኻዮ፡ ካብ ልምዓታዊ መደባት ናይታ ሃገር ምትዕንቓፍን ምድኻምን ወይ ምስንኻል ክሳብ እቲ ዝቐለለ ናይ ምውህላልን ቊጠባ ናይ ምዕባይን መደባት ምትዕንቓፍ፡ መጠነ-ሸርፊ ናይ ናቕፋ ከምዝዳኸም ምግባር፡ ገንዘባዊ ፖሊሲታት ከምዘይሰርሑ ምቕታል፡ ናይ ክትሪ ባንክታት ምምስራት፡ ብግዳም ናይ ውሽጢ ሃገር ፊናንሲያዊ ትካላት ከምዘይሰርሑ ምግባር፡ ናይ ገበን መሳሊጥታት ምውዳድ - ንስግረ ዶብ

ይኹን ንዝተፈላለዩ ዘይሕጋዊ ንግዳዊ ንጥፊታት ዘተባብዑ ኩነታት ምፍጣር፡ ዝኸይድ እዩ። እዚአቶም ተደሚሮም፡ ኣብቲ ቊጠባ ጸቕጢ ኣይፈጠሩን ክትብል ኣይትክእልን። ብግምታትን ትንታነታትን ዘይኮነ ግን፡ ጠንቅታቶምን መበገሲታቶምን ሓደ ብሓደ ብጭቡጥ ኣሃዛት ክትገልጹም ኣለካ። እዚ፡ ኣብ ውሽጢ ግዳማዊ ሸርሒ ዝጠቓለል፡ ኣብቲ ቊጠባ ብኸፊል ወይ ብኸቢድ ሃስያ ከውርድ ዝጸንሐ ሓደ ረቛሒ'ዩ።

እቲ ካልኣይ ጸገም፡ ምውቕቓዕ (Speculation) እንብሎ እዩ። እዚ፡ ኣዝዮም ውሑዳት ኣዋቓዕቲ ዝፈጠርዎ ምውቕቓዕን ሃነፍነፍን ምምንጫትን እዩ። እዞም ውሑዳት ኣዋቓዕቲ፡ ንዝተፈላለዩ ብግዳም ዝድረኹ ሸርሒታትን ኣብ ውሽጢ ሃገር ብዝተፈላለዩ ምክንያታት ዝፍጠሩ ነቓዓትን ድኻማትን እናመዘመዙ፡ ኣብቲ ዕዳጋ ይኹን ኣብቲ ቊጠባ - ኣብ ናህሪ ናይ ዋጋታት፡ ኣብ መጠነ-ሸርፊ ናይ ናቕፋ፡ ኣብ መነባብሮ ናይ ህዝቢ፡ ኣብ ቊጠባዊ ዕብዩት ናይታ ሃገር ሃስያ ከምጽኡ ዝጸንሑ እዮም። ኣዝዩ ጸቢብ ረብሓታት ዘለዎ፡ ብስስዕ ዝድረኹ፡ ንሕሳያ ወይ ኣሳሓኮ ዘይብሉ ናይ ኣወቓቓዕቲ ሓይሊ ድማ'ዩ። እዚ፡ ኣብ ውሽጢ'ቲ ቊጠባ ክፈጥሮ ዝጸንሐ ጸገማት፡ ኣብ ርእሲ'ቲ ኣቐዲመ ዝጠቐስክዎ ረቛሒ ደራብካ ዝረአ'ዩ። እዚ'ውን፡ ሓደ ብሓደ ዝርዝራቱ ብልክዕ ተኸታቲልካን ኣጽኒዕካን፡ ከውርዶ ዝጸንሐ ሃስያን ሳዕቤናቱን ብግቡእ ይግምገም ማለት'ዩ።

እቲ ሳልሳይን ቀንድን፡ እቲ ባዕላዊ ወይ ናይ ውሽጢ ጸገማት ዝበሃል፡ ፖሊሲታትን ኣሰራርሓ ትካላት መንግስትን ዝፈጥሮ ጸገማት'ዩ። ኣብ ኩሎም'ዞም ዝጠቐስክዎም ጸገማት - ኣብ መጠነ ሸርፊ ናቕፋ ይኹን ኣብ ዝቐበበ - ካብ ትግባረ ባጀት ናይ መንግስቲ ጀሚርካ፡ ኣብ ምእካብ ግብርን ካልኣት ዝተፈላለዩ ናይ ምቁጽጻር ዕማማትን፡ ትካላት መንግስቲ ብግቡእ ዘይሰርሑ ወይ ዝላሕልሑ ምዃኖም ዝፈጠርዎ ሰንኮፍ ኩነታት፡ ነቶም ኣቐዲመ ዝጠቐስክዎም ክልተ ቀንዲ ረቛሒታት ዝያዳ ዕድል ሂቡ፡ ወይ ተመዝሚዙ ኢልና ክንዛረብ ንእኽል። ብሓፈሻዊ ኣዘራርባ፡ ነዚ ዝጠቐስክዎ እዩ ዝመስል እቲ ኩነታት።

እዚአቶም ካብ ኮኑ እቶም ጠንቅታት፡ ከመይ ጌርካ ነቲ ቁጠባ ናብ ንቡር ትመልሶ? መጠነ ሸርፊ ንግዥ ባህ ብዝብለካ ወይ ብዝመስለካ ስምዒታዊ መገዲ ትውስኖ ኣይኮነን። ናቱ መለኪዒታት ዘለዉዎ፡ ብመስፈር ጌርካ ዝውሰን'ዩ። ናይ ባጤራ መጠነ-ሸርፊ ብምውቕቓዕን ብናይ ደገ ሸርሒን ከም ድላዩ ክንቆልቆልን ክድይብን ኣይምተገብእን። ክእረም ዘለዎ ጉዳይ ድማ'ዩ። ብኣጠቓላሊ፡ ናህሪ ናይ ዋጋታት ወይ ዝቐበበ ብኹሎም እዞም ጠንቅታት'ዚአቶም ክጽሎ ጸኒሑ። እዚ፡ ተደማሚሩ ኣብ መነባብሮ ዜጋታት ናይዛ ሃገር ክፈጥሮ ዝጸንሐ ጸቕጢ ቀሊል ኣይኮነን። ካብ ክራይ ገዛ ጀሚርካ ክሳብ'ቲ ዝቐለለ ሃላኺ ናይ መግቢ - ዋላ ናይ

ሃገር አታዊታት ዝምስገን እናኹነ ከሎ - ኣብ መነባብሮ ናይ ሰባት ከውርዶ ዝጸንሐ ሃስያ ንእሽቶ ኣይኮነን። ኣብዚ መወዳእታ እዋን ከኣ ምትምያን ባጤራ መጺኡ። ብደገ ዝመጸ'ዩ። እቲ ካልእ ዝተገብረ ሸርሒታት ከይኣክል፡ ነቲ ቊጠባ ከተዕንዎ'ሞ፡ ናይታ ሃገር ቊጠባ ዓንዩ እዩ፡ ቅልውላው ተፈጢሩ እዩ፡ ጸገም መጺኡ እዩ - ከትብል ምእንቲ፡ ባጤራ ኣብ ደገ ኣሕቲምካ ኣብ ዕዳጋ ምዝራው መጺኡ። ክሳብ ከምኡ ደረጃ'ዩ ባጤራ። ስለዚ፡ ሓዲሽ ባጤራ ከተኣታቶ ከሎ ንኹሎም'ዞም ዝተጠቐሱ ጠንቂታት ናይ ምምዝባል ወይ ዘይምውዳን ኣብ ቅርጺ ናይቲ ቊጠባ፡ ከተዓራረዩ ስለዘለዎም እዩ። ሓዲሽ ባጤራ ምእታው ንበይኑ ግን ፍታሕ ኣይኮነን። እቶም ካልኣት መሳርሒታትን ስጉምቲታትን እንተዘይተፈቲሑም፡ ብእኡ ጥራይ ንኩሉ ከተዕርዮ ዝከኣል ኣይኮነን። ንገንዘባዊ ፖሊሲ ዝምልከቱ ዝተዳለዉ ትሕጃታት ወይ ዝውሰዱ ስጉምቲታት ኣለዉ፤ ምድያብን ምውራድን ባጤራ ብግዜ ንምክትታሉ ዝተዋደደ መስፈር ኣሎ፤ ናይ ክብሪ መነባብሮ መስፈር ኣሎ፤ ንሃለኻትን ዘይሃለኻትን ዕዳጋታት መለክዒታት ተቐሚጦም ኣለዉ።

ብኣጠቓላሊ፡ እዚ ከም መሳርሒ ወይ ድማ መቐየሪ ነቲ ቅርጺ ክሕግዝ'ዩ ዝበሃል ዘሎ ናይ ባጤራ ምቅይያር፡ ኣብ ሓደ እዋን ተኣምራታዊ ፍታሕ ከምጽእ ኣይክእልን'ዩ። ግዜ ክወስድ ክኸእል ኣለዎ። ስንብራት ናይዚ ዝተኣታቶ ዘሎ ሓዲሽ ናቕፋን ምስኡ ዝኸይድ ፖሊሲታትን ክትልክዎ፡ ብመዓልቲ፡ ብሰሙን፡ ብወርሒ ዝውዳእ ስለዘይኮነ፡ ብብእዋኑ ብግዜ እናተለከዐ ክኸይድ እዩ። ናበይ ገጹ ይኸይድ ኣሎ? እቲ ምምዝባል ወይ ዘይምውዳን ናብ ምውዳን ገጹ ይኸይድ ኣሎዶ? ኩሎም እቶም ክዕረዩ ዝተደልዩ ነቲ ቊጠባ ኣመዘቢሎም ዘለዉ ኩነታት ሓደ ብሓደ ደሚርካ ትርእዮም። ናበይ ገጸም ይኸዱ ኣለዉ ምክትታል እናተገብረሎም፡ ብብእዋኑ ስጉምቲታት ይውሰደሎም። እዚ ሓዲሽ ባጤራ ተኣምራታዊ ፍታሕ ከምጽእ እዩ፡ ወይ እዞም ተወሲኖም ዘለዉ ስጉምትታት ምስ ተተግበሩ፡ ናይ ኩሎም'ቶም ኣብቲ ቁጠባ ተቐልቂሎም ዝጸንሑ ሰንኮፋት ወይ ኣበራት ፍወሳ ከመጽእ እዩ ኢልካ ክዝረብ ግን ዝከኣል ኣይኮነን። ይኹን'ምበር፡ ኣመታቱ ድሮ ምልክታት ክህብ ጀሚሩ ኣሎ። በዞም ምልክታት እዚኣቶም ክንደዓዓስ ኣይንኸእልን ኢና። የግዳስ፡ ግዜ እናወሰድና ከነኸርርም ክንክእል ኣለና። ናይ ደገ ሸርሒ ክቋርጽ እዩ፡ ጽባሕ ንግሆ ክቐየር ይኸእል እዩ ኢልና ክንጽበ ኣይንኸእልን። ኣብ ውሽጢ፡ ዕዳጋ ንምምዝባል ክዋሳእ ዝጸንሐ ናይ ምውቕቓዕ ተርእዮ እውን ብሓጺር ግዜ ክፍወስ ኢልካ ዝሕሰብ ኣይኮነን። ክንጅምር እንተኾንና፡ ፈለማ ነቲ ኣብ ፖሊሲታትናን ኣብ ኣሰራርሓ ናይ ትካላትናን ዝጸንሐ ዘይቅርዑይነት ብመሰረቱ ከነዐርዮ ክንክእል ኣለና። ብሕጂ ዝውሰዱ ብዙሓት ኣብ ጁባና ሒዝናዮም ዘለና ስጉምቲታት ኣለዉ። ሓንቲ ስጉምቲ ድሕሪ ሓንቲ ስጉምቲ እንታይ ስንብራት ትገብር ኣለ? ናይ ብዙሓት

ዝውሰዱ ስጉምቲታት ድምር ብሓባር ዘምጽኦ ስንብራት እንታይ ክመስል ይኸእል? እቲ ዝውሰድ ስጉምቲታት ኣብ ነጥብቲቲ ዘለዎ ዝምድናታት እንታይ ክመስል ይኸእል? ኣብ መወዳእታ ከኣ፡ እቲ ዝድለ ውጽኢት ይህብ ኣሎ ድዩ ኣይህብን፡ ናቱ መለኮቲታት ኣለዎ። ግን፡ ሕጂ፡ ሰዓቱ ከይኣኸለ ከሎ ክዝረብ ዝከኣል ኣይኮነን። ሓደ ወርሒ እኮ ኣይገበርናን ዘለና። ስለዚ፡ ግዜ ወሲድና ክንርእዮ ኢና። ብኸምዚ ክኸየዶ ዝጸንሐ፡ ብሻላ ማላ ዝኸየድ ግን የለን። እቶም ሸርሒ ከምርሑ ዝጸንሑ ባህ ከይብሎም ይኸእል። ኣብ ናይ ምውቕቓዕ ዓለም ኮይኑ፡ ናይ መንግስቲ ፖሊሲታትን ኣሰራርሓኡን ድኻማቱን እናመዝመዘ፡ ከላግጽ ዝጸንሐ ኣዋቓዒ ኣሎ። ድሕሪ ሕጂ ግን፡ ከምኡ ዝበሃል ነገር ኣይከህሉን እዩ። ሓንሳብ ዝተገብረ ጌጋ፡ ካልኣይ ወይ ሳልሳይ ግዜ ኣይድገምን እዩ። ቅድሚ ሕጂ ዝነበረ ሸለልተነትን ናይ ኣተሓሕዛ ሰንኮፍን፡ ከምኡ'ውን ብጽቡቕ ድሌት ዘየድሊ ሳዕቤናት ዘምጽኦ ፖሊሲታት ክሰርሑ ስለዘይኮነ፡ መሰረታዊ ወይ ሱር-በተኽ ለውጢ ክመጽእ ኣለዎ። እዚ ኸኣ ኣብ መስርሕ ዝረኣ እምበር ብሓንቲ ኣዋጅ፡ ብሓንቲ ውሳኔ ወይ ብሓንቲ ስጉምቲ ዝቐየር ኣይኮነን። ስለዚ፡ እቲ ምቕያር ባጤራ ዝበሃል ብዙሕ መኣዘናትን ብዙሕ ዕላማታትን ዘለዎ፡ ኣብ ሓደ እዋን ብዙሕ ሽግራት ክፈትሑ ዝተበገሰ እዩ። ግን ምስ ግዜ ዝረኣ ጉዳይ ምጵኑ ክፍለጥ ኣለዎ።

• ክቡር ፕረዚደንት ምስ ምቕያር ባጤራ ተኣሳሲሩ፡ ኣብ ሸርፊ ናይ ናቕፋ እንታይ ምዕባላታት ከህሉ ይኸእል? ኣብ ዕዳጋታትኩ?

ኣብ ዕዳጋ ዘሎ ኩነታት ከመይ ይመስል? ናቕፋ ብሸርፊ ክንደይ በጺሓ ነይራ? ብወገነይ ብዙሕ ኣይከታተልን እዩ። ናይ መንግስቲ ወግዓዊ መጠነ ሸርፊ ዝበሃል ኣሎ - ዘይተቐየረ። እዚ መጠነ ሸርፊ እዚ ክውንነታዊ ድዩ? ብኸምኡ ክቕጽልኩ ይከኣል ድዩ? ኣብ ዝሓለፈ ዓሰርተ ዓመታት ከመጹ ዝጸንሑ ብዙሓት ርእይቶታት ኣለዉ። ናቕፋ ብዶላር ክንደይ ክትከውን ትኸእል ወይ ክንደይ ክትከውን ኣለዎ? ብስምዒት፡ ሓንቲ ናቕፋ ሓንቲ ዶላር ክትከውን ኣለዎ ወይ ክንገብራ ኣለና ዝብል'ውን ኣይሰኣንን ይኸውን። እቲ ናይ ፊናንስያዊ ትካላት ኣሰራርሓ ምቁጽጻሩ እናላሕለሐን ካብ ምቁጽጻር ፊናንስያዊ ትካላት ዝዓውድ ወይ ዝንቀሳቐስ ባጤራ ናቕፋ ኣብ ግዳም እናተዘርወን ኣብ ዝኸደሉ እዋን፡ ነቲ ወግዓዊ መጠነ ሸርፊ እትብሎ ከተዕቕቦ ትኸእል ዲኻ? እንተደኣ ናይ ምቁጽጻር ኣገባባት ዘይብልካ፡ ኣብቲ ቁጠባኻን ቁጠባዊ ዕቤትካን ዘሎ ሓይሊ ንከምዚኣም ዝኣመሰሉ ተርእዮታት ክቆጻጸርም ዘይከእል እንተኾይኑ፡ ስለ ዝደለኻዮ ጥራይ ብስምዒት መጠነ ሸርፊ ለኪዕካ ክትከይድ ይከኣል ድዩ? ክወርድን ክድይብን እንተኾይኑኸ በየናይ መስፈር ኢኻ ተደይቦን ተውርዶን?

ስለምንታይከ? ናትካ ዘቤታዊ ቁጠባ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ከባቢኻ ዘለዉ ቁጠባታት ብኸመይ ይጸልውዎ? ኣብ ዘባን ካብ ዘባ ወጻኢ ምስ ዘለዎ ሃገራትን ዘሎ ዝምድናታት ናይ ንግድን ዝተፈላለዩ ካልእ ቁጠባዊ ምውሳኔን ከመይ ጌርካ ትመዝኖን ትከታተሎን? ኣብ ጉረባብቲ ሃገራት ናይ ከትሪ ባንክታት ተኸፊቱ፡ ናይ ሸርፊን ናይ ገበንን ስራሕ ዘካይድ ትካላት ከኣ ተመስሪቱ እንተደኣ ኣልዩ እሞ፡ ፊናንያዊ ትካላት ናይታ ሃገር ከቆጻጸሮ ዘይክእል ኮይኑ፡ መጠነ ሸርፊ ከትቆጻጸሮ ይከኣል ድዩ? ከምዚ ዝኣመሰለ ኩነታት እናሃለወ ከሎ፡ እቲ መጠነ ሸርፊ 70፡ 60፡ 50 በጺሑ ነይሩ ክበሃል ይከኣል ይኸውን። ብሕግታት ናይ ቁጠባ ዘይኮነ፡ ብምውቕቓዕ ብናይ ጫካ ሕግታት ዝኸይድ ዓይነት ኣሰራርሓ ዝውሰን መጠነ ሸርፊ፡ ከመይ ጌርካ ተመዓራርዮ? ንሱ ጥራይ ድዩኸ እቲ ኣርእስቲ? ኣብ መንጎ ውሸጢ ሃገር ዘሎን ኣብ ወጻኢ ዘሎን ወግዓውን ዘይወግዓውን ሸርፍታት ዝበሃል ብኸመይ ትሕዞ? ኣብ መወዳእታ ግን፡ እቲ መጠነ ሸርፊ ናብ ንቡር ክምለስ ክኸእል ኣለዎ። መጠነ ሸርፊ ናይ መወዳእታ መለክዒ ናይ ቁጠባዊውን ንግዳውን ዝምድናታት፡ ናይ ወፍርን ቁጠባዊ ዕብዮትን መለክዒ ስለዝኾነ። እቶም መለክዒታት ኣምጺእካ ብግቡእ ክትሰርሓሉ ኣብ ዘይትኸእል ኩነታት፡ መጠነ ሸርፊ ንበይና በጥቅላካ ክትርእያ' ሞ ብኡ መጠን ከተመዓራርዮ ክትፍትን፡ ኣዝዩ ኣጸጋሚ ብድሆ ኮይኑ ጸኒሑ ክሳብ ሕጂ። ሕጂኸ እንታይ ይመስል ኣሎ? ብዙሓት "እቲ ጸሊም ዕዳጋ ዝበሃል ዝነበረ'ውን ወራዱ ኣሎ፤ ናቕፋ ደዱባ ኣላ ወዘተ. . ." ክብሉ ይስምዑ እዮም። ወርሒ ከይገበርካ ከምኡ ክትብል ኣይትኸእልን። ዓቕልን ትዕግስትን የድሊ። መጠነ ሸርፊ ጎዲላ ኣላ፡ ወራዳ ኣላ ቅድሚ ምባልካ፡ ቀስ ኢልካ፡ ግዜ ወሲድካ ኣስተንፍስ። ብድሕሪኡ ብህድኣት ሚዛን ትገብር። ምናልባት እዚ ናይ ሕጂ ምውራድ መጠነ ሸርፊ፡ ግብረ መልሳዊ ሃንደበታዊ ተርእዮ ክኸውን ይኸእል። ኩሎም እቶም ንዕኡ ዝጸለዉ ረቓሒታት ብዝተፈላለዩ ስንባዶ ዝተጸልዉ ክኾኑ ይኸእሉ። ክንመዝን እንተደ ካንና፡ ቀስ ኢልና ሃዲእና ክንመዝን ኣለና። ምኽንያቱ፡ ኣብ ደገ ዘሎ ይኹን ኣብ ውሸጢ ዘሎ ኤርትራዊ እቲ መጠነ-ሸርፊ ብዝተፈላለዩ መንገዲ የገድሶ እዩ። ንሰድርኡ ክሕግዝ ዝደሊ ኣሎ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ናይ ልምዓት መደባት ክዋሳእ ዝደሊ እውን ኣሎ። ልዕሊ ኩሉ ከኣ እቲ ክንድ'ዚ እዩ ደምዝካ ተባሂሉ ምስ መንግስቲ ዝሰርሕ ዘሎ ክፋል፡ እቲ መጠነ-ሸርፊ ብመጠን ኣታዊኡ ክነበረሉ ኣብ ዘይክእል ደረጃ እንተደኣ ኣብጺሕዎ፡ ትርጉም ናይቲ ባጤራን ትርጉም ናይቶም ዝወጹ ፖሊሲታትን ብኸመይ መገዲ ትልክዎ? ዜርካ ዜርካ፡ ኣብ ቁጠባዊ ህይወት ናይ ነፍሲ-ወከፍ ዜጋን ሰድራን ዝገድፎ ስንብራት እዩ እቲ መለክዒኡ። ከምኡ ስለዝኾነ፡ እዞን እነተኣታትውን ዘለና ፖሊሲታት ተጠንቂቕና፡ ከየዝለቕና፡ ገጥ ኣቢልና ሒዝና ኣብቲ ዝብጻሕ ነብጽሓየን። ተሃዊኸና መደምደምታታት ወይ ብይን ከይሃብና፡ ቀስ ኢልና

ገምጋማትና ምስ ግዜ እናመግራረና፡ ኣብ ልክዕ በጺሑ ኣሎ ኣብ ዝበልጥሉ ግዜ፡ ሽዑ ገምጋማትና ከነቐርብ ንክእል። ሕጂ ግን ናይ ሰሙናት ተርእዮ ስለ ዝኾነ፡ ንኩባቢና ግዜን ዕድልን እንተሃብና ጽቡቕ እዩ።

- ከቡር ፕረዚደንት፡ እቲ ተወሲዱ ዘሎ ስጉምቲ ምናልባት ተኣምራታዊ ዝኾነ ፍታሕ ኣየምጽእን ይኸውን። ግን ኣብ ዕዳጋ፡ ናይ ገለ ሃለኻቲ ዋጋታት ኣዝዩ ንዲሉ ኣሎ። እንታይ እዩ እቲ ምክንያት? ቀጻልነቱ ንምርግጋጽን ኣብ ካልኣት ሃለኻቲ እውን ከምዝሰፍን ንምግባርንከ እንታይ ይሕሰብ?

እቲ ዝርዝራቱ፡ እቶም ሒዞም ዘለዉ ይፈልጥዎ። ግን ናይ ኩሎም ሃለኻቲ መግቢታት ዝርዝር ኣሎ። ናይ ነፍ-ወከፍ ሃላኺ መግቢ - ብልቱግ፡ መሸላ፡ ዕፋን፡ ዳጉሻ፡ ጣፍ፡ ስርናይ. . . ናይ ውሽጢ ሃገርን ናይ ግዳምን ፍርያት፡ ኣብ ሓደ ቦታ ጥራይ ዘይኮነ ኣብ ነንበይነን ከም ዕዳጋታት ክቐጸራ ዝክእላ ከተማታት እንታይ ይመስል ነይሩ እቲ ዋጋታት? ምድያቡ፡ ምውራዱ ናቢይ ገጹ ይኸይድ ነይሩ? ዋጋ ናይ ሓደ ዓይነት ሃላኺ መግቢ ክንድ'ዚ ነይሩ፡ ናብ ክንድ'ዚ ወራዱ፡ ክትብል ከለኻ፡ ናይ ብሓቂ ድዩ? ስለምንታይ ወራዳ? ጠንቓ ክትፈልግ ክትክእል ኣለካ? ህላወን ዘይህላወን ናይቶም ሃለኻቲ ድዩ፡ ወይስ እናሃለዉ እዩ ዋግኦም ዝድይብን ዝወርድን ኔሩ? ጠለብ ናይ ኣህለኻቱ ድዩ ወይስ ስእነት ናይቶም ሃለኻቲ እዩ? ዶስ ጽባሕ ንግሆ ከምዚ ክመጽእ ይክእል ኢዩ'ሞ፡ ከምዚ ክኸውን ይክእል እዩ ስለዝተባህለ እዩ? ጽባቕ ክርከብ ይክእል ኢዩ ወይ ኣይክርከብን እዩ ኢልካ እንተደኣ ኣብ ግምት ትኣቱ ኩንካ፡ ኣብ ናይ ምውቓዕ (Speculative) ናይ ዋጋታት ምድያብን ምውራድን ክተኣቱ ትክእል። ልክዑ ኣብ ዕዳጋ ስለ ዘሎ፡ እሞ ድማ ጠላቢ ስለዘለዎን ክሸየጥ ስለ ዝክእልን፡ ክንድ'ዚ ኮይኑ ዋግኡ ኢልካ ክትዛረብ ይከኣል ድዩ? እዚ እኮ ናይ መግቢ ሃለኻቲ እዩ። ናይ ኣእካል ጥራይ ዘይኮነ፡ ሸኮር፡ ዘይቲ፡ ጥረ ነገራት፡ ብርስንን ካልኣት ቀንዲ ኣገደስቲ ሃለኻቲ ዝበሃሉን ደማሚርካ ክትርእዩ ኣለካ። ነዳዲ ካብ ደገ ዝመጽእ ኣዝዩ መሰረታውን ስትራተጂያውን፡ ኣብ ኩሉ ህይወት ናይቲ ቁጠባ ተራ ዘለዎ ስለዝኾነ፡ ኣብ መጠነ ሸርፊን ዋጋታት ናይ ሃለኻትን ዝተፈላለዩ ኣገልግሎታትን'ውን ተራ ስለዘለዎ፡ ኮን ዶኾን ናቱ ጽልዋ ኣምጺእዎ ይኸውን ኢልካ ክትሓስብ ትክእል። ምናልባት'ውን ናይ ባጤራ ቀረብ ኣብ ዕዳጋ ወይ ዑደት ስለዘየለ፡ ንሱ ዘምጽኦ ደኾን ይኸውን ከበሃል ይከኣል። ናይ ወጻኢ ሸርፊ ዋሕዚ ኣብቲ ቁጠባ ብዝተፈላለዩ መልክዓት ስለዘሎ ዝሰዓበ ከይኸውን ኢልካ ክትሓስብ ትክእል። ማእለያ ዘይብሎም ሕቶታት ስለ ዘለዓዕል፡ ኣብ ሓደ ገምጋም ወይ ኣብ ሓደ ብይን ክትበጽሕ ምእንቲ፡ እቶም መለክዒታት

ኮፍ አቢልካ ሓደ ብሓደ ምስ ግዜ ኣብ ስእሊ ከተጽንዖም ኣለካ። እዚ ከኣ ግዜ ይሓትት እዩ። እዚ ናይ ሕጂ ናይ ሃለኸቲ ዋጋታት ምውራድ፡ ሓደ ካብቲ ዝህቦ መልሲ፡ እቲ ዝጸንሐ ዋጋታት መብዛሕትኡ ናይ ምውቕቓዕ ዋጋታት ምንባሩ እዩ። ዓሚ ናይ እኽሊ ትርፊ (Surplus) ነይሩና። ብፍላይ ኣብ ዞባ ደቡብ ዝገፍ ትርፊ ነይሩ። እቲ ሽዑ ዝኣተወ ትርፊ ግን ኣብ ዕዳጋ ኣሰር ኣይገደፈን። ኣብ ምንታይ ኣትዩ? ኣብ መኸዘናት ተቐሚጡ። ብኸመይ መንገዲ ኣብ ኢድ ወነንቲ ድኻናት ናይ ኣእካል ከምዝኣተወ ንፈልጦ ነገር የለን። ዋጋ ናይዞም ሃለኸቲ እዚኣቶም ምድያብን ምውራድን እምበኣር፡ ቦቲ ነቲ ሃለኸቲ ሒዝዎ ዘሎ ኣካል እዩ ዝውሰን። ብናይ ዕዳጋ ሕጊ ወይ ብጠላብን ቀረብን ዝውሰን ኣይኮነን። መብዛሕትኡ ኸኣ ናይ ምውቕቓዕ ዋጋታት እዩ። ሰብ ምስ ጠመየ፡ ኣጨኒቐካ ኣብ ዝወሰንካዮ ዋጋ ተእትዎ። ዝደለኻዮ መኸሰብ ድማ ትገብር። ብፍላይ መንግስትን ናይ መንግስቲ ኣካላትን ብግቡእ እንተደኣ ዘይቆጸጸሩ ኮይኖም፡ እቲ ምውቕቓዕ ቀይዲ በተኸ ኮይኑ፡ ኣብ ናህሪ ናይ ዋጋታት ዘምጽኦ ሳዕቤናት ከትግምቶ ኣይከኣልን እዩ። ሚእቲ ዕጽፊ ወይ ክልተ ሚእቲ ዕጽፊ መኸሰብ ጥራይ ዘይኮነ፡ ክሳብ ሽሕ ዕጽፊ ክልተ ሽሕ ዕጽፊ ዝኸይድ እዩ። ብዘይምቁጽጻር ይጋልብ፡ ይጋልብ - ኣብ መወዳእታ ከኣ መትሓዚ'ውን ኣይትረክቡሉን ኢኻ። ስለዚ፡ እቲ ናይ ዋጋታት ምውራድ፡ እቲ ናይ ምውቕቓዕ ምግላብ ስለዝዘሓለ ድዩ ዋላስ ናይ ብሓቂ ሃለኸቲ ናብ ልክዖም ስለ ዝወርዱ ዘለዉ እዩ ዝመጽእ ዘሎ? ክትፈልጥ፡ ሃዲእካ ናይ ቁጽሪ ሕሳባትካ ክትገብር ክትክእል ኣለካ።

- ካቢኒ ሚኒስትራት ኣብዚ ቀረባ ግዜ ኣብ ዘካየዱ ኣኼባ፡ ን2016 ኣብ ጉዳይ ሰብኣዊ ጸጋታት፡ ምርግጽ ቀረብ መግብን ነዳዲን፡ ማሽነርን ህዝባዊ መጓገዢን ቀዳምነት ተዋሂብዎም ክትግበሩ ዝተወጡኑ መደባት ከምዝሓንጸጸ ተገሊጹ ነይሩ። ብዛዕባ'ዚን ምስኡ ዝተኣሳሰሩ መደባትን ቀዳምነታትን ዝያዳ መብርሂ እንተትህበና?

ናይ 2016ን ክንዮኡን ዘለዉና መደባት እንታይ እዮም? ባጀት እንታይ ይመስል? በብዓመቱ ጸጋታት ክንድልብ ጸኒሕና። እዞም ጸጋታት'ዚኣቶም ማሽነር፡ ኢክዊፕመንት፡ ጥረ ነገራት፡ ነዳዲ፡ ቸሜንቶ፡ ተንዲኖ፡ ዝተፈላለዩ ካልኣት ጥረ ነገራት፡ እንተላይ ጸጋ ሰብ ዘጠቓለሉ እዮም። ን2016 ነዋህልሎ ዘለና ጸጋታት - ቅድሚ ሕጂ ኣብ ኢድና ዝጸንሐን ሕጂ ንውስኹ ዘለናን - ደሚርና ናይ 2016 ናይ ልምዓት መደባትና ከነተግብር እሞ፡ ኪንኡ'ውን ን2017 ዝኸዱ መደባት ብግቡእ ኣድማዕነቶም ከነውሕስ እንተኼንና፡ እንታይ ይመስል ጸጋታትና? ስለዚ ኣብ ኢድና ዘሎ ጸጋታት ገምጋም ይገበረሉ። ንነዊሕ ግዜ ገምጋም ከይተገብረ እዩ ጸኒሑ። ክንደይ ዶዘር፡ ክንደይ ሎደር፡ ክንደይ ግሬደር፡ ክንደይ ሚክሰር ኣለዎና? ኩለን እተን ኣብ ኢድና ዘለዎ ማሽነርን ኢክዊፕመንትን ቁጽረን ክንደይ እዩ?

ካብኣተን፡ ብግቡእ ዝሰርሓን ዘይሰርሓን ክንደይ እየን? ቅድሮ ኣቐሑ ዝጎደለን ክንደይ እየን? ሓደ ብሓደ ተገምጊመን ክፍለግ ክኸእላ ኣለወን። ምኽንያቱ፡ ናብ ሰራሕ፡ ንዕኣን ሒዝካ ስለትእትብገስ። ናይ ምትግባር ዓቕምኻ'ውን ብመጠን ዘለካ ጸጋታት ስለዝውሰን። ትሕዝቶኻ ከይፈለጥካ፡ መደባት ክትሰርዕን ውጥናት ከተውጽእን ኣይትኸእልን። ኣብ ጥረ ነገራት እውን ከምኡ። ኣብ ሃገር ዝፈርዩ ይኹኑ ካብ ደገ ዝመጽኡ ከም ነዳዲ፡ ቸሜንቶን ካልእን ዝሓመሰሉ ዝተፈላለዩ ጥረ ነገራት እንታይ ኣለዉና፡ እንታይከ ክንውሰኽ ንኸእል? ባጀት ከኣ ምስኡ ይመጽእ። ባጀት ክትሰልፅ እንተኾንካ፡ እንታይ ኣታዊታት ኣለካ? ካብ ምንታይ ምንጭታት ኣታዊታት ከተዋህልል ትኸእል ክትፈልጥ ኣለካ። ከመይ ጌርካኸ ንዕኡ ተተግብሮ? ንዝውሰንካዮ ባጀት ብጽላት ይኹን ብዘባ ደረጃ ከመይ ጌርካ ተተግብሮ ክትፈልጥ ኣለካ። ልዕሊ ኹሉ ግን፡ ጸጋ ሰብካ ክትፈልጥ ክትኸእል ኣለካ። ቦቲ ዝተሓተ ምናልባት ብዛዕባ ናይ ጉልበት ዓቕሚ ክትዛረብ ትኸእል። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ኣብ ቁጠባዊ ዕብዩት ለውጢ ዘምጽእ ሞያውን ክኢላውን ጸጋ ሰብ እዩ። ተመኩሮ ዘለዎ ወይ ብዝተፈላለዩ ደረጃታት ናይ ሞያ ዝሓለፈ ጸጋ ሰብ። እዚ ዓቕሚ እዚ እዩ ንዘለካ ናይ ማሸነግ፡ ኢክዊፕመንት፡ ጥረ ነገራት፡ እንተላይ ባጀት ብኣድማዕነት ከሰርሓካ ዝኸእል። ነዚ ከይገምገምና ነዊሕ ግዜ ከከም ዝመጸ ብፍኑው ክንከይድ ጸኒሕና። 2016 ነጥብ-መቐይሮ ክንገብራ እንተደኣ ኩንና እምበኣር፡ ደቂቕ ገምጋም ናይ ህሉው ጸጋታትና ጌርና ብልክዕ ክንፈልጦ ክንኸእል ኣለና። ልዕሊ ኩሉ፡ ናይ ሰብ ጸጋና ከነሰስን ክንኸእል ኣለና። ቅድሚ ሕጂ ብዝተፈላለዩ መገዲ ካብ ኮለጃት ብዲግርን ዲፕሎማን ድሕሪ ምምራቕም ኮነ ኣብ ዝተፈላለዩ ናይ ክእለትን ኪነትን መሰልጠኒ ማእከላት ሞያ ድሕሪ ምጥራይ ብነዊሕ ተመክሮ ሞያን ክእለትን ከኻዕብቱ ዝጸንሑ ኣለዉና። ኣብ ኩሎም እዚኣቶም ዘለና ዓቕሚ እንታይ ይመስል? ሓደ ብሓደ ክግምገም ክኸእል ኣለዎ። ድሕሪኡ ናይ 2016 መደብና ነውጽእ። እቲ ኣብ ኢድና ዘሎ ጸጋታት ተጸኒዑ፡ ተዘርዚሩ ቀሪቡ ኣሎ። ካብኡ ናብኡ ግን ናይ ሰብ ጸጋ ብግቡእ ክግምገም ኣለዎ ስለዝተባህለ፡ ኣይተወድኦን እምበር ይምዝገብ ኣሎ። ሰባት፡ ብፍላይ እቶም ሞያውያንን ክኢላታትን ዝበሃሉ፡ ኣብ ዘዝግብኦም ብኣድማዕነት ከበርክትሉ ዝኸእሉ ቦታታት ክምደቡ ክኸእሉ ኣለዎም። እቲ ክንክተሎ ዝጸናሕና ኣመዳድባ፡ ናይ ብሓቂ ኣድማዕነት ናይ ጉልበት ሰብና ወይ ጸጋ ሰብና የረጋግጻልና ነይሩ ድዩ? እዚ'ውን ክግምገም ክኸእል ኣለዎ። ምኽንያቱ፡ ኣብ ቅርጻዊ ምትዕርራይ ናይ ኣሰራርሓና ክንኣቱ እንተደኣ ኩንና፡ ነዚ ጸጋ እዚ ብግቡእ ክንጥቀመሉ ክንሓሰብ ስለዘለና። ብሓፈሻ ነቶም ቁጠባዊ ናይ ልምዓት መደባት ከነተግብሮም እንተደኣ ኩንና ከኣ፡ ኣሰላልዓ ባጀትና ክንፈልጥ ክንኸእል ኣለና። ኣብዚ፡ እቲ ዝግበዩ ክፋል ባጀት ናይ 2016፡ ኣብ ደሞዝ ናይ ሰራሕተኛታት ክውዕል ኣለዎ። ምኽንያቱ፡ ንጸጋ ሰብካ ፈሊጥካ ኣብ ዘድምዓሉ ቦታ ከምዝምደብን ከምዝውደብን ምግባር

ጥራይ ዘይኮነ፡ ንሱ'ውን ግቡኡ ክረከብ ስለዘለዎ። እዚ ኩሉ ዓመታት ጸገሙ ተጻዊሩ መስዋእቲ እናኸፈለ ክኸይድ ዝጸንሐ፡ ድሕሪ 2016ን 2017ን ዝኸይድ መደባት እንተልዩ፡ እቲ ሰብ መስመሩ ሒዙ ግቡእ ሞላኡ ክረከብ ክኸእል ኣለዎ። ከመይ ጌርካ ተመዛዝኖ ካልእ ኣርእስቲ' ኳ እንተኾነ፡ ከም ቀዳምነት ግን ከመጽእ ክኸእል ኣለዎ። እቶም ንኸልኡት ጸጋታት ናይ ማሸነፊ፡ ኢክዊፕመንት፡ ጥረ ነገራት ዝምልከቱ እውን ቅድሚት ይኣትዉ። ንህዝቢ ብዝምልከት ብኣጠቓላሊ፡ ናይ መጓዳዝያ፡ መራኽቢታት፡ ማይን ጸዓትን ኣገልግሎታት፡ እንተላይ ማሕበራዊ ኣገልግሎታት፡ ቀዳምነት ክረከብ ክኸእል ኣለዎ። ብዘይካ' ቶም ምስ ኩሉ ካልእ ጸጋታት ደሚርና፡ ነቲ ቁጠባ ሕመረት ወይ ዲናም እዩም እንብሎም ሞያውያን ክኢላውያን፡ እቲ ካልእ ሰብ እውን ነቶም መባእታዊ ኣገልግሎታት ክረኽቦም ስለዘለዎ። ስለዚ፡ ናይ 2016 ባጀት ክንሰርዕ እንከለና፡ ቀዳምነታት ናይቲ ባጀትና ክንፈልጥ ክንክእል ኣለና። እቲ ቅድም ክስራዕ ዘለዎ ቅድም ይስራዕ። እቲ ዘይተርፍ ዝበሃል ድማ ኣበዩናይ ደረጃ ይስራዕ ተፈሊጡ፡ ኣብ ቦታኡ ይስራዕ። ከም ድምር ናይ ኩላቶም እዚአቶም፡ ኣብ መወዳእታ ናይ 2016 መደብና ሰሪዕና ኣለና ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። 2016 ናብ ዝሓሸ ናይ ቁጠባ ልምዓትን ዕብዮትን ከሰጋግረና ዝኸእል ኣሰራርሓና ከምብሓድሽ ከሊሰናን ኣመዓራሪናን ክንኣቱ ክንክእል ኣለና ስለዝተባህለ፡ ኣብ ውሽጢ' ዚ ኣርእስቲ' ዚ እዩ መጺኡ ነይሩ እቲ ነጥቢ። እዛ ኣቕራብኩማ ዘለኹም ሕቶ ከኣ ንኩሉ' ዚ ተጠቓልል እያ ማለት እዩ።

• ክቡር ፕረዚደንት፡ ጉዳይ ደሞዝ ጠቓኸካዮ ኣለኹ። እዚ መደብ እዚ መዓስ እዩ ብምሉኡ ክትግበር?

ጀሚሩ እንድዩ። እቶም ኣብ መዝገብ ዝኣተዉ ደሞዝም ፈሊጦም ኣለዉ። ዝምልከተን ሚኒስትራታት፡ ኣካላት ህግደፍ፡ ማሕበራትን ኩለን ኣብ ውሽጢ ክሊ ናይ መንግስቲ መዝገብ ደሞዝ ዝኣተዉ ሰራሕተኛታት ዘለዉዎን ኣካላትን፡ ኣብ ውሽጠን ናይ ዘሎ ዓቕሚ ሰብ መዝገብ ሓደ ብሓደ ምስ ኩሉ ዝርዝራቱ ከምጽኡ ኣለዉን። ከይተመሰዘን ዝኣቱ የለን። መስርዕ ተገይርሉ ኣሎ። ሓደ ሰብ 'ብኸምዚ ሞያን ክእለትን፡ ብኸምዚ መለክዒታት፡ ኣብዚ ደረጃ እዚ ይስራዕ' እንተደኣ ተባሂሉ፡ እታ ንዕኡ ዝተወሰነት ደሞዝ ኣላ። ከምኡ ምዃኑ ከረጋግጽ ምእንቲ ግን እቲ መዝገብ ከማላእ ክኸእል ኣለዎ። እቲ ዝርዝር ምስ መጻ፡ ኣብ መዝገብ ይኣቱ ወይ ይምዘን። እቲ ትግባረ ካብ ክፍላ 2015 ዝጀመረ እዩ - ናይቶም መዝገብም ዝተታሕዘ። ናይቶም መዝገብም ዘይቀረበ ግን፡ ንድሕሪት ተመሊሰካ ክፍታሕ ዝኸእል እንተኾይኑ፡ ከምኡ ክግበር እዩ። ቅድም ቀዳድም ግን፡ መዝገብም ክቕርብ

ክኸእል አለዎ። እቲ ተወሲኑ ዘሎ ደሞዝከ ብኸመይን ስለምንታይን ተወሲኑ? ናይ ዓመታት መሰርሕ ስለዝኾነ፡ ኣብኡ ኣትዮ ብዙሕ ግዜ ክወስድ ኣይደልን እዩ። ኣብ ውሽጢ እዚ ሃገር ክውጻዕ ዝጸንሐ ጥራይ ዘይኮነ ብዘይ ደሞዝ ክሰርሕ ዝጸንሐ ክፍሊ ናይቲ ሕብረተሰብ ኣሎ። ደሞዝ ኣሎ ኢልካ ክትዛረበሉ ዝከኣል ኣይኮነን። ደሞዝ ነይሩ ድዩ? እንታይ ዝመስል ደሞዝ ነይሩ? እንተደኣ መጠነ ሸርፊ ናይ ናቕፋ ኣብቲ ዝተሓተ ኣንቆልቀሉ'ሞ፡ ሃለኹትን መነባብሮን - ካብ ክራይ ገዛ ክሳብ ሃለኹቲ ናይ መግብን ካልኣት ዝተፈላለዩ ኣገልግሎታትን - ዋግኣም ኣዝዩ እናበረኸ ከይዱ፡ ክንድ'ዚ ደሞዝ ወሲድካ ኣለኻ ስለዝተባሃልካ፡ ኣብ ውሽጢ ሓደ ወርሒ እንታይ ክትገብረሉ ትኸእል? ዋላ ሓንቲ። እስከ ደሓን ኣብ መንጎ ፊስካላዊ ሚዛን ናይቲ ቁጠባ ዝኣክል ዓቕሚ ከነዋህልል፤ ናይ ልምዓት ቀዳምነታትና ስለዝውጥጡና፡ ቅድም ኣብኣቶም ኣድሂብና፡ ጉዳይ ደሞዝ እንተጸንሐልና ክንጻወር ንኸእል ኢና፤ ብዘይ ደሞዝ ክንከይድ ንኸእል ኢና፤ እናተባህለ ግዜ በሊዑ። ከምኡ ኢሉ ሓሊፉ። ሕጂ እውን መስዋእቲ የለን፤ ኩሉ ሓሊፉ እዩ፤ ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን ኢና። ብመጠኑ ግን፡ ንድሕሪ ሕጂ ክንሰርሕ እንተደኣ ኩንና ምትዕርራይ ክግበር ነይርዎ። እዚ ምትዕርራይ'ዚ ቀዳማይ ስጉምቲ እዩ። ናይ መወዳእታ ምትዕርራይ ኣይኮነን። ምስ ግዜ እናተገምገመ ናብቲ ናይ ብሓቁ ክመጽእ ክኸእል ኣለዎ። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ደሞዝካ ክንድ'ዚ ነይሩ፡ ሕጂ ክንድ'ቲ ስለዝኾነ፡ እንታይ ለውጢ የምጽኣልካ? ሓንቲ ናቕፋ ናይ ምዕዳግ ሓይላ ኣብ ዕዳጋ ዘተኣማምን እንተደኣ ዘይኮይኑ፡ ቁጽሪ ወይ ኣሃዝ ናይ ደሞዝ ክንድ'ዚ በጺሑ ኣሎ ምባል፡ ነቲ ዘሎ ዝቕባበ መሊስካ ካልእ መልክዕ ምትሓዙ ጥራይ እዩ ዝኸውን። ትርጉም ናይ ደሞዝ ብሓቁ ምስ ክብሪ ናይ መነባብሮን ዋጋ ናይ ሃለኹትን ዝቕባበን ተኣሳሲሩ ክዛመድ ዘለዎ ስለዝኾነ፡ እዚ ናይ ሕጂ ከም ቀዳማይ ስጉምቲ'ዩ ተኣታትዮ ዘሎ። እቶም መዝገብ ዝእክቡ ዘለዉ፡ ይእክቡ ኣለዉ። እተን ጸብጻባተን ዘሕለፉ ሚኒስትራታት፡ ኣባላተን ኣመዝጊበን ኣለዎ። ንኩሉ ተር ከም ዓተር እዩ። ስለዚ፡ ዘዝተመዝገበ፡ 'ብሞያኻ እታ ትግባኣካ፡ ኣብ ናይ ቀዳማይ መድረኽ ደሞዝካ ተማዓራርዩ ኣሎ' ክበሃሎ ይከኣል፡ ዋላ'ኳ ናይ መወዳእታ ምትዕርራይ እንተዘይኮነ።

• ምስ ምውሳኽ ደሞዝ፡ ዝቕባበ ንምቁጽጻር እንታይ ይሕሰብ?

እዚ'ኳ ገዚፍ ኣርእስቲ እዩ። ብዙሓት ቀለልቲ ሕግታት ኣለዉ። ብዙሕ እማመታት ክትዛረብ ትኸእል ኢኻ። ከም ቀዳማይ ነጥቢ፡ እቲ ፖሊሲታትን ናይ ምቁጽጻር ዓቕምን ብቕዓትን ናይተን ኣካላት መንግስቲ ኣገዳሲ እዩ። ንኣብነት፡ ክራይ ኣባይቲ እንታይ ይመስል? ከከም ድላይካ እዩ። መን የካሪ? መን ኣብ መንጎ ኣካራይን ተኸራይን ውዕል ይፍርም? መን ግብሪ

የክፍል? መን ልከዕ ክራይ ይውስንን ይቆጸጸርን? ብኸመይ መገዲ፡ በየናይ ሕጋውነት? ዝተፈላለዩ ካልኣት ሕቶታት ክለዓሉ ይኸእሉ እዮም። መኪና የብልካን፡ ብሽክለታ እውን ስለዘይብልካ ኣውቶቡስ ትጥቀም። መን የክፍለካ? ክንደይከ እዩ ዘክፍለካ? ብኸመይ፡ በየናይ ኣገባብ፡ በየናይ ሕጊ፡ በየናይ መለክዒታት የክፍለካ? ቃሕ ከምዝበሎ ብናይ ምውቓዕ ሕግታት? ማይ ብቡንባ ኣብ ገዛኻ ስለዘይመጽኣካ፡ ብጅርባ ወይ ብቦጥ ማይ ትገዝእ። ክንደይ ይሸጡልካ ንሓንቲ ፊስቶ ማይ? ብኸመይ መገዲ፡ በየናይ ኣገባብ ይሸጡልካ? ሓርጭ መሸላ ንገዓት ክትገዝእ ደሊኻ፡ ክንደይ ትገዝእ? ኬድካ ኬድካ፡ ሓደ በዓል- ስድራ ኣብ ህይወቱ ዘድልይዎ ነገራት ክሸምት እንተደልዩ፡ እተን ዝረኽበን ዘሎ ኣታዊታት ብናቕፋ ከም ድላይካ ቀምረን። እንታይ፡ እንታይ ከሳልጣሉ ወይ ከዐድግኦ ይኸእላ? ኣብ መወዳእታ፡ እታ ናቕፋ መለክዒት'ያ እዩ ዝብል ዘለኹ። እቲ መለክዒታት ብዙሕ ኮይኑ፡ ንሳ ሓንቲ ካብኡ እያ። ናታ ናይ ምዕዳግ ሓይሊ እንታይ ይመስል? ዋጋታት ናይቶም ካብ ደገ ዝመጽኡ ይኹኑ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዝፈርዩ ነገራት፡ ብኸመይ መገዲ ነሓድሕዶም ተጸላልዮም ልከዕ መስፈሪ ይሕዙ? ኢልካ ክትዛረብ እንተደኣ ኬይንካ፡ ናይታ ናቕፋ መጠነ ሸርፊ ወሳኒት እያ። ኣብ መወዳእታ ከኣ፡ ናይ ምዕዳግ ሓይላ። ናተይ ምኽሪ ግን ምቕጣብ (saving) እዩ። ኣብ ሓደ ትካል ናይ መንግስቲ ዝሰርሑ ዓሰርተ ሽሕ ሰባት እንተልዮም እሞ፡ ኩሎም ሓሸሽቲ እንተኸይናም፡ ገንዘብም ኣብ ዕዳጋ ስለዘፍሰስዎ፡ ነቲ ናይ ምውቕቓዕ ዕዳጋን ነቲ ዝቕጥብን ናህሪ እዮም ዝውስኹሉ ዘለዉ። ሓደ-ክልተ ኣወቓቓዕቲ እውን ነቲ ናህሪ ከደይብዎ ይኸእሉ እዮም ክትብል ትኸእል ኢኻ። ንኡብነት፡ ብዝተፈላለዩ መገዲ ናይ ወጻኢ ሸርፊ ኣብ ደገ ረኺቡ ይኹን ኣብ ውሽጢ ኣወቓቕዑ ንሓንቲ ኣቕሓ ካብ ልክዓ ንላዕሊ እንተደኣ ዝኸፍለላ ኮይኑ'ሞ፡ ንሳ እንተደኣ መለክዒት ትኸውን ኮይና፡ እቲ ካልእ ከምኡ ኣታዊታት ዘይብሉ ሰብ ከመይ ገይሩ ክገዝኦ ይኸእል? ነቲ ዕዳጋ ዝጸሉ ብዙሕ ዘይርኦ ኣእዳው ስለዘሎ፡ ብግቡእ ክትፈልጦ ኣለካ። ስለዚ፡ ደሞዝ ተወሲኑ፡ ተማሓይሹ ክበሃል ከሎ፡ ብኣሃዛት ምፍቃዱ ዘይኮነ፡ እንታይ ክግዝእ ይኸእል? ኣብ መነባብሮ ናይ ሰባትከ እንታይ ናይ ብሓቂ ለውጢ ከምጽእ ይኸእል ኢልካ ክትግምግም ክትክእል ኣለካ። እዚ ከኣ ምስ ዝዚፍ ጎድናታት ክፋል ናይቲ ቁጠባ ተኣሳሲሩ ስለዝኸይድ፡ እቶም ኣቕዲመ ዝጠቐስኩዎም ቀስ ብቐስ እናተቆጸጸርና፡ እናገምገምና ኣብ መወዳእታ ነቲ ቁጠባ ነመዓራርዮ ኣለና ክንብል ከለና፡ ሓደ ካብቲ መሰረታዊ ንዕብየት ናይቲ ቁጠባ ይኹን ንኣፍራይነት ናይ ዜጋታት ዝሕግዝ፡ ናታቶም ኣታዊታትን ብኣታዊታቶም ከምጽእዎ ዝኸእሉ ለውጥን ክኸውን ኣለዎ። ነዚ ከተመዓራሪ እንተደኣ ዘይትኸእል ኮይንካ፡ ኣብ መንጎ ዘለዎምን ዘይብሎምን፡ ኣብ መንጎ ረቢሖም ዝነበሩን ተወጺዖም ዝነበሩን፡ ጋግ እናዓበዩ ይኸይዱ'ሞ፡ ናብ ዘዩድልዩካ ሓደገኛ

መላዝን የምርሕ። ነዚ፡ ልጓም ከትገብረሉ ወይ ከተመዓራርዮ አለካ። ስለዚ፡ ደሞዝን ናይ ደሞዝ ወሰኸን ምትዕርራይን ንቤይና ብጥቁል አቢልካ ዘይኮነ፡ ምስ ካልኣት ናይ ዝቐበበን ናይ መነባብሮን ጸጋማት ኣተኣሳሲርካ ንምርኣዮም፡ ናይ መንግስቲ ፖሊሲታትን ናይ ምቁጽጸር ብቐዓትን ጥራይ ዘይኮነ፡ ናይ ህዝቢ ንቐላት እውን መሰረታዊ እዩ። ስለዚ፡ ኣብ ዝመጹ ኣዋርሕ እዞም ዝተኣታተዉ ዘለዉ ፖሊሲታት ብልክዕ እንታይ ለውጢ የርእዩ ኣለዉ፡ ስምብራቶም እንታይ ይመስል? ኣቢይ እዮም ልክዖም ሒዞም፡ ኣቢይ እዮምከ ልክዖም ዘይሓዙ? ስለምንታይ? እናተባህለ ህዝቢ ዝዋስኣሉ ክፉት ዓውዲ ናይ ምይይጥ ክህሉ ኣገዳሲ እዩ። ንቐላት ናይ ዜጋታት ኣብ ዝወጽእ ፖሊሲታት ናይ መንግስትን ኣድማዕነት ኣካላት መንግስትን ኣሰራርሕኦምን ኣገዳስነት ስለዘለዎ።

• ክቡር ፕረዚደንት፡ ኣብዚ ጉዳይ'ዚ ውዳባ ትካላትን ምዕዛዝ ኣፍራይነትን ወሳኒ እዩ። እንታይ ዝተታሕዙ መደባት ኣለዉ?

እዮም ኣቐዲመ ዝጠቐስከዎም ኣርእስትታት እኮ እዮም። ጽላት ብጽላት ክትዛረብ ትኽእል። ናይ ደርቂ፡ ናይ እኽሊ ኢልና እውን ክንዛረብ ንኽእል ኢና። ግን፡ ኣብ ዕብዮት ናይቲ ቁጠባን ኣፍራይነትን፡ እቲ ሃዋህውን እቲ ባይታን ተዋዲዱ ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ክትክእል ኣለካ። ምኽንያቱ፡ ኣብ ሕርሻ፡ ምስናዕ፡ ኣብ ኣገልግሎታትን ዝተፈላለዩ ካልኣት ቁጠባዊ ጽላታትን ከተተኣታትዎምን ከተማልኦምን ዘለካ መሰረታውያን ነገራት እዮም። እዚ 25 ዓመታት ሰሪሕናሉ ኢና'ኳ እንተተባህለ፡ ከምቲ ዝድለ ዘየማላእናዮ ነገራት ኣሎ። ትሕተ ቅርጺ ኣለና ድዩ? ብቐዓት ጽርግያታት፡ ብቐዕ ናይ ምጉዕግዝ መሳለጥያታት ኣለና ድዩ? ብቐዓት መዓልባ ነፈርትን ካልእ ዝኣክል ትሕተ-ቐርጻዊ መደባት ኣተግቢርና ኢና እሞ፡ ኣብ ዝዚፍ ናህሪ ናይ ቁጠባዊ ዕቤት ከብጽሓና እዩ ኢልና ክንጅሃረሉ እንኽእል ኣለና ድዩ? ሓደ ብሓደ ብኣሃዛት ክትግምግም ዘለካ እዩ። ጸዓት ሓደ ዓቢ ረቛሒ እዩ ኣብ ቁጠባዊ ዕቤት። ናይ ኤለክትሪክ ኣገልግሎት ኣብ ዝተፈላለዩ ኣፍራዬ ዝኾነ ዋኒናት እንታይ ይመስል? ብሰንከልከል ዝኸይድ ናይ ጸዓት ኣገልግሎት ንቐጠባዊ ዕቤት ከበርክት ይኽእል ድዩ? እንታይ መተካእታታትከ ኣለዉና? ናብ ከመይ ዝኣመሰለ ዕቤት ናይ ጸዓት ትሕተ ቐርጺ ኢና ንኸይድ ዘለና - ብደረጃ ሃገር? ኣብ ኩሉ ከባቢታት ናይ ሃገር ከነተኣታትዎም ዘለና ናይ ጸዓት ቀረብን ኣገልግሎታትን ነቲ ዕቤት ደረኽቲ ስለዝኾኑ፡ እንታይ ይመስሉ? ብሓፈሻኽ ኣብ ምንታይ ደረጃ በጺሕና ኣለና? ኣብ 2016ን 2017 እንታይ ክንገብር ኢና? ኢልካ ክትዛረብ ትኽእል። ንጎሮ ጥራይ ዘይኮነ፡ ንሕርሻን ንምስናዕን ዘድሊ ናይ ማይ ቀረብ ኣሎ

ድዩ? ልዕሊ ኩሉ ከኣ ናይ ሰብ ጸጋ። እቶም ኣቐዲመ ዝጠቐስኩዎም እዮም። ድምር ናይዚኣቶም እዩ ኣብ መወዳእታ ንዕቤት ናይቲ ቁጠባ ዝድርኽ። ኣብ ምንታይ ደረጃ በጺሕና ኣለና? ኩላተን እዚኣተን ኣዋዲድናየን ዲና? ንሰርሕ ኣለና፡ ጉዳ ጉዳ ንብል ኣለና፡ ኢልና ከንዛረብ ንክእል ኢና። ግን ናይ ኩላቶም ድምር ውጽኢት ኣብ ድርጊት ናይቲ ቁጠባዊ ዕቤት እንታይ ናህርን ብልጫታትን ይህበካ ኣሎ? ጽላት ብጽላት፡ ኢንዱስትሪ ብኢንዱስትሪ፡ ዋኒን ብዋኒን፡ ሓዲ ብሓዲ ገምጊምካ ከትርእዮ ከትክእል ኣለካ። ከትበጽሖ ዝግበኣካ ደረጃን ሕጂ ዘሎን፡ ከምኡ'ውን፡ ንሱ ንገዛእ ርእሱ ዝፈጥሮ ድፍትነት ብግቡእ ከትግንዘብ ከትክእል ኣለካ። እዞም ን2016ን ን2017ን ኢልና ነውጽኦም ዘለና መደባት እምበኣር ንዕኡ ኣብ ግምት ዘእተዉ እዮም። ናይ ምትግባር ዓቕምና ከነዕብዮ ከንክእል ኣለና። መካይን፡ ማሸነፊ፡ ኣውቶቡሳትን ካልእን ከንውሰኽ ኣለና ኢልና፡ ንውሰኽ ኣለና። ኣብ ጥረ ነገራት'ውን ከምኡ። ነዳዲ፡ ኣብ ባጀት ከቢድ ጽዕነት ይፈጥረልና ስለዝነበረ፡ ምናልባት እዚ ሕጂ መጺኡ ዘሎ ምጽዳል ዋጋ ነዳዲ ሓገዝ ክኸውን ይኸእል ኢልካ ከትሓስብ ትኸእል። ግን ክሳብ ከንደይ ቀጻልነት ክህልዎ እዩ? እዚ ሕጂ ዘለዎ ዋጋታት እንተተቐየረኽ እንታይ ክኸውን ይኸእል? ንውሕስነት መግቢ ዝምልከት ናይ ሕርሻ ናይ ኣፍራይነት ፕሮግራማትና ምስ ናትና ጸዕርታት ጥራይ ዘይኮነ ምስ ባህርይ'ውን ዝኸይድ እዩ። ተጸባይቲ ናይ ዝናብ ክሳብ ዝኾንና፡ ዝግበዩ ክፋል ናይ ሕርሻና - ኣብ ዘራእቲ ጥራይ ዘይኮነ ኣብ ጥሪት እውን ዝዘፍ ክፋል ናይ ሕብረተሰብና ኣብ መጓሰ ስለዝነበር - ማይ ተረኽበን ኣይተረኽበን ዘለዎ ጽልዎ ቀሊል ኣይኮነን። ነዚ፡ ናብ መስኖኣዊ ሕርሻ ከነሰጋግሮ ከንክእል ኣለና። ወይ ናይ ክልቲኦም ሕውስዎስ ነማዕብል። ዘተኣማምን ናይ መግቢ ውሕስነት ብኣእካል ጥራይ ዘይኮነ፡ ናይ ጥሪት ሃብትና እናሰሰነ ከይዱ ኣብ ዕቤት ናይቲ ቁጠባን መነባብሮ ናይ ሰባትን ለውጢ ከምጽእ ኣለዎ። እዚኦም ኩላቶም ደማሚርካ ከትርእዮም ከለኻ፡ ብዘይኮላላፍ ኣገባብ ንነብስና ዘዕገበና ገሰጋስ ከንገብር ጸኒሕና ኣለና። ኣብዚ ደረጃ'ዚ፡ ማዕረ እቲ እንደልዮ በጺሕና ኢና ኢልና ከንዛረብ ግን ፈጺምና ኣይንኸእልን ኢና። ከምኡ ስለዝኾነ፡ ግዜ ከይነውሓና፡ ኣብ ዝሓጸረ ግዜ ቀልጢፍና ከንውድኦ ዘለና ወዲእና፡ እቲ ባይታን ሃዋህውን ከነዋድዶ ስለዘለና፡ እዞም ነውጽኦም ዘለና መደባት ናብኡ ዝቐንዑ እዮም። እቲ ኣፍራይነትን ምህርትን ብዕቤቱ ሓንሳብ ብልጭ ኢሉ ዝጠፍእ ወይ ብርኽ ኢሉ ዝወርድ ዘይኮነ፡ ብዘይኮላላፍ ኣገባብ (Sustainably) ከምዝገብ ከትገብር ምእንቲ፡ ንቀጻልነት ወይ ዘይምኩልላፍ ውሕስነት ዝኾኑኻ ባይታን ሃዋህውን ከተዋድድ ስለዘለካ፡ ብምሉኡ እቲ ሓይሊ፡ መስዋእትን ሕድገታትን እናገበርና ንሰርሖ ኣለና።

- ከራማት ሎምዘበን ኣብ መላእ ዞባና ጽቡቕ ኣይነበረን። ከም ውጽኢቱ ኣብ ሃገራት

ዘባና ዋሕዲ መግቢ ኢጋጢሙ አሎ። ኩነታትናኸ እንታይ ይመስል?

ምግናን ከይመስል እምበር፡ ዋላ ሓንቲ ጸገም የብልናን። ጉይይ ውዲልካ ከሳድ ከትሕዝ ከትክእል አለካ። ኣብዘም ዝሓለፉ ዓመታት፡ ብርኩት ክራማት እውን እንተኾነ፡ ብቐጻሊ ትሕጃ ክንሕዝ ኣለና ኢልና ኢና ክንሰርሕ ጸኒሕና። ኣብ 2014 ኣብ ኩለን ዘባታት እኳ እንተዘይተባህለ፡ ኣብ ገለ ገለ ዘባታት ትርፌ ነይሩና። ድምር ምህርቲ ናይቲ ዓመት እውን ምስጉን እዩ ነይሩ። ግን ዋላ ምስጉን ክራማት እናሃለዎ እንከሎ፡ ትሕጃና ሒዝና ኢና ጸኒሕና። 2014 ብርኩት እዩ ነይሩ ምስ ተባህለ፡ ክንጋገ የብልናን፡ ሓንቲ ዓመት ብርክትቲ ክራማት ሰለዝረኣና፡ ኩሉ ሽግር ከም ዝተፈትሐ ክንወሰዶ ኣይግበኣናን እዩ። ሰለዚ፡ እስትራተጅያዊ ትሕጃ ናይ ኣእካልን መሰረታውያን ሃለኻትን ኣብ ምሓዝ፡ ዝኾነ ዋጋ ዕዳጋ የለን። ኣብቲ ዝረሃወካ ግዜ እውን ነዚ ዕሽሽ ክትብሎ የብልካን። ኣብ ከምኡ ደረጃ ግን ኣይበጸሕናን። ናይ ሓሙሽተ ዓመታት፡ ዓሰርተ ዓመታት ትሕጃ መግበን ሒዘን፡ ንዝጠመዩ ረድኤት ዝህባ ሃገራት ኣለዎ። ንሕና ከኣ፡ ዋላ'ኳ ኣብ ከምኡ እንተዘይበጸሕና፡ ብውሑዱ ናይ ዓመት፡ ክልተ ዓመት፡ ሰለስተ ዓመት ውሕስነት ትሕጃ እናበልና፡ እናደየብና ክንከይድ ክንክእል ኣለና። ኣብ እዋን ጸገም ትጥቀመሉ ማለት እዩ። ነዚ ከመይ ጌርና ከነምጽኦ ጸኒሕና? ኣብዚ ሃገር፡ ካብ ዝተፈለለዩ ምንጭታት ኣታዊታት እንተደኣ ነይሩ፡ ካብቶም ኣታዊታትና እንብሎም፡ ኣብ ባጀታዊ ኣሰራርዓ - ዋላ ናይ ባጀት ሕጽረት እናሃለወ እንከሎ - ቀዳምነት መግቢ እዩ። ኣለና እናበልና ከለና፡ ጽባሕ ንግሆ ዝኾነ ነገር ክጠልመና ሰለዝኸእል፡ ናይ ካልእ እንተተረፈ፡ ብውሑዱ ክንድዚ ዝኣክል ቶን ናይ መሸላን ናይ ስርናይን ትሕጃ ኣብ ኢድና ክንሕዝ ክንክእል ኣለና። እቶም ኣብ ውሽጢ ሃገር ዘይነፍርዮም፡ ካብ ደገ እነምጽኦም ካልኣት መሰረታውያን ናይ መግቢ ሃለኻቲ ዝበሃሉ - ሽኮር፡ ዘይቲ፡ ጥረምረ ወዘተ. . . እውን ትሕጃ ክንሕዘሎም ኣለና እናተባህለ ክስርሓሉ ጸኒሑ። ንኹሉ እቲ ጠለባት የማልእ እዩ ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን ኢና። ኣዝዩ ኣሰካፊ ዝኾነ ሕጽረታት ግን ኣይረኣናን ኣብዚ ዝሓለፈ ዓመታት። ናይ 2015 ክራማት ብርኩት ኣይነበረን። ኣይተሓሰበሉን ግን ኣይብልን'የ። 2015 ቅድሚ ምእታዉ፡ 2014 ብርኩት እናሃለወ፡ ኣይፍለጥን እዩ። ን2015ን 2016ን ዝተሓዘ እንተደኣ ኣልዩ፡ ዝርካቡ ክንሕዝ ኣለና ኢልና፡ ብኸምኡ ሰሪሕና። ብኡ መጠን፡ ዋላ ናይ 2015 ምህርቲ ምስጉን ኣይንበር፡ ኣብ ህይወትን መነባብሮን ዜጋታት ሰግኣት ክሳብ ዝፈጥረሉ ደረጃ ክብጸሕ ኣይተጸበናን። እቲ ዝሸመት ከኣ፡ ይሸመት ኣሎ። ሽግር ቀዲምካዮ ክትጸንሕ ኣለካ። ሽግር ምስ መጻ ንድሕሪት ተመሊሰካ ኣይኮንካን ክትርእዮ። ሓሊፍካዮ ትጸንሕ፡ ሕሳብካ ከኣ ትገብር። 2015 ብርኩት ኣይነበረን፤ 2016 እውን ብርኩት ከይከውን ይኸእል እዩ። 2017 እውን እንተደገመኸ እንታይ ሒዝካ

ከትከይድ አለካ? ማሸነፊ ምግዛእ ይጸንሳልካ፣ ነዳዲ ምግዛእ ይጸንሳልካ፣ ተንዲኖ ምግዛእ ይጸንሳልካ። ኩሉ ካልእ ወጻኢታት ገዲፍካ፣ ቅድም ቀዳድም ናይ እኽሊ ጉዳይ ፍታሕ ከትገብር አለካ። እዚ ማለት ግን፡ ንኹሉ ሽግራትና እናፈታሕና ንኺይድ አለና፣ ዘጸግም የብልናን ከስምዕ የብሉን። የግዳስ፡ ነቲ ክቕልቀል ዝኸእል ጸገማት ንምብዳህ ዝኸለና ምድላዎት ጌርና፡ ነቲ ሽግር ሓሊፍናዮ ክንጸንሕ ስለዘለና፡ ከም ኣሰራርሓ ከኣ ጽቡቕ ተመኩሮ ዘዋህለልናሉ ስለዝኾነ፡ ክሳብ ሕጂ ኣሰካፊ ኩነታት ኣይተራእየን - ምስናይ ዓባር ናይ 2015 ክራማት።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ኣፋራይነት ሕርሻ ብምድንፋዕ ውሕስነት መግቢ ንምርግጽ፡ ኣብ ትሕተ-ቅርጺ ናይ ሕርሻ ዝካየዱ ዝፍቲ ወፍሪታት ነይርም። ብጭቡጥ ዘተኣማምን ምህርቲ ኣብ ዝፈርየሉ ደረጃ ንምብጻሕ እንታይ ተወሳኺ ወፍሪታት ይተርፎም?

ምስ ምኽታምን (Urbanization) ዝተፈላለየ ክሊማዊ ዕድላትን፡ ስርናይ ብፊኖ መልክዕ ይኹን ከምዘለዎ ብስርናይ፡ ዓመታዊ ዘለና ሃልክን ጠለብን እንታይ ይመስል? ኣብ መንጎ' ቶም ኣእካል - ኣብ መንጎ ስርናይ፡ ስገም፡ ዕፉን፡ ጣፍን መሸላን ዘሎ ዝንቕ እንታይ ይመስል? ኣየናይ ከባቢ፡ ኣበየናይ ደረጃ መነባብሮ ዘለዉ፡ በየናይ ባህላዊ መለክዒታት፡ እንታይ' የም እቶም ጠለባት ክትፈልጥ ክትክእል ኣለካ። ብዘይካ እዚኣቶም፡ እቶም ኣቕዲመ ዝጠቐስኩዎም ኣለዉ። ዘይቲ ኣብዚ እነፍርዮ ኣሎ ኢልካ ክዝረብ ዝከኣል ኣይኩንን፡ ካብ ደገ ኢና ንገዝእ - መብዛሕትኡ። ሸኮር እውን ከምኡ። ካልኣት ዝተፈላለዩ ካሽ ኩሮፕስ ዝበሃሉ እውን ክትውስኽ ትኸእል ኢኻ። እዚ ካብ ዝናባዊ ሕርሻ ናብ መስኖኣዊ ሕርሻ፡ ከነሰጋግሮ ኣለና ኢልና ነተኣታትዎ ዘለና መደባት፡ ብቐንዱ ከኣ ነቲ ዝናባዊ ሕርሻ ዝድግፈልና ዘተኣማምን ናይ መስኖ ልምዓት መደባት ከነተኣታቱ ኣለና ኢልና ንሰርሕ ኣለና። ቅድሚ ሕጂ ዝተገብሩ፡ ብዝተፈላለዩ መገዲ ኣይሰርሑን። ብመገዲ መእለዩ ወሓይዝ ብዙሕ ክግበር ይከኣል እዩ ተባሂሉ፡ መእለዩ ወሓይዝ ተሰራሖም። ኣበይ ኣለዉ እቶም መእለዩ ወሓይዝ? እንታይከ ይፈርየሎም ኣሎ? ክሳብ ክንደይ ዝኣክል ምህርቲ ተሓፊሱሎም? ክንደይ ካብ ጠለባት ናይታ ሃገር ሸፊኖም? ክትዛረቡ ትኸእል የለን። መብዛሕትኡ ከነተኣታትዎ ዝጸናሕና ናይ መስኖ ሕርሻ ንነኣሽቱ ምህርቲታት እንተዘይኩኑ፡ ነዘም ብዓቕን እንጥምቶም ዘለና ዓባይቲ ናይ ኣእካል ኣታዎት ክሸፍነልና ኣይጸንሐን። ምስ ግዜ እናማዕበለ ክመጽእ ዝጸንሐ ወፍሪ ኣብቶም ዓባይቲ ፕሮጀክትታት እንብሎም ኣሎ። ካብኡ ናብኡ ፈላሊና ክንፈልጥ ኣለና። ናብ ኣሕምልቲ ዘተኩረ፡ ናብ ፍሪታት ዘተኩረ፡ ናብ ኣእካል ዘተኩረ፡ ናብ ጥረታት

ዘተኩረ፡ ናብ ካሻ ክሮፕስ ዘተኩረ፡ መደባትና ከመይ ከመይ ጌርና ኢና ንኸፋፍሎ፡ ኣብዚ ክልተ ስለስተ ዓመታት መልክዕ እናሓዘ መጺኡ ኣሎ። ክንደይ ዓበርተታት ኣሸሓት ሄክታር መሬት ነልምዕ ኣለና? ኣብ ሓደ ዓመት ክንደይ ዓይነት ኣእካል ከተእቱ ትኽእል ካብኡ? እንታይ ዓይነት ኣእካል ወይ እንታይ ዓይነት ዘራእቲ ኢኻ ከተእቱ ትደሊ ዘለኻ? ኣብ መሰጋገሪ መድረኽ ኣለና ኢልና ክንዘረብ ንኽእል። መስኖ ክትብል ከለኻ፡ እቲ ንዕኡ ዘድሊ ቴክኖሎጂ ቀሊል ነገር ኣይኮነን። ከምቲ ብኣፍካ ትዛረቦ ኣይኮነን። ትሕተ-ቅርጺ ናይ መስኖ ከተዋድድ ዘሎ ብድሆ ቀሊል ነገር ኣይኮነን። ማላዊ ወጻኢታቱ ኣዝዩ ከቢድ'ዩ። ምሕደርኡን ምቁጽጻሩን እውን ቀሊል ነገር ኣይኮነን። ስለዚ፡ ናብ ገዚፍ ምህርታዊ ናይ ልምዓት መደባት ኣብ ኣእካል ክትኣቱ እንተኳንካ፡ ገዚፍ ወፍሪ እዩ ዝሓተካ። ማይ፡ ኤለክትሪክ፡ ሞያዊን ክኢላውን ጉልበት ሰብ፡ ተራ ጉልበት ሰብ፡ ኣብ መወዳእታ ከኣ፡ እኹል ናይ ምርምር መሳሪያታት፡ ዘርኢ፡ ድኽዲ፡ ጸረ-ባልዕ፡ ምድላዎት ክትገብረሉ ስለዘለካ፡ ነቲ ዝናባዊ ሕርሻ ከዩዳኸምናን ኣብኡ ክግበር ዝግብኦ ወፍሪታት እናሓየልናን እናዕበናን ኢና ክንሕዞ። እቲ ምሉእ ብምሉእ ብመስኖኣዊ ሕርሻ ክለምዕ ዝኽእል ስፍሓት ግን እናዕበናዮ ክንከይድ ክንክእል ኣለና። ኣብ ምዕራብ ዳርጋ ዝኣኸለና መበጋገሲ ጌርና ኣለና ኢልና ክንዛረብ ንኽእል። ዝሰፍሐ ጉላጉል ናይ ምብራቕ፡ ምስ ኩሉ ናይ ማይ ጸጋታቱ፡ ዝኣኸል ትሕተ ቅርጺ ስለዘይብሉ፡ ኣብኡ ዘለና ዕድል ዛጊት ምሉእ ብምሉእ ክንጥቀሙሉ ኣይከኣልናን። ካብ ጫፍ ናይ በዓል ፎሮን ኢራፋይለን ጀሚርካ ክሳብ ጫፍ ናይ በዓል ናቕፋ ዘሎ ከባቢታት ብዙሕ ናይ መስኖ ልምዓታዊ መደባት ክተኣታተውሉ ዝግባእ ዝነበረ እዩ። ገዚፍ ትሕተ-ቅርጺ ዘድልዮ ስለዝኸነ፡ ብግዜ'ውን ስለዘየረኻኹብናሉ፡ ዓቕሚ'ውን ስለዘየፍቀደልና፡ ኣይሰራሕናሉን። ክሳብ 80 ሺሕ 100 ሺሕ ሄክታር ንዝግመት መሬት፡ ዝኣኸል ማይ ተቐጻጺርካ ከተልምዖ የዋናውን እዩ። ንዕኡ ዘድሊ ትሕተ-ቅርጺ ግን ኣይተዋደደን። ኣብ ምዕራብ ሓደ ሓደ ዕዉታት ዝመስሉ ፕሮጀክትታት ገይርና ኣለና። ግን ናይ ብሓቂ ነቲ ሕጻራታትና ሸፊኑስ ክሳብ ትሕጃ ንምውህላል የኽእለና ድዩ? ኣብ ኩሎም'ዞም ከበሳታት ካብ ደቡብ ናብ ማእከል ናብ ዞባ ዓንሰባ ዘለዉ ከባቢኸ እንታይ ገይርናሎም ኣለና? ኣብ ዝርዝራት ከይኣተና፡ ሰሩዕ ዝኸነ (steady) ምዕባላታት ኣሎ። ኣብ መወዳእታ ግን እቲ መለኪዒኡ፡ ክንደይ ስርናይ፡ ክንደይ መሸላ፡ ክንደይ ዕፋን፡ ክንደይ ጡጥ፡ ክንደይ ካልኣት ዘራእቲ'ውን ኣእቲና እዩ። ብቐንዱ ከኣ፡ ናይ ወጻኢ ሸርፊ ሃልኪ ክንቆጸጸር ክንክእል ምእንቲ፡ ብውሕዱ ነቶም ካብ ደገ እነእትዎም ዘለና መሰረታውያን ወይ ስትራተጂያውያን ሃለኸቲ፡ ባዕልና ከነፍርዮም ክንክእል ኣለና። እቶም ኣብዚ ኣፍሪና ንደገ ክንሰዶም

እንኽእል'ውን፡ ብዝተኻለለ መጠን ከነዕብዮም ክንክእል ኣለና። ናይ ክልቲኦም ድምር ኣብቲ

እንደልዩ ዕላማ ከብጽሐና ስለዝኸኸል። ኣብ መወዳእታ፡ ኣፍራይነት፡ ምህርትን ፍርያትን ናይ ሕርሻ ቀሊል ኣርእስቲ ኣይኮነን፡ ገዢ ብድሆ'ዩ። ኩሉ ህዝብን ኩላተን ኣካላት መንግስትን ዝዋሰኡ ዘለዉ ድማ'ዩ። ኣብ 2016ን 2017ን እንታይ ከምእንገብር ከኣ ብሓባር ክንርኢ ኢና።

- ብኣጋጣሚ በዓል ናጽነት ኣብ ዝሃብካዮ መደረ፡ ጉዳይ ኣባይቲ ብሰፊሑ፡ ማለት ብናይ ከተማን ገጠርን ገጽቱ፡ መንግስቲ ከም መደብ ሒዝዎ ከምዘሎ ጠቐስካ ነይርካ። ኣብ'ዚ መዳይ'ዚ ዛጊት ዝተገብረ ገሰጋስ እንታይ ይመስል?

ብወገነይ፡ ኣብ መንጎ'ቲ ጠለባትን ህሉውን ክመጽእ ዝኸኸል ለውጥን ኣመጣጢነ ክርእዮ ከለኹ፡ ብዙሕ ኣየተባብዓንን እዩ። ዝኹነ ሰብ ወይ ዝኹነ ዜጋ፡ ቅድሚ ምሳሕ፡ ቁርሲ፡ ድራር፡ ቅድሚ ክዳንን ሳእንን ቅድሚ ዝተፈላለዩ ካልእ፡ ናይ ገዛ ሽግሩ ክፈትሕ ክኸኸል ኣለዎ። ብዛዕባ መለክዒ ወይ መስፈሪ ዓይነት ህይወት ናይ ሰባት ክዝረብ ከሎ፡ እታ ቀዳመይቲ ክትስራዕ ዘለዎ ሕቶ፡ ቤት ኣለዎዶ የብሉን? እትብል'ያ ክትከውን ዘለዎ። ዝተፈላለዩ ናይ ልምዓትን ትሕተ-ቅርጽን መደባት ኣለዉና። ናይ መንበሪ ኣባይቲ ትሕተ ቅርጺ፡ መሰረታዊ ናይ ትሕተ ቅርጺ ፕሮግራምና ክኸውን ክኸኸል ኣለዎ። ኣብ ቀዳምነት ሰሪዕናዮዶ ኣይሰራዕናዮን? ስለምንታይ? ኢልካ ክዝረብ ይከኣል'ዩ። ዓመታዊ ጠሚትና፡ ቤት ዝደልዩ፡ ኣብ መንግስቲ ዘለዉ ሰራሕተኛታት ይኹኑ ወጻኢ ካብ መንግስቲ፡ ቍጽሮም ክንደይ'ዩ? ኣብ ዕዳጋ ክረኽብዎ ዝኸኸሉኹ እንታይ ይመስል? ነቲ ጠለባት የማልእ ድዩ ኣየማልእን? ክካረዩ እንተደለዩኹ ብኸመይ ይካረዩ? ብኸመይከ ክነባበሩ ይኸኸሉ? እቲ ሽግር ኣዝዩ ከቢድ'ዩ - እዚ'ዩ ኢልካ ክትግምግሞ ኣይትኸኸልን ኢኻ። ነዚ ክንፈትሕ ምእንቲ ናይ መንበሪ ኣባይቲ ፕሮግራም ወይ ስትራተጂ ክንሕንጽጽ ኣለና ተባሂሉ፡ ሓፈሻዊ ወረቐት ተዳልዩ። እቲ ወረቐት ከም ወረቐት ጽቡቕ ክመስል ይኸኸል'ዩ። እቲ ሕቶ ግን፡ ክንደይ ካብኡ ተሰሪሑ? ዝብል እዩ። ካብኡ ናብኡ ከኣ፡ ናይ ልምዓት ዘባታት ዝበሃሉ ኣለዉ። ገዛ እንተተሰርሐ፡ ኣብ ኣስመራ ጥራይ ዝሰራሕ ዝመስሎ ብዙሕ ሰብ ኣሎ። ኣብ ኣስመራ ጥራይ ገዛ ምስራሕ የወጻጽኣና ድዩ ጽባሕ ንግሆ? ኣብ ኣስመራ ጥራይ ድዩኹ ዝውጥ ክንሰርሕ ዘለና? ኣብ ኣስመራ ክንሰርሕ እንተኼንናኹ ኣበየናይ ከባቢ ኢና ክንሰርሕ? እዚ ሕጂ ዝሰራሕ ዘሎ ናይ ፕሪካስት፡ ቅድሚ ሕጂ ዝተሰርሐ እንዳ ኮርያ፡ ብዝተፈላለዩ ናይ መንግስቲ ኣካላት ዝተሰርሐ ኣባይቲ ዘይኮነ፡ ገዢ ፕሮጀክት የድሊ። ኣስመራ ግን፡ ምስ ናይ ማይ፡ ናይ ሽቓቕ፡ ኤለክትሪክን ናይ መጓጓዣን ኣገልግሎታቱን ናይ ማሕበራዊ ኣገልግሎታት መሳለጢያታቱን፡ ካብዚ ሕጂ ዘለዎ ንላዕሊ ክጻወር ኣይከኣልን'ዩ። ስለዚ፡ ኣብ

ከሊ ናይ አሰመራ፡ ሳተላይት ዝበሃላ ንኣሽቱ ከባቢታት ክፍጠራ ክኸእላ ኣለወን። ናይ ማይ፡ ኤለክትሪክን መጓዳዝያን ኣገልግሎታት፡ እንተላይ ማሕበራዊ ኣገልግሎታት ዘለወን ማለት እዩ። ካብኡ ወጻኢ፡ ኣብዚኣ ክፋት ቦታ ኣላ፡ ኣብቲኣ ቪላ ክንሰርሓላ፡ ኢልካ ነቲ ሽግር ክትፈትሖ ኣይከኣልን' ዩ። ኣብ ካልኣት ከተማታትከ? ናብተን ተደኩነን ዝጸንሖ ከተማታት ወይ ሓውሲ ከተማታት ዲና ክንከይድ፡ ዋላስ ኣብ ዘይተደከነ ከባቢታት? እተን ዝዚፍ ናይ ጸዓት ኣገልግሎት ነታኣታቱወለን ዘለና፡ ዘተኣማምን ናይ ማይ ቀረብ'ውን ዘለወን፡ ግን ክሳብ ሕጂ መሰረት ወይ ባይታን ሃዋሁውን ናይ ልምዓት ዘይተፈጥረለን ናይ ቍጠባ ናይ ልምዓት ዘባታት፡ ንሳተን ከተማታት ክኹና ክኸእላ ኣለወን። ብኸመይ ይዓብያን ክንደይ ይወስዳን፡ ካልእ ነገር' ዩ። ባጽዕን ከባቢኣን፡ ዓሰብን ከባቢኣን፡ መንደፈራን ከባቢኣን፡ ዓዲጂላ፡ ሰንዓፈ፡ ዓዲ ቐይሕ፡ ከረን፡ ደቀምሓረ ተሰነይ፡ ባረንቱ ኢልካ፡ ኩለን'ተን ኣለዋ ዝበሃላ ከተማታት፡ ብቐጥታዊ ዓይነ፡ ናይ ልምዓት ከባቢታት ክኹና ይኸእላ ድዩን? ብሕርሻ፡ ብምስናዕን ብኣገልግሎታትን፡ ንቱሪዝም ይኹን ካልኣት ኣገልግሎታት ኣብ ገማግም ባሕሪ ክምዕብላ ዝኸእላ፡ እዚኣን ጽባሕ ንግሆ ተሰፋ ናይ ምዕባይ ስለዘለወን፡ መንበሪ ኣባይቲ ክዋደደለን ክኸእል ኣለዎ። ብግዝያውነት ይኹን ብቐጥታዊ ኣብኡ ክሰፍር ዝመጸ'ውን፡ ብቐዕ መንበሪ ቤት ክረክብ ኣለዎ። እዚ ስትራተጂ' ዚ፡ ክትግበሮ ኣዝዩ ገፊሕን ከቢድን' ዩ። ግን ገጽ ብገጽ ከመይ ገይርካ ተተግብሮ? ሓደ ካብቲ ዝዓብዩ ጸገምና፡ መንበሪ ኣባይቲ ንምስራሕ ከነዋህልሎ ዘለና ብቐዓት፡ ከነዋህልሎ ኣይከኣልናን። ብዙሓት ካልኣት ምክንያታት'ውን ኣለዉ። መደባት ይወጹ፡ ግን ብግቡእ ኣይትግበሩን፤ ኣብ ሰዓቶም'ውን ኣይትግበሩን። ስለምንታይ? ማእለያ ዘይብሎም ሕቶታት ኣለዉ። ግን ኣብ ክንዲ ኣብ ምክሳስ ኣብ ምጥራዕ ንኣቱ፡ ብናትና ናይ ምትግባር ዓቕሚ፡ ወይ ምስ መሻርኽቲ ኩንና ክንትግብሮም ዘለና ናይ መንበሪ ኣባይቲ ፕሮጀክትታት፡ ብብኸባቢኣምን ቀዳምነታቶምን ተሰሪዖምን ዝግባእ ወጻኢታት ተገይሩሎምን፡ እዚ ሽግር' ዚ መድረኽ ብመድረኽ ክፍታሕ ክኸእል ኣለዎ። እቲ ዘሎ ጠለብ፡ እቲ ከነቐርቦ እንኸእልን እቲ ድሮ ቀሪቡ ዘሎን ዝመጣጠን ኣይኮነን። ካብ 2016ን 2017ን ንንዩው እንታይ ክንገብር ንኸእል? ነቶም ገና ኣብ ሰሌዳ ዘለዉ መደባት ከምዚ እዮም ከምዚ እዮም ኢላ ክዛረብ ኣይደልን እዩ። ምክንያቱ፡ ኣፍካ መሊእካ ክትዛረብ፡ እቶም ዝትግበሩ መደባት፡ ብሰዓት፡ ብመዓልቲ፡ ብዓመት፡ ክንደይ ዝኣክል ኣባይቲ ንኸንደይ ሚኒታዊት ናይቲ ሽግር ከቃልሉ ይኸእሉ ኢልካ ብኣሃዛት ክትዛረብ ስለዘለካ። ከም ሽግር ግን፡ ኣብ ዝኾነ ሃገር፡ ኣብ ዝኾነ ከባቢ፡ ናይ ሰባት ናይ ቐጠባ ሽግር ኣሎ እንተተባሂሉ፡ ቐድሚ ናይ ካልኣት ሕቶታት መልሲ ምርካብ፡ ናይ መንበሪ ኣባይቲ ጉዳይ መልሲ ክረክብ ክኸእል ስለዘለዎ፡ ኩለን ኣካላት ናይ መንግስቲ ጥራይ ዘይኮነ፡ ዓቕሚ ኣለና ዝብሉ'ውን፡ ኣብዚ ጉዳይ እዚ

አተሳሰብም አቃንዮም፡ እቲ ዝግባእ ኣበርክቶ ክገብሩ ክንጽውዕ ኣለና።

- ክቡር ፕረዚደንት፡ መንግስቲ ኤርትራ ካብ ፈለግ ዓመታት ናጽነት፡ ብልሽውና ሱር ከይሰድድን ከይሰዕርርን፡ "ባዶ ተጻዋርነት ንብልሽውና" ኣብ ትሕቲ ዝብል ቴማ እዩ ክሰርሕ ጸኒሑ። ንዓኡ ዝምልከት ፍሉይ ሕግታትን ፍርዳዊ ኣካላትን'ውን ብኣጋኡ ኣቑሙ እዩ። ከምኡ እናኾነ ግን፡ በበእዋኑ ዝቐልቀሉ ተርእዮታት ኣይተሳእኑን እዮም፡ ጠንቂ ናይ'ዞም ተርእዮታት እዚኣቶም እንታይ እዩ?

ሓንቲ ጠንቂ እያ - ዋላ ብደረጃ ዓለም። ስለዕ ወይ ሃነፍነፍ። ናይ ሃገራዊ ድሕነት ስግኣት (national security threat) ዝበሃል ኣሎ። ናይ ዝኾነ ሃገር ወይ ህዝቢ፡ ናይ ሃገራዊ ድሕነቱን ህላውኡን ስግኣት፡ ብልሽውና ወይ corruption እዩ። ብልሽውና ኣብ ሃገር ዕንወት ዝምጽእ፡ ውህደት ናይታ ሃገር ዘዕኑ፡ ኣብ መንጎ ዝረኽቡን ዘይረኽቡን ዘሎ ጋግ ኣግፊሑ ኣብ ሕብረተሰብ ስሚ ዝዘርእ፡ ናይ ሃገር ዕድላትን ጸጋታትን ዘባኸን፡ ኣብ ልዕሊ መሰል ናይ ዜግነት ዘሸካዕልል ስለኹ፡ ኣብ ዝኾነ ሃገር ካብኡ ዝኸፍእ ሓደጋ የለን። ሓደ ሃገር ይዓኑ ኣሎ እንተደኣ ተባሂሉ ወይ ኣብ ዝኾነ ሃገር ነውጺ ኣሎ እንተደኣ ተባሂሉ፡ ጠንቁ ስለዕ ዘበገሶ ብልሽውና እዩ። ብኣጸብዕ ዝቐጸሩ ቁንጣሮ ስሱዓት ናይቲ ዝተረፈ ዝበዝሐ ህዝቢ ረሃጽን ደምን መጽዮም፡ ኣዕጽምቲ'ውን ክቐርጥሙ ይብገሱ። ጠንቁ ናይ ዓለማውን ዘቤታዊ ቁልውላዎት እውን ንሳቶም እዮም። እዚኣቶም፡ ምስ ኩሉ ብልሓቶም፡ ጉርሓምን ተንኮሎምን፡ ኣብ ሕብረተ-ሰብ ዝፈጥርዎ ጸገም ቀሊል ኣይኮነን። እዚ ሸለል ኢልካ ወይ ገኒሕካ ክሕለፍ ዝከኣል ኣይኮነን። ሸለል ዝበልካዮ ነገር ብብቐሩብ ናብ ደረጃ ዘይፍወስ ሕማም ምስ ዓረገ፡ ሃገር ከዕኑ ይደናደን። ስለዚ፡ 'ባዶ ተጻዋርነት' ሕርያ ኣይኮነን። ከምኡ ዘይገብር መንግስቲ ወይ ሓላፊ ናይ መንግስቲ፡ 'ዜጋታት መሰል ኣለዎም፡ ዕድሎም ማዕረ እዩ' ኢሉ ክዛረብ ኣይክእልን። ዕንወት ናይ ቁጠባን ዕንወት ርግኣት ናይ ሃገርን ብኸምኡ እዩ ዝመጽእ። እቲ ጠንቁ ከኣ፡ ዘይሰራሕካሉ ክትበልዕ፡ ናይ ካልኣት መኣዲ ክትምንጥል፡ ካልኣት ሓደ መኣዲ ከይረኽቡ ንስኻ ዓሰርተ መኣዲ ክትበልዕ ምድላይ እዩ። ንስርቂ ዝተፈላለዩ መልክዕ እናትሓዝካ፡ ንህዝብታት ንቐልቁል እናደፋእካ፡ ንሕብረተሰባት እናተፋነንካ (polarize እናገብርካ) ንብልሽውና ትካላዊ መልክዕ ምስኣትሓዝካዮ (institutionalize ምስ ገበርካዮ)፡ ሃገር ይህነጽ ኣሎ ወይ ብዓቢኡ ሃገር ኣሎ፡ መሰል ዘለዎም ዜጋታት ናይ ሃገር ኣለዉ ኢልካ ክትዛረብ ኣይትኸእልን ኢኻ። ንዕማኾ ወይ ቁንጣሮ ብስለዕ ዝሰኸሩ ሰባት ክትቆጸጸር ዘይትኸእል እንተደኣ ኩንካ፡ ስለምንታይ እዚ ኩሉ

መስዋእት ከፊልካ ኣብዛ ሃገር'ዚኣ? ስለምንታይ እዚ ኩሉ መንገዲ ተጓዲዝና መጺእና?
ብኸመይ ኩነታት ድያ ናጻ ኮይና እዛ ሃገር? ስለምንታይ እዚ ኩሉ መስዋእት ተኸፊሉላ?
እዚ ህዝቢ'ኮ ነዊሕ ሕማቕ ግዜን ማእለያ ዘይብሎም ብድሆታትን ሰጊሩ እዩ መጺኡ።
ስለዚ፡ ናይ ሕርያ ጉዳይ ኣይኮነን፤ ሎሚ ሸለል ኢላ ገዲፈዮ፡ ጽባሕ ንግሆ ክፍውሶ እዩ
ኢልካ ትሓልፎ ነገር ኣይኮነን። ናይ ህላወን ዘይህላወን ጉዳይ እዩ። ኣብ ዝሓለፈ ሓደጅ
ዓመታት፡ ከም መመኸነይታ 'ናይ መነባብሮ ጸገም' እናተባህለ፡ ክቀላቐል ዝጸንሐ ናይ
መንግስቲ ንብረት ምስራቕን ናይ መንግስቲ ባጀት ብዝተፈላለዩ መገዲ ምጥፍፋእን ነቲ
ተርእዮ ምናልባት ኣጉሊሕዎ ክኸውን ይኸእል። መነባብሮ ስለዝጸገመካ፡ ናይ ስርቂ ልቸንሳ
ኣለካ ማለት ኣይኮነን። መነባብሮ ጸጊሙኒ ኢልካስ ናይ ካልኦት ርሃጽን ድኻምን ክትምንዘዕ!
ብዝኾነ ይኹን መገዲ'ውን ከተመኸንዮ ዝከኣል ኣይኮነን። እዚ ሃገር እዚ ምስዝኾነ ይኹን
ካልእ ሃገር ከተዋዳድሮ ኣይትኸእልን ኢኻ። እዚ ህዝቢ'ዚ ሰፍ ዘይብል መስዋእት ክኸፍል
እንከሎ፡ ኣብ ሓንቲ መሰሉን ጸማኡን ዝኸበረላን፡ ሩፍታ ዝዓሰላን ሃገርን ኩነታትን ክነብር
እዩ። ኣብ ልዕሊ ከምዚ ዝበለ ከቢድ መስዋእት ዝኸፈለ፡ ነዊሕን መሪርን ጎደና ዝተጓዕዘ፡
ልዑል ተጻዋርነትን ዓቕልን ዝገበረ ህዝቢ ከተላግጽ ምፍታን፡ ካብኡ ዝዓቢ ገበን የለን።
ስለዚ፡ መንግስትን ኣካላት መንግስትን ህዝብን ነዚ ተርእዮ እዚ ክምሕወዎ እዩ ዘለዎም።
ሓንሳብ ምሒኻዮ'ውን፡ ጸርዩ፡ ተሓጺቡ ኢልካ ትገድፎ ኣይኮነን። ቀጻሊ ክንክንን ናብዮትን
ዘድልዮ ጉዳይ እዩ። ስለዚ፡ 'ባዶ ተጻዋርነት ንብልሸውና' ክገርመና የብሉን።

• **ምስ'ዚ ኣርእስቲ ተኣሳሲሩ ክቡር ፕረዚደንት፡ ኣብ ሕጋትና ይኹን ተግባርቲ ኣካላት ክተኣታተዉ ዝግብኡም ተወሰኸቲ ስጉምቲታት እንታይ እንታይ ኣለዉ?**

ኣብ ሓደ ሃገር ዝጸሓፍ ሕግታት ብምሉኡ፡ ኣገባብ (means) እዩ። መሰል ዕድላት
ዜጋታት ዘውሕስ፡ ንጸምኡም ዘረጋግጹም፡ ላግጫን ኣሸካዕላልን ዘየፍቅድ፡ ቁጠባዊ ዕድላት
ናይ ሰባት ዘውሕስ፡ ዜግነት ዘረጋግጽ፡ ልኡላውነት ናይታ ሃገር ዝሕሉ ሕግታት እዩ።
ዝተፈላለዩ ዓይነታት - ገበናዊ ሲቪላዊ፡ ንወፍርን ንግድን ዝምልከቱ ወዘተ. . . ሕግታት
ይወጽኡ። እዞም ሕግታት እዚኣቶም ተደማሚሮም፡ ናይ ነፍሲ-ወከፍ ዜጋ ህይወትን
መነባብሮን ውሑስን ማዕረን ከምዝኸውን ይገብሩ። ዝኾነ ዓንቀጽ እናጸሓፍካ፡ ንግሆ ንግሆ
እናቐያየርካን ዝኸይድ ግን ኣይኮነን። ሕጊ ስለ ዝተኣወጀ ጥራይ'ውን ዘይኮነ፡ ነቲ ሕጊ ናይ
ምትግባርን ናይ ምርግጋጽን ዓቕሚ ክህሉ ክኸእል ኣለዎ። ብዘይክኡ፡ ባህሊ ክህሉ ኣለዎ።
ካብ'ዚ ኣብ'ዛ ሃገር ዘሎ ባህሊ ዝበልጽ የለን። እዚ ናይ ቁንጣሮ ስርቅን ብልሸውናን፡
ናይዚ ህዝቢ ባህሊ ኣይኮነን። ፍሬጫ ባህሊ እዩ ክበሃል ይከኣል። ከምዚ ዓይነት ባህሊ

ከገዝእ የብሉን። ሕጊ ዘጽንዖን ሕጊ ዘፍቅዶን ዘየፍቅዶን። ሕጊ ዘረጋግጽ ሓይሊ። ልዕሊ ኩሉ ኸእ ናይቲ ህዝቢ ክቡር ናይ ምክብባር ባህሊ ክረጋገጽ ክኸእል ኣለዎ። ከም ድምር ናይ'ዚአቶም እዩ እቲ ስርዓት ናይ መንግስቲ ወይ ስርዓት ናይ ምምሕዳር ዝመጽእ። ሕግታትና ተማሓይሾም ቀሪቦም ኣለዉ፤ ህዝቢ'ውን ይዝትየሎም ኣሎ። ናይ ህዝቢ ንቕሓት ሓፍ ከተብል ምእንቲ፡ እቶም ተነዲፎም ዘለዉ ሕግታት፡ ዓንቀጽ ብዓንቀጽ፡ ኣርእስቲ ብኣርእስቲ ምይይጥ ክግበረሎም ክኸእል ኣለዎ። ናይ ህዝቢ ምውሳኔ ኣገዳሲ እዩ። ክስርሓሎም እንተኾይኑ፡ ኣኸበርቲ ሕጊ ጥራይ ዘይኮነ፡ ባህሊ ናይቲ ህዝቢ'ውን ክህሉ ክኸእል ኣለዎ። ድምር ናይ'ዚአቶም ኣብ መወዳእታ፡ ክብረት ናይታ ሃገርን ክብረት ናይቲ ዜጋን ዘረጋግጽ እዩ። እዚአቶም፡ ብውሳኔ ወይ ብሓንቲ ኣዋጅ ዝረጋገጹ ስለዘይኮነ፡ ብማዕከናት ዜናን ካልእ ኣጋጣሚታትን ቀጻሊ ጎስጓስ ዘድልዮ እዩ። እዚ ናይ ባጤራ ምቕያርን ኣብ ቁጠባ ናይታ ሃገር ዝተፈጥረ ምምዝባላትን ንገዛእ ርእሱ ካበይ ዝመጸ እዩ? ካብቲ ንቡር ናይቲ ሃገር ኣካይዳ ወጻኢ ዝኸዱ ወይ ንዓኡ ዝእዘዙ ዝተፈላለዩ ሓይልታት ዝፈጠርዎ ጸገም ስለዝኾነ፡ መስርዑ ክሕዝ ክኸእል ኣለዎ።

• ክቡር ፕረዚደንት፡ ኣብ ዝሓለፈ ቃለ-መጻኢትካ ምሕያል ግንባርን ምንጻፍ ቅዋምን ካብ ዓባይቲ መጻኢ ዕማማት ሃገርን መንግስትን ምጎናም ገሊጽካ ነይርካ። ክሳብ ሕጂ እንታይ ዝተገብረ ኣሎ ?

ስርዓተ-መንግስቲ እንድዩ፡ ስርዓተ-መንግስቲ ከኣ ስርዓተ-ምምሕዳር ናይታ ሃገር ማለት ኢዩ። **constitution** ኣይኮነን። እቲ ስርዓት፡ ናብቲ እትደልዮ ዕላማ ዘብጽሓካ **means** እዩ። ዜግነት ናይ ሰባት ዘኸብር፡ ሉኡላውነት ናይ ሃገር ዘኸብር፡ ናይ ሰባት መሰል ዕድላት ዘውሕስ፡ ኣብ መወዳእታ ከኣ፡ ሰባት ወነንቲ ናይ ህይወቶም ዝገብር ስርዓት ክህልወካ ኣለዎ። ብገንዘብ ዝግዛእን ዝሸየጥን መንግስቲ፡ ብገንዘብ ዝግዛእን ዝሸየጥን ባይቶታት፡ ብገንዘብ ዝግዛእን ዝሸየጥን ሓላፊ ናይ መንግስቲ ኣየድልየናን እዩ። ከምዚ ኣብ ከባቢና ንርእዮ ዘለና፡ ናቱ ናይ ገዛእ ርእሱ ረብሓ ኣቕዲሙ ናይ ህዝቢ ረብሓ ዝረገጽ፡ ሃገር ዝሸይጥ ኣብዚ ሃገር'ዚ ክህሉ ኣይኮነን። ብዘይካ'ቶም ኣብ ስልጣን ዘለዉ፡ ብምርጫታት መጺእና መንግስቲ ጌርና ዝብሉ፡ ተራ ሰረቓቲ፡ ሃገር ኣብ ሓራጅ ኣውራጃም ይሸጡ። ናይ ምርጫታት ሳናዱቕ ረኺቦም፡ ዝደለይዎ ቅዋም ዝብልዎ ጽሑፎም ሃገር የዕንዉ። ህዝብታት ኣብ ምንታይ ኩነታት ይነበር ኣሎ? ከምዚ ዓይነት ኣርተፊሻል ወይ ትርጉም ዘይብሉ ስርዓት ክትፈጥር እንታይ ይበሃል? ህዝቢ ናይዛ ሃገር ከምዚ ኣየድልዮን እዩ። ኪኖኡ እዩ ዘድልዮን ዝግብኡን። ስለዚ፡ ነዊሕ ተጓዲዝና ኣለና፤ ብዙሕ ርኢና ኣለና፤ ብዙሕ ብድሆታት ገጢምና ኣለና። መጽሓፍ ቅዱስ ወይ ቁርኣን ከነውርድ ኣይኮናን። ካብቲ

ዘለናዮ መድረኽ ናብ ካልእ ዝለዓለ መድረኽ፡ ካብኡ ናብ ዝለዓለ ዝወስደና ሓደ ናይ ፖለቲካ ስርዓት ክንኩሰኩሰ፡ ክንሃንጽ ኣለና። ሕጂ ንጅምሮ ዘለና ሓድሽ ስራሕ ኣይኮነን። ስርዓተ-መንግስቲ ሕጂ ዝጅመር ዘሎ ኣይኮነን። ካብ ቀደም እናተሃንጸ፡ እናተሃንጸ ካብ ባይታ ሓፍ እናበለ እዩ ከይዱ። እዚ ሕጂ ዘለናዮ፡ ምስ ኩሉ ብድሆታትና፡ ዘሰክፈና ነገር ኣይኮነን። እቲ ኣካይዳናን መገድናን ሓዘና፡ እቲ ንዕኡ ዘድልዩና ስርዓት ክንሃንጽ ምእንቲ፡ ቅድም ሓደ ሰነድ ከነዳሉ ኣለና። እዚ ሰነድ እዚ ንባይኑ፡ ወይ ስርዓተ-መንግስቲ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኩላቶም ሕጋዊትን ሕግታትን'ውን ንዕኡ ዝድግፉን compliment ዝገብሩን ከምዝኾኑ ጌርና፡ ተማላላእነት ዘለዎ ኩነታት ክንፈጥር ክንክእል ኣለና። ብምሉኡ እቲ ስርዓት፡ ካብ ታሕቲ ጀሚርካ ክሳብ ላዕሊ ዘሎ ቅርጹን ኣቃውማኡን ነቲ ዝድለ ዕላማ ከውቅዓካ ዝኸእል መኪና ስለዝኾነ፡ ንዓኡ ከመይ ጌርካ ትሰርዖ? እቲ ሰነዳት ይጽናዕን ይዳሎን ኣሎ። ንሕጊ ዝምልከት ዝዳሎ ዘሎ ዝተፈላለየ ኣርእስታት ኣሎ። ኣብ መወዳእታ ከኣ፡ ከምቲ ናይ ቅድሚ ሕጂ ዝነበረ ዘይኮነ፡ እቲ ሰነድ ምሉእ ብምሉእ ምስተዳለወ፡ ህዝቢ ብደቂቕ ተረዲእዎ፡ ዓንቀጽ ብዓንቀጽ ዘይኮነ፡ ቃል ብቃል ትርጉም ናይቲ ዝደልዮ ዘሎ ስርዓተ መንግስቲ ፈሊጡ፡ ብዝተፈላለየ መገዲ - ብረፈረንደም ድዩ ብኻልእ - ኣጽዲቐ ከውድኦ ዘለዎ ወረቐት እዩ። ክልተ-ሰለስተ ሰባት ኮፍ ኢሎም ስለ ዝጸሓፍዎ፡ ወይ ሓደ ሊቕ እዩ ዝብል፡ እዝን እዝን ዝብል ሕግታት ክህልዎ ኣለዎ ስለ ዝበለ፡ ዝመጽእ ኣይኮነን። ዓመት ከይዱ ኣሎ። እቶም ዝካየዱ ዘለዉ መጽናዕታት ይካየዱ ኣለዉ። ብምሉእም ተሰኒዶም ኣብ ሓደ ደረጃ ምስመጹ፡ ድሕሪኡ መስርሕ ናይ ጉስጓሳትን ንቕሓት ሓፍ ናይ ምባልን ኣፍልጦ ናይቲ ሕግታት ናይ ምዕሚቕን መስርሕ ኣሎ። ዝኣክል ጉስጓስ ተኻይድሉ፡ ዝኣክል ኣስተምህሮ፡ ዝኣክል ፍልጠት ተዋሂብሉ እዩ ምስተባህለ፡ ድሕሪኡ፡ ነዚ ሰነድ እዚ ህዝቢ ይደልዮ ድዩ ኣይደልዮን ተባሂሉ ናብ ህዝቢ ይቐርብ። ህዝቢ ድማ ዝመረጸ ይገብር ማለት'ዩ።

• **ምሕያል ግንባር ከ?**

መጎታዊ ምትእስሳር ኣለዎ። ሕጂ ብዙሕ ዘረባታትን ኣርእስታትን ኣሎ። ኣብ ካልእ ኣጋጣሚ'ውን ክንዛረበሉ ንኸእል ኢና። ሓንቲ ዝጸሓፍክዎ ጽብቕቲ ዓንቀጽ ኣላ፡ ቅዳሕ ክህበኩም እኸእል እዩ - ከተንብብዎ። ህዝቢ ልኡላዊ (sovereign) እዩ ኣብ መወዳእታ። ንሱ ዘይወሰኖ፡ ዝኾነ ካልእ ናይ ደገ ሓይሊ ክውስነሉ ኣይክእልን እዩ። እንታይ ዓይነት ስርዓት እዩ ዝደሊ? ሓደ ሰልፋዊ ስርዓት፡ ክልተ ሰልፋዊ ስርዓት ድዩ፡ ዓሰርተ ሰልፋዊ ስርዓት፡ ዝኾነ ዓይነት ስርዓት ከምስርት ናይ ኩሉ ህዝቢታት ልኡላዊ መሰል እዩ። ካልእ ዝኾነ ሰብ መጺኡ ክውስነሉ ኣይክእልን እዩ። ኣብዚ ናትና፡ ታሪኽናን ተመኩሮናን

ኮሊፍና (interrupt ጌርና)፡ ሓደ ዘይጌልጦ ሓድሽ ስርዓት ከነምጽእ ኣይንኸእልን። እቲ ስርዓተ-መንግስቲ ዝበሃል ከትከል ከሎ፡ ንዓኡ ዘማእዝን ሓይሊ ኣሎ። ህዝባዊ ግንባር ብዊንታ ናይ ሓደ ወይ ናይ ክልተ ዝመጸ፡ ወይ ኣብ ዝተፈለየ ታሪኻዊ ኣጋጣሚ ዝተቐልቀለ ፖለቲካዊ ውድብ ኣይኮነን። ናይ ሎምን ናይ ጽባሕን ናይ ድሕሪ ጽባሕን ፖለቲካዊ ውድብ እዩ። ስለዚ፡ ኣብቲ ዝምስረት ፖለቲካዊ ስርዓት ይኹን ኣብቲ ዝረቐቐ ስርዓተ-መንግስቲ ክህልዎ ዝግባእ ተራ ብግቡእ ክፍለጥ ክኸእል ኣለዎ። እንታይ እዩ ተራ ናይ ህዝባዊ ግንባር? ቅድሚ ሕጂ፡ ከምዚ ጌሩ፡ ከምዚ ጌሩ ኢልና ኣብ ታሪኽ ክንሕበንን ክንጀሃርን ጸኒሕና። ይኣኸለና ንሱ። ንድሕሪ ሕጂ እንታይ ክገብር እዩ ህዝባዊ ግንባር? ምስዚ ዝብሎ ዘለኹ ናይ ስርዓተ-መንግስቲ ይኹን ምስ ናይ መጻኢ ፖለቲካዊ ምዕባሌታት፡ ናይቲ ግንባር ኩነት ክውሰን ዘለዎ እዩ። ስርዓተ መንግስቲ ኢልካ ቅድሚ ምዝራብ፡ እቲ ግንባር ንዝኣርእሱ፡ ናቱ ምሕያል ይኹን ናቱ ተራ ኣብ መጻኢ መድረኻት ናይቲ ፖለቲካዊ ምዕባሌ፡ ህዝቢ ብዝፈልጦ መገዲ፡ ብንጹር ክግለጽ ኣለዎ። ይስርሓሉ ድማ ኣሎ። ሕጂ ንኹሉ ኮሊፍ ኮላሊፍ ክዛረቡ ኣይደልን እዩ። ግን ምስቲ ናይ ስርዓተ-መንግስቲ ኣርእስቲ ተማላላኢ እዩ - ነሓድሕዱ ዘይፈለሰ። “ንዓኡ ፈላልዮ፡ ካልእ ሓድሽ መጽሓፍ ክጽሕፍ’የ፡ ሓድሽ ወንጌል፡ ሓድሽ ቁርኣን ከምጽእ ይኸእል እዩ” ዝብል ሰብ እንተልዩ ግን፡ “ኣብ ካልእ ዓለም ክትነበር ትኸእል ኢኻ፤ ኣብ ካልእካ ኮይንካ ከምኡ ክትሓሰብ ትኸእል ኢኻ፡ ናትካ ጉዳይ እዩ፤ ንሕና ግን ናትና ታሪኽ፡ ናትና ኣከያይዳ፡ ናትና ኣመጻጽኣ ኣለና። ናትና ዕድል ከኣ ብኸምዚ መገዲ እዩ ዝከይድ” ጥራይ ኢና ክንብሎ እንኸእል።

• **ኣብ 2016፡ ኣብ መስርሕ ፖለቲካዊ ህንጻት ሃገር እንታይ ክንጽበ ንኸእል?**

እንታይ ድዩ ፖለቲካዊ ህንጻት? ፖለቲካዊ ህንጻት እኮ መስርሕ እዩ። ሃንደበት ኣብ ሓደ ሰዓት ወይ ኣብ ሓደ ዓመት ዝጅምር ኣይኮነን። ናህርን ዛሕልን ክህልዎ ይኸእል ይኸውን። ኣብ ገለ ገለ መድረኻት’ውን ድስካለ ክህልዎ ይኸእል ይኸውን። ናቱ ናይ ገዛእ ርእሱ፡ ናይ መስርሕ ምዕባሌታት ኣለዉዎ። ፖለቲካዊ መስርሕ ንባይኑ፡ ካብ ቁጠባዊ፡ ጸጥታውን ካልእ ኣብቲ ከባቢ ዝረኣዩ ዝተፈላለዩ ምዕባሌታት ወጻኢ ክትርእዩ እውን ዝከኣል ኣይኮነን። ነሓድሕዱ ዝማላላእ ምዕባሌታት እዩ። ሓደ ክፋል ካብቶም ምዕባሌታት እዩ ኢልና ኢና ክንዛረብ እንኸእል። ኣብ ዝተፈላለዩ ጽላታት ነካይዶም ዘለና ምዕባሌታት፡ ብህግደፍ ደረጃ ዝረኣዩ ምዕባሌታት፡ ብማሕበራት ዝረኣዩ ምዕባሌታት፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ቅርጺ ኣሰራርሓ ናይ ዝተፈላለዩ ኣካላት መንግስቲ እነካይዶም ስርሓት፡ ዲፕሎማሲያውን ዜናውን ንጥፈታትና

ወዘተ. . . ፡ ብድምር ፖለቲካዊ ስርዓት እየም። ብናትና ሕርያታት ዝካየድ ስርዓት ጥራይ ዘይኮነ፡ እቲ ብደገ ዝመጽእና ብድሆታት እውን ኣብቲ ፖለቲካዊ መሰርሕ ኣትዩ ዝርእ እዩ። ኩሉ ፖለቲካዊ ሕርያታትና ብናትና ድሌት ጥራይ እዩ ዝኸይድ ክንብል ኣይንኸእልን። እኳ ደኣ፡ ዝበዝሕ ግዜ ናይ ግዳም ጽልዋታት ዘምጽኡ'ሞ፡ ዘገድደካ ነገራት እዩ። ኩሎም'ዘም ኣብ ዝሓለፈ 18 ዓመታት ዝረከቡ'ሞ ተጻብኦታት፡ ናይ ፖለቲካ ውሳኔታት እዮም። እቶም ንዓኣቶም ንምምካት ከነካይዶም ዝጸናሕና ስርዓትከ እንታይ እዮም? እዚ ሕጂ ንዛረበሉ ዘለና መንግስታዊ ስርዓት ይኹን፡ እነውጽኦም ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ መደባትከ? ኣብ 2016 እንታይ ዝመስል ዲፕሎማሲያዊ ንጥፊታት ከነካይድ ኢና ንደሊ ዘለና? እንታይ ዓይነት ዜናዊ መደባት ኣለዉና? ድሕሪ 2016ከ እንታይ ክንገብር ኢና ንደሊ? ብደገ ንዝመጽእና ብድሆታት ክንምክት ምእንቲ ጥራይ ዘይኮነ፡ ብናትና ኣጀንዳ ብናትና ፕሮግራም ክንከይድ ምጅንና፡ እዘን እዘን ዜናውን ዲፕሎማሲያውን ናይ ፖለቲካ ንጥፊታት ኣለና ክንብል ክንከእል ኣለና። ኣብ ውሽጥን ኣብ ወጻእን ከምዚኦም ዝኣመሰሉ ጎስጓጎት፡ ከምዘን ከምትን ዝኣመሰሉ ኣኼባታት ከነካይድ ኢና፤ ውዳቤና ብኸምዚ ከነሓይሎ ኢና፤ ኢልካ ክትዛረብ ከለኻ፡ መደብ ተውጽእ ኣለኻ ማለት እዩ። እዚ ከኣ መሰርሕ እዩ። ዝተበታተኸ ወይ ሃንደበት ዝመጽእ ነገር ኣይኮነን። ኣብ 2016 እንታይ ክንገብር ንኸእል ኣብቲ ፖለቲካዊ ምዕባላታት እምበኣር፡ ንሕና ባዕልና ንሕንጽጽ ኣሎ፤ ካልኣት ዝሕንጽጹልና ከኣ ኣሎ። ኣብ 1947-48 መሰልና እንተዘይከልኡናዶ ንናጽነትና ምተቓለስና ኢና? ድሕሪኡ ዘጋጠመና ብድሆታት - ናይ ኣመሪካ ደገፍ፡ ናይ ስርዓት ሃይለስላሴ ውዲት፡ ናይ ሶቪት ደገፍ - ንዓኡ ክንምክት ኢልና ዝተኸተልናዮ ናይ ፖለቲካ መስመርን ዝወሰድናዮ ሕርያታትን፡ ነቲ መደባትና መልክዕ ኣትሒዘዎ ክንብል ንኸእል። ድሕሪ ናጽነት ዝመጹ ፖለቲካዊ ምዕባላታት'ውን ሓደ ብሓደ ክንጽብጽብም ንኸእል ኢና። ኣብ ዘይንደልዮ፡ ዘይምኽኑይ ናይ ደባት ኩናት ክሸሙና፡ ዕረፍቲ ዘይብሉ ጸገም እዩ ኮይኑ ጸኒሑ። ካብ ናይ ሓንሽ ናብ ባድመ፡ ካብኡ ካልእ እናተባህለ ማእለያ ዘይብሉ ብድሆታት ጸኒሑ። ከም ናትና ድሌት ነይሩ እንተዝኸውን፡ እዚ ብድሆታት እዚ ኣይምሓሰብናሉን፡ ኣይመጋጠመናን ከኣ። ግን ብደገ ዝመጸካ እዩ። ንዕኡ ከመይ ጌርካ ትምክቶ? ህዝቢ ንምድንጋርን ፋሕ ፋሕ ንምባልን፡ ቁጠባ ንምድኻም ዘይተፈተነ ሽርሕታት ኣይነበረን ኣብዚ ዝሓለፍናዮ 18 ዓመታት። ስለዚ፡ ምእንቲ ልኡላውነትና፡ ክብረትና ክብረት ሃገርናን፡ ምእንቲ ዕቤት ቁጠባና እንወስዶም ውሳኔታት፡ ብናትና ሕርያ ጥራይ ዘይኮነ፡ ነቶም ዝብድሁና ተጻብኦታት እውን ኣብ ግምት ኣእቲና ኢና ንሰርሕ ማለት እዩ። ናይቶም ን2016 ክንሰርሖም ዝወጥንናዮም መደባት ከኣ፡ ብውሑዱ ሓፈሻዊ ስእሊ ኣለና ንብል። እቶም ተጻባእቲ ክገብርዎ ዝደልዩን

ዝኸእሉን ግን ከንጥንቁል ኣይንኸእልን ኢና። ግን ተዳሊናሉ ንጸንሕ፡ ቅድመ ምድላዎትና ጌርና ከኣ pre-empt ንገብሮ ወይ ንቐድሞ መስርሕ እንተሎ እውን፡ ንሰርሕ፡ 2016 እምበኣር ከም ሓንቲ ቀለቤት ኣብ ቀጻሊ ሰንሰለት ናይ ፖለቲካዊ መስርሕ ከትርኣ ዘለዎ እያ።

ኣብ'ዚ ዘባ ህውከት ዝፈጥር ሓይሊ ንምእላይ፡ ብተናጸል ዘይኮነ ብሓባር ምስዝኸውን'ዩ ውጽኢታዊ!

ክቡር ፕረዚደንት፡ ኣብ ዝሓለፈ ሳምንታት፡ መንግስቲ ኤርትራ ነቲ ብስዑዲ ዓረብ ዝምራሕ ኪዳን ጸረ-ሽብር ብዘይዕቃብ ከም ዝድግፎን ምስኡ ክተሓባበር ቅሩብ ምዃኑን ዝሕብር መግለጺ ኣውጺኡ ነይሩ። ድሕረ ባይታ ናይ'ዚ መግለጺ እዚን ንዕኡ ዝደረኸ ሓሳባትን እንታይ እዩ?

ምናልባት ተዓዛቢ፡ ኣብ'ዚ ዘባ ተቐልቂሎም ዘለዉ ቅልጡፋትን ርሱናትን ምዕባላታት ጥራይ ስለ ዝርኢ፡ ዝኸነ መግለጺ ወይ ዝኸነ መርገጺ ክግለጽ ከሎ ብቐጥታ ምስኣቶም ጥራይ'ዩ ዘዛምዶ። ምስ ስዑዲያን ካልኣት ኣብ ዘባና ዘለዉ ሃገራትን መንግስታትን ዝጸንሓና ጸምዶ ነዊሕ ዓመታት ዝኸይድ እዩ። ምስ ጎረብትና ወይ ጎዶብና እንብሎም ወገናት ዘለና ናይ ወጻኢ ፖሊሲ፡ ኣብ ኣዩኖት መትከላት ከም ዝተመርኮሰ፡ መርሓ ህንጻታት ናይ ፖሊሲታትና እንታይ ምዃኖም ምፍላጥ ኣገዳሲ እዩ። ምስ'ዚ ተዛሚዶ ክረኣ ከሎ፡ ትርጉም ናይ'ቲ ዝወጽእ መግለጺ፡ ንዝኸነ ተዓዛቢ ወይ ተኸታታሊ፡ ብሩህ ክኸውን ይኸእል። እንሰርሓሎም መትከላት ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ኣለዉና። እዚኣቶም ከኣ፡ ንውድዓዊ ገምጋም ምዕባላታት ዘባና ኣብ ግምት ዘእተዉ፡ ልዕሊ ኩሉ ኸኣ ናትና ሃገራዊ ድሕነታዊ ረብሓታትን እኩብ ረብሓታት ምስ ጎረብትናን ዘጠቓልሉ እዮም። መምስ ዝተራእየ ምዕባላ ግልብጥ ግልብጥ ዝብል ፖሊሲታት ከተውጽእ ኣይከኣልን እዩ። ኣብ ካልእ ቦታታት ምናልባት ብኸምኡ ይሰራሕ ይኸውን። ንሕና ግን፡ ከምኡ ኣይንሰርሕን ኢና። ዝተበታተኸ ነገር ስለ ዘየለ፡ ናይ'ዚ ዝሓለፈ 25 ዓመታት ኣናብባናን፡ ቅድሚኡ ዝነበረ መድረኻትን ኣብ ግምት ዘእተዉ እዩ። ብፍላይ ኣብ'ዚ 25 ዓመታት ግን፡ ዝሓል ኩናት ኣብ ዘብቃዓሉን ሓድሽ ዓለማዊ ስርዓት ተቐልቂሎ ኣብ ዝተባህለሉን ግዜ፡ ናይ ኤርትራ ናጽነት ምስ'ቲ ኣጋጣሚ መጺኡ ክኸውን ይኸእል። ዝሓል ኩናት ከመይ ኢሉ ከም ዘብቀዐ፡ ብዙሕ መግለጺታት ክግበረሉ ይከኣል እዩ። ኣብ ውሽጢ'ዘን 25 ዓመታት፡ ኣብ ዘባና ዝረኣናዮ ምዕባላታት፡ ብፍላይ ምስ'ዚ ሕጂ ኣዝዩ ንሂሩ ዘሎ ህውከት፡ ጠንቅታቱን ድልየትናን እንታይ'ዩ? ዝብል ሕቶ ኣገዳሲ እዩ። ነፍሲ-ወከፍ ህዝቢ፡ ነፍሲ-ወከፍ ሃገር ርግኣት ይደሊ፡ ልምዓት ይደሊ፡ ሃብቲ፡ ራህዋ፡ ብልጽግና ይደሊ። እዚኣቶም ሰሪሕካ፡ ጽዒርካን ደኺምካን እተምጽአም ጸጋታት እዮም። ምስኡ ኸኣ ርግኣትን ሰላምን የድሊ። ርግኣትን ሰላምን ድማ ሰሪሕካ ተረጋግጾ ደኣ'ምበር፡ ከም ማና ዝወርድ ኣይከውንን። ባይንኻ እትሰርሓሉ፡ ባይንኻ ትጽዕረሉ፡ ባይንኻ እትደኸመሉ ዘይከውን ግን፡ ኣብ'ዚ ዓለም በባይንና ኣብ ደሴታት ስለ ዘይንነብር፡ እኩብ ረብሓታት ኣብ ግምት ክኣቱ ኣለዎ።

ኣብ ውሽጢ'ዚ 25 ዓመታት፡ ነቲ ኣብ ዘባና ዝመጽእ ነውጺ፡ ዝጸለዉ ብዙሓት

ረጅሙታትን ዝተፈላለዩ ተዋሳኔቲን ክንጠቅስ ንኸእል ኢና። ብዓለም ደረጃ መጻእና እንተ ርኢና፡ ሓደ ቀጽራዊ ዓለም ተፈጠሩ ኣሎ። ምኽንያቱ፡ ኣብ እዋን ዝሓል ኩናት፡ ክልተ ቀጽርታት ነይሮም ተባሂሉ። እቲ ናይ ሕብረት ሶቭየት-ነበር ቀጽሪ ስለ ዝተኣልየ፡ ምዕራብ ዝበሃል (ኣነ ምዕራብ ወይ ኣሜሪካ ክብሎ ኣይደልን እየ፡ ግን ናይ ኮርፖረሽናት ዓለም እየ) መጻእ። ኣብ ግዜ ዝሓል ኩናት፡ ኣብ ቁርቁስ ዝነበረ ሓይሊ፡ እቲ መወዳድርቱ ምስ ተሳሰረ፡ “ዓለም ሎሚ ናይ ባይንና ኩይና እያ። ሓደ ዓለማዊ ስርዓት ናይ ሓደ ቀጽሪ ተፈጠሩ ኣሎ። ነዚ ዝመጽእ ዘሎ 50 ዓመታት ዓለም ክንቆጸጸራ ኢና፡ ማዕረና ዝዳረግ ሓይሊ ክትንስእ ኣይከኮነን። ብቴክኖሎጂ፡ ብወተሃደራዊ ሓይሊ፡ ብቕጠባ፡ ብዝተፈላለዩ መንገዲ ዝወዳደረና ሓይሊ ኣይክህሉን እየ፡ ወይ ክህሉ የብሉን” ብዝብል ኣተሓሳስባ፡ ነቲ ቅድሚ ምኽታም ዝሓል ኩናት ዝነበረ ፍልስፍና፡ ብኣዝዩ ዝኸረረ ጥሩፍ ኣተሓሳስባታት ተኪሑዎ። ማእለያ ዘይብሎም ‘ፈላስፋታት ኢና ዝብሉ፡ ጸሓፍቲ ኢና ዝብሉ፡ ፖለቲከኛታት ኢና ዝብሉ’ ሓድሽ ዓለማዊ ስርዓት ናይ ሓንቲ ቀጽሪ ዓለም ከም ዝተፈጥረ ኣጋዊሖም። ብእምነት ናይ ሓደ ቀጽሪ ስርዓት፡ ናይ ዓለም ሃብቲ ክትግብት ኣለካ። ምኽንያቱ፡ እቲ ደራሽ ሓይሊ ኩሉ ግዜ ስስዐ እየ። በቲ ፍልስፍና ትግብት፡ ትቆጸጸር፡ ትጭፍልቕ፡ ትህድድ፡ ዘይናትካ ትምንዘዕ። ምውዳእ ወይ ምኽታም ዝሓል ኩናት ካብ ዘምጸአም ሓደ ኸኣ፡ ዓለማዊ ግብታ እየ።

ኣብ’ዚ 25 ዓመታት፡ ብዘባና ደረጃ ይኹን ብደረጃ ዓለም ናይ ዝተፈጥረ ኩሉ ህውከት ቀንዲ ተዋሳኢ እዚ ሓይሊ እዚ እየ። ቅድሚ ሕብረት ሶቭየት ምውዳቕ፡ ናይ መወዳእታ ሜዳ ወይ ዓውዲ ውግእ ኣፍጋኒስታን እየ ነይሩ። ጉዳይ ኣፍጋኒስታን፡ ንምውዳቕ ሕብረት ሶቭየት ብኸመይ ኣነሃሂሩዎ ዝብል ሕቶ ክዝርዝር ይከኣል እየ። እቲ ቀንዲ ግን፡ ካብ ሽዑ ኣትሒዙ ክሳብ ሎሚ ኣብ ኣፍጋኒስታን ህውከት ከም ዘይዓረፈ ንዕዘቦ ዘለና እየ። ምናልባት ኣፍጋኒስታን ካብ’ዚ ዘባና ኣዝዩ ዝረሓቐ ክመስል ይኸእል ይኸውን። ይኹን እምበር፡ እቲ ሓደ ንቅልውላው ጠንቂ ዝኸኮነን ኣብ’ዚ ዘባና ገና ፈኸም ዝብል ዘሎን ስለዝኸኮነ፡ ኣካል ናይ’ዚ ዘባዊ ቅልውላው እየ ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። ድሕሪ ናይ ዒራቕን ናይ ኢራንን ኩናት መጻእ፡ ንሱ እውን ናቱ ናይ ገዛእ ርእሱ “ዳይናሚክስ” ኣለዎ። ዒራቕ መቐጽጽቲ ወይ መጸናጽንቲ ኢራን ኩይና ሓደ ምውዳን ፈጠራ ነይራ ክንብል ንኸእል። መብዛሕትአም ዕልቕላቓት ወይ ህውከት፡ ሃንፋት ምስ ዝፍጠሩ ወይ ከኣ ምውዳን ምስ ዝጠፍእ ዝመጽኡ እዮም። ኩናት ዒራቕን ኢራንን፡ ምናልባት ድሕሪ 8 ዓመት ኣብቂዑ ክበሃል ይኸእል እየ። ኣብ ዒራቕ ዝነበረ ስርዓት ይኹን ናይ ኢራን ሓድሽ እስላማዊ ስርዓት ምስ መጽኣ፡ ኣብ’ቲ ዘባ እንታይ ተራ ነይሩዎም? ዝብል ሕቶ ግን ኣሎ። እቲ ኩናት ምስ ተወደኦ እውን ናይ ሳዳም ዓንዳሪ ፖሊሲታት፡ ወራር ናይ ኩዌት ኣምጺኡ። ካልእ ሓድሽ ኩናት ምስ ወልዕ፡ ናይ ግዳም ምትእትታው ዓዲሙ። እቲ ካብ ሽዑ ዝጀመረ ናይ ዒራቕ ጉዳይ፡ ከም’ዚ ንርእዮ ዘለና ኣይተወደኦን። ኣብ መንጎ ዒራቕን ኢራንን ዝነበረ ኩናት የብቅዕ ደኣ’ምበር፡ ካልእ ህውከት እየ ፈጠሩ። ኣብ ዝተፈላለዩ ክባቢታት ናይ ዒራቕ ዘሎ ናይ መውሰል፡ ናይ ዳዲሽ ይኹን ናይ ዝተፈላለዩ ሓይልታትን ናይ ሸበራ ክስተት በበይኑ በታቲኸካ ዝረኣ ኣይከኮነን። እዚ ኩሉ ተደማሚሩ ኸኣ ተወሳኺ ዕልቕልቕ እየ ኣምጺኡ።

ጸኒሑ ቀውዲ ናይ ዓረብ ዝበሃል መጻእ። እቶም ዝሰመይዎ ሰምዮም። እቶም ኤሊት ዝበሃሉ ናይ ልቃውንቲ ወይ ምሁራት ጉጅለ ኸኣ፡ ከም ሕንጻይ ወይ ፓፓጋሎ ኣጋዊሖም። ‘እንታይ እየ ጠንቁ? ናበይ ገጹ እየ ክኸይድ? ኣብ’ዚ ክባቢ እንታይ ለውጢ ከምጽእ

እዩ? ከይተባህለ፡ ኣብ ልዕሊ ህውከት - ህውከት እናወሰኸ መጺኡ። ናይ ቱኒዥያ፡ ግብጺ፡ ሊብያ እውን ስዒቡ። ዳርጋ 325 ዓመታት ብተኸታታሊ እናተጠራቐመ፡ መመሊሱ እናገሃረ ዝኸይድ ህውከት ስዒቡ። ናይ ሸው ፈላስፋታት "creative chaos" - ብልሓታዊ ህውከት ዝብሉዎ፡ ህውከት ትፈጥር። ነቲ ብልሓት ናይ ህውከት ትጥቀሙ፡ ህውከት ተመሓድር። እዚ ሓደ ካብ'ቶም ስትራተጂታት ወይ ድማ ውጥናት ናይ ሓደ ቀጽራዊ ሓይሊ ናይ ዓለም እዩ። ንዓለም ኣብ ዝተፈላለዩ ዘባታትን ንኡሳን ዘባታትን ትኸፋፍላ። ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ዘባ ወይ ንኡስ ዘባ፡ ዘባዊ ሓይሊ ዝበሃል ወኪል ኣሎ። ከም'ዚ እናበለ፡ እቲ ናይ ከባቢና ህውከት ተፈጠሩ። ብደረጃ ዓለም፡ ናይ'ዚ ህውከት እዚ ጠንቂ ተጠቀምቲን ተዋሳኒቲን ዝኹኑ ሓይልታት፡ ብሃገራት ንስመዮም ብዝተፈላለዩ ሓይልታት ንስመዮም 'ኣነ ንብለል ናይ ዘባ እየ' ዝብሉ ብዙሓት ኣለዉ። ብቐጥታ ባዕላቶም፡ ወይ ከኣ ቡቶም ሓያላን ናይ ዓለም ዝበሃሉ እናተደገፉ፡ ኣብ'ዚ ከባቢና ኣብ ልዕሊ ህውከት - ህውከት እናወሰኹ ዝጥቀሙሉ ዝተፈላለዩ ሓይልታት ኣለዉ። ካብ'ዚ እናተፈናጨሉ ዝውለዱ ሸበራታት፡ ሓንሳእ ቃዒዳ፡ ሓንሳእ ዳዒሽ ዝበሃሉ ማእለያ ዘይብሎም ኣሰማት፡ ኣብ ሓደ ዘምበል ኣእቲና እንድሕር ርኢናዮም፡ ኣብ ከባቢና ርግኣት፡ ሰላም፡ ምትሕብባርን ክብረት ልዕላና ኣህጉራዊ ሕጊን ንኸይጸንዕ ጠንቂ ዝኹኑ ሓይልታት እዮም። እቶም ቀንዲ ሰወርቲ ሓይልታት ግን ርኡያት እዮም። ዝተፈላለዩ ናይ ዜና ፕሮፓጋንዳ ዘመተታት፡ ንሓቂ ምጥምዛዝ፡ ንሓሶት ሓቂ ምምሳል፡ ንእትደልዮ ዕላማ ብጥምዙዝ መግለጺታት እናደናገርካን እናታለልካን፡ ናትካ ረብሓታት ከተቐድም ዝግበር ፈተነታት ማእለያ የብሉን። ኣብ መወዳእታ ኸኣ፡ እዚ ኩሉ ናይ 25 ዓመታት ምዕባል መጺኡ። እቶም ጠንቅታት ብፍጻመ፡ ብሓይሊ፡ ብሃገር፡ ብመንግስቲ ሓደ - ክልተ - ሰለስተ ኢልና ክንጽብጽቦም ንኸእል ኢና። ናይ ኩሉ ዝርዝር ሰነድ ኣለና።

እንተ ድኣ ኣብ ከባቢና ሰላምን ርግኣትን ክመጽእ ኩይኑ፡ ምትሕብባር ህዝቢታትን ሃገራትን እዚ ከባቢ ንኸህሉ፡ ዘለዎም ጸጋታት ኣብ ንሓድሕዶም ምእንቲ ናይ ሓባር ዕላማ ናይ ሓባር ረብሓታት ክሰርሑ ሓደ ባይታ ክፍጠር ክኸእል ኣለዎ። ናይ'ዚ ዘባ'ዚ ርግኣትን ምትሕብባርን ራህዋን ምእንቲ ክመጽእ፡ ሓደ ባይታ ወይ ሃዋህው ክፍጠር ስለ ዘለዎ፡ ምስ'ቶም ጽልዋ ክህልዎም ኣለዎም እንብሎም ሓይልታት ናይ'ዚ ከባቢ ኣብ ምርድዳእ ክንበጽሕ ኣለና። እዚ ዘባ ምስ ንዶቦና ብሓንሳብ እንነብረሉ ዘለና እዩ። ብሰላም ክንነብረሉ ክንክእል ኣለና። በበይንና እንገብር ጸዕርታት ክህሉ ይኸእል ይኸውን። ግን ኣብ መወዳእታ ውጽኢታዊ ኣይከውንን እዩ። ብእኩብ ወይ ብሓባር እንተ ዘይሰራሕናሉ፡ ናይ ደገ ሓይልታት ወይ ድማ ሓያላን ዝበሃሉ ናይ ግዳም ሓይልታት ከም ኣያታት፡ ወይ ከም ዘራያት፡ ወይ ከም ሰላም ዝሕልዉ ወሲድና ክንሰርሕ ኣይንኸእልን። ስለ'ዚ፡ ናትና ናይ ገዛእ ርእሰና ምርድዳእ ክንፈጥር ክንክእል ኣለና። ናይ ሓባር ባይታን ንዕኡ ዝኸውን መካኒዝምን ፈጠርና፡ ናይ ሓባር ዕላማና ክንጭብጥ ምእንቲ፡ ኩሉ ህውከት ዝፈጥር ዘሎ ሓይልታት ካብ'ዚ ከባቢና ክንኣሊ ክንክእል ኣለና። በዚ መረዳእታ'ዚ፡ ኣብ'ዚ ከባቢ ስዑድያ መሻርኽትና እዩ። ትማሊ ቀውዒ ዓረብ ወይ ሓደስቲ ተርእዮታት ምስ መጽኡ ዘይኩነስ፡ ብግብሪ ክንሰርሓሉ ጸኒሕና ኢና። ውጽኢት ሂቡ ድዩ ኣይሃበን ካልእ ሕቶ እዩ። ምስ ግብጺን ምስ ካልኦት ዝተፈላለዩ ኣብ'ዚ ዘባ ዘለዎ ሃገራት'ውን፡ ከም ቀንዲ ኣጀንዳ ናይ ምትሕብባርና ኣብ ጣውላ ሰሪዕና ንነጥፊሉ ዝነበርና ፖሊሲ እዩ። ንነዊሕ እዋን ንልዕሊ ዓሰርተው ክንደይ ዓመታት እውን ሰሪሕናሉ።

እቲ ኣብ'ቶም ልዕሊ ሓያላን ዝበሃሉ ወይ ድማ ሓያላን ኢና ዝብሉ፡ ተጸጊዑ፡ ኣብ'ዚ ከባቢ'ዚ ህውከት ዝፈጥርን ጽልዋ ከስፍሕ ዝደሊን ሓይሊ፡ ኩሉ ግዜ ንርግኣት ናይ'ዚ ከባቢ ዘበርከት ኣይኮነን። ነፍሲ-ወከፍ ልኡላዊ ሃገር፡ ናቱ ሕርያን መሰላትን ኣለዎ። ምስ ድላዩ ሃገር ዝምድና ክገብር ይኸእል እዩ። ግን ብዋጋ ናይ እኩብ ረብሓ ክኸውን ስለ ዘይብሉ፡ ቅድም ብዛዕባ'ቲ እኩብ ረብሓ እንብሎ፡ መረዳእታን ናይ ምትሕግግባር ባይታን ክፍጠር ኣለዎ። ኣብ ውሽጢ'ዚ 25 ዓመታት፡ ስዑድያ፡ ግብጺ፡ ቱርኪ፡ ኢራን፡ እስራኤል፡ ዓራቕ፡ ሊብያን ካልኣት ዘይጠቐስከወንን ኣበይ ኣበይ ጸኒሖንን ኣበይ ኣለዎን? ኣበርክቶኦም ክእንታይ ጸኒሖ? ብናይ ዝሕር ርእሶም ሓይሊ፡ ዘባዎያን ሓይልታት ክኸውኑ ድዮም ክፍትኑ ጸኒሖም? ድኻማት ወይ ሃገራት ወይ ምምዝባል ስለ ዝተፈጥረ ንዕኡ ክምዝምዙ ድዮም ጸኒሖም? ነፍሲ-ወከፍ ሃገር፡ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ታሪኻዊ ምዕባላ ናይ'ዚ 25 ዓመታት፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ጉዳያት እንታይ ተራ ጸኒሖ? እንታይ ይድርኹ? ዝብሉ ሕቶታት ኣለዉ። ድምር ናይ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ተዋስኦ ናይ ዝተፈላለዩ ሓይልታት ፈጠራዎ ዘሎ ኩነታት ክፍወስ እንተ ኹይኑ፡ ናይ ምትሕብባር ባይታ ምፍጣርን እቶም ክትወቕዮም እትደሊ ዕላማታት ገሊጽካ፡ ናይ ሓባር ውጥንካ ኣነጻርካ ዘድልዩካ ጸጋታት ኣጎሳጉስካ ምስራሕን የድሊ። እዚ ኣብ ሓደ ወይ ክልተ መዓልቲ ዝፍጠር ነገር ኣይኮነን። ቀጻሊ ጽምዶ፡ ቀጻሊ ጸዕፊ ዘድልዩ ስለ ዝኹን፡ ምስ ስዑድያ ብኸምኡ ኢና ክንሰርሕ ጸኒሕና። ኣብ መሰረት ናይ ፖሊሲታትና ተመርኩስና ስለ እንሰርሕ፡ ነፍሲ ወከፍ ምዕባላ ብኡ መጠን ስለ እንርእዮ፡ ስምዒታዊ ዝኹን ወይ ከኣ ንኣጻር ግዜ የርባሓና እዩ'ሞ፡ ንጠቐመሉ ኢልና እንወስዶ ስጉምትታት ዘይኮነ፡ ኣብ'ቲ ንሓዋሩ ዘገልግል ተበግሶ መርገጺና ክንጸር ኣለዎ።

ኣብ'ዚ እዋን፡ ናይ ስዑድያ 'ሸበራ ምምካት' ዝበሃል ኣዋጅ ወጺኡ። እዚ ዓቢ ተበገሶ እምበር ዘገርም ነገር የብሉን። ስዑድያ፡ ክሳብ ከምኡ ንጡፍ ዝኹን ተራ ምውሳዳ፡ ብዘይ ቅድመ-ኩነት ክድገፍ ዘለዎ እዩ። ክትሓስቡሉ ዘለካ ጉዳይ'ውን ኣይኮነን። ምክንያቱ፡ ኣብ'ዚ ከባቢ ህውከት ዝፈጥር ሓይልታት ወይ ንህውከት ጠንቂ ዝኸውን ዘሎ ረጅሒታት ክእለ ኣለዎ። ብኸመይ መንገዲ ከም ዝእለ፡ ኣብ ኣገባብ፡ ቅጥዕታት፡ መካኒዝም፡ ውጥናትን ጸጋታትን ክንዘራረብ ንኸእል። ኩይኑ ግና፡ እስላማዊ ስለ ዝተባህለ ጥራይ ክድገፍ የብሉን ማለት ኣይኮነን። እቲ ዕላማ፡ ቅድም ቀዳድም ሸበራን ህውከትን ንምእላይ እዩ። ቅድሚኡ ብኸልኣት ሓይልታት ተኣዊጁ ነይሩ እንድዩ! ሓቂ ድዩ ኣይሓቂን ካልእ ኣርእስቲ እዩ። ይኹን ደኣ'ምበር፡ ኣሜሪካ ትመርሖ ኪዳን ጸረ ሸበራ ተኣዊጁ ተባሂሉ። እዚ ኣየድምዕን እዩ ስለ ዝተባህለ ከኣ፡ ብድሕሪኡ ሩስያ እትመርሖን ባዕላ እተካይዶን ናይ ጸረ ሸበራ ኪዳን እውን ኣሎ ይበሃል። ኣብ'ቲ ኪዳን መን ኣሎ፡ ስለምንታይከ ዘይኮነ እቲ ሕቶ፡ እዚ'ውን ኣንጻር ሸበራ ዝግበር ኪዳን እዩ። እዚ ኣብ ቀይሕ ባሕሪ ጎደቦና እንብሎ፡ ተፋሰስ ኒል፡ ቀርኒ ኣፍሪቃን ወሽመጥ ዓረብን ነንሓድሕዱ ተማላላኢ ሓደ ዘባ እዩ። ብፍላይ ኣብ'ዚ ቀይሕ ባሕሪ፡ ባብኤል መንደብ፡ ወሽመጥ ዓደንን ቀርኒ ኣፍሪቃን ሓንሳብ 'ኣንጻር ቀርሰና፡ ሓንሳብ ነቲ ኣህጉራዊ መንገዲ ማይ "International water way" ክንሕልዎ ኢና፡ ጸረ-ሸበራ ክንምክት ኢና' ብዝብሉ ዝተፈላለዩ ምስምሳት፡ ዳርጋ ኣራግጽ እዩ ኩይኑ። እዚ ሓደ ካብ'ቶም ተርእዮታት ናይ'ቲ ዝሓለፈ 25 ዓመታት እዩ። ብቐጥታ ሓላፍነትን ግዴታን ዘለወን ሃገራት ናይ'ቲ ከባቢ ባዕላተን እንከለዎ፡ ንሳተን ተሓባቢረን ነዚ ከባቢ'ዚ እሙን ክገብራኦ ይኸእላ ወላስ ብደገ ዝመጽኦ ዝተፈላለዩ ሓይልታት ባሕሪ መጺኡ ነዚ

ከባቢ'ዚ ከርግኦ ዝኸኸል? ኣይትምጽኡ ኣይትእተዉ ዘይኮነ፡ ቅድም ቀዳድም እተን ኣብ'ዚ ዘባ ዘለዎ፡ ኣውራ ድማ እተን ጽልዎ ዘለወን ሃገራት ሓላፍነት ወሲደን ወይ ግዴታኣን ፈሊጠን ከበርክታ ክኸኸላ ኣለወን። ሽዑ ኸኣ'ዩ ቀርሶና እንድሕር ኣሎ፡ ሸቡራ እንድሕር ኣሎ፡ ርግኣት ዝዘርግ ዝኸኸነ ተርእዮታት እንድሕር ኣሎ ክእለ ዝከኣል። ኣብ ውሽጢ እዚ 25 ዓመታት፡ ሰላም ንምርግጋእ፡ ጸረ-ሸቡራ፡ ድሕነት. . . እናተባህለ ብዝተፈላለዩ ምስምሳት ዝተገብረ ምትእትታዎት ፋይዳ ኣይተረኽቦን። እዚ ደጊሙ ዘረጋግጸልና እንተሎ፡ ሃገራት ናይ'ዚ ዘባ፡ መንግስታት ናይ'ዚ ዘባ፡ ኣውራ ድማ እተን ሓላፍነት ክስከማ ዝግበኣን ሃገራት፡ ምእንቲ ርግኣት ናይ'ዚ ከባቢ፡ ንጠንቅታት ህውከት ናይ ምእላይ ቀዳምነት ሓላፍነት ክወስዳ ከም ዘለወን እዩ። ካብ'ቶም ክሳብ ሕጂ ፋይዳ ዘይረኣፍሎም፡ ቅድሚ ሕጂ ዝተኣወጁ ኪዳናት ጸረ ሸቡራ፡ ናይ'ቲ ዘባ ሃገራት ባዕላተን እንተ ገበራኦ የወጸጸእ። ዓቕሚ ኣለወን ድዩ? ኣልዩ ፈጠረናሉ ድየን? ፕላን ኣለወን ድዩ? ዝብሉ ሕቶታት፡ ነቶም ቅድሚኡ ዝነበሩ ኪዳናት እውን ክሕተት ዝግበኦ እዩ። ነቲ ናይ ሰውድያ ተበግሶ ፍሉይ ዝገብሮ ግን፡ ናይ'ዚ ዘባ ተበግሶ ስለ ዝኸኸነ፡ እንተ ድኣ ተደጊፉ' ም እናማዕበለን እናሰፍሐን ከይዱ፡ ኣድማዒ ዝኸኸነ ውጽኢት ከምጽእ ስለ ዝኸኸል፡ ካብ ዝኸኸነ ይኹን ካልእ ተበግሶ ብዘይቅድመ ኩነት ወይ ብዘይ ዕቃብ ክድገፍ ዝነበሮ እዩ። ቡብእዎኑ ምስ ዝቕልቀሉ ተርእዮታት ተበላጺ መርገጺታት እናወሰድካ ዘይኮነ፡ ግልብጥ ግልብጥ ዘይብል ፖሊሲን ኣካያይዳን ሒዝና ኢና ክንሰርሕ ጸኒሕና። እቲ ሕቶ ክዕወትን ቅልጡፍ ውጽኢት ከምጽእን ይኸኸል ድዩ ኣይክእልን ኣይኮነን። ድልዱል ጽምዶ ሃልዩ፡ ነቲ ዕላማ ክትወቅዕ ምእንቲ፡ ኣለኒ እትብሎ ከተበርክት ክትክእል ኣለካ። ኣብ ነፍሲ ወከፍ ኣበርካቲ ፍልልይ ክህሉ ይኸኸል እዩ። ገሊኡ ሓያል፡ ገሊኡ ብዙሕ ጸጋታት ዘለዎ፡ ገሊኡ ዘይብሉ ክኸውን ይኸኸል። ዓቕንን መጠን ዕብየትን ብዘየገድስ፡ ምትሕብባር ናይ'ቲ ዘባ ወሳኒ እዩ። እቲ 25 ዓመታት ዝረኣናዮን ንርእዮ ዘለናን ህውከት ጠፊኡ፡ ናብ ዝሓሸ መድረኽ ክንኣቱ እንድሕር ኮይንና፡ ምትሕብባርን ርግኣትን ክንፈጥር ኣለና። ናይ'ዚ ህዝብታት 'ዚ ቅሳነት ክፍጠር እንድሕር ኮይኑ፡ ናይ ግድን ካልእ መተካእታ የብሉን። 'ንስኻትኩም ኣብ'ቲ ከባቢ ዘለኹም ሃገራት ዓቕምኹም ኣይብቐዕን እዩ። ነዚ ህውከት ክትኣልዩዎ ኣይትኸእሉን ኢኹም፡ ሰላምን ርግኣትን ክትፈጥሩ ኣይትኸእሉን ኢኹም' ዝብል እድሕር ኣሎ ኮይኑ ብምንታይ መርትዖ ተባሂሉ ክሕተት ኣለዎ። ሃገራት ናይ'ዚ ከባቢ 'ዘለና ዓቕሚ ጸጋታት ኣኪብና፡ ነቲ ብደሆ ክንምክቶ ኣይከኣልናን፡ ሰላምን ርግኣትን ከኣ ከነምጽእ ኣይከኣልናን' እንድሕር ኢለን፡ ብሓባር ሓገዝ ክሓትታ ይኸኸላ እየን። እንተዘየሎ 'ንስኻትኩም ኣይትኸእሉን ኢኹም፡ ንስኻትኩም ዓቕሚ የብልኩምን' ዝብል ዝኸኸነ ወገን እንድሕር ኣሎ፡ ኣብ ምንታይ ተመርኩሱ ከምኡ ክብል ከም ዝኸኸለ መልሲ ክህልዎ ኣለዎ። ቅድም ንሕና ንፍትን፡ እንተዘይከኣልና ምስ ካልኣት ሽርክነት መስሪትና እውን ክንሰርሕ ንኸኸል ኢና። እንተዘየሎ ናይ'ዚ ከባቢ ሃገራት ከም ዘየለዎ ተቐጺሩ፡ ኣለኒ ዝበለ ወይ ናይ ዘባ ንብለል ክኸውን ዝደሊ ካብ ዝመጽእ መጺኡ፡ ኣብ ዘባና ህውከት ክፈጥረልና የብሉን። እዚ ኸኣ ዘይቅየርን ዘይገላበጥን ናይ ወጻኢ ፖሊሲና ስለ ዝኸኸነ፡ ምስ ሰውድያን ካልኣት ኣብ ዘባና ዘለዎ መሻርኽትና እንብለን ሃገራትን፡ ነዚ ክንወቕዎ እንደሊ ዕላማ ሓቢርና እንሰርሓሉ እዩ። ስለዝኸኸነ፡ እዛ ብዛዕባ ሰውድያ ዝወጽኣት ኣዋጅ ጸረ-ሸቡራ፡ ሓንቲ ንእሽቶ ካብ'ቲ ዓቢ መደብ እያ ኢልና ክንዛረበላ ንኸኸል።

“ኣብ ውሽጢ እዚ 25 ዓመታት፡ ንምርግጋእ ሰላም፡ ጸረ-ሽቦራ፡ ድሕነት. .
. እናተባህለ ብዝተፈላለየ ምስምሳት ዝተገብረ ምትእትታዎት ፋይዳ ኣይተረኽቦን።
እዚ ደጊሙ ዘረጋገጸልና እንተሎ፡ ሃገራትን መንግስታትን ናይ’ዚ ዘባ፡ ኣውራ
ድማ እተን ሓላፍነት ክስከማ ዝግበአን ሃገራት፡ ምእንቲ ርግኣት ናይ’ዚ ክባቢ፡
ብቐዳምነት ባዕላተን ህውከት ናይ ምእላይ ሓላፍነት ክወስዳ ከም ዘለወን እዩ።”

“እዚ ዘባ፡ ምስ ጎዶቦና ብሓንሳብ ብሰላም ክንነብረሉ እንኽእል፡ በባይንና ዘይኮነ
ብእኩብ ወይ ብሓባር እንተ ዘይሰራሕናሉ እዩ ውጽኢታዊ ዝኸውን። ናይ ደገ
ሓይልታት ወይ ሓያላን ዝበሃሉ ናይ ግዳም ሓይልታት፡ ከም ኣይታት ወይ ከም
ዘራዖት ወሲድና ክንሰርሕ ኣይንኽእልን። ናትና ናይ ገዛእ ርእሰና ምርድዳእ
ክንፈጥር ክንከእል ኣለና።”

ሕቶ፡- ክቡር ፕረዚደንት፡ ብገለ ማዕከናት ዜና፡ ኣብ ማእከላይ ምብራቕ - ኣብ ክልተ
ክፋላት ምስልምና (ሱኒን ሸዓን) ዘሎ ምስሕሓብ እናዓበየ ይመጽእ ከምዘሎ ይሕበር።
ኣብ’ቲ ዘባ ናይ ዕብላላ ቁሩቁስ ከምዘሎ’ውን ርዳእ’ዩ። ያታዊ መርገጺና ከኣ ኣብ ብዙሕ
ዘባዊ ጉዳያት ኩሉ ግዜ ውዳን’ዩ። ካብ ሻራዊ ምትእኽኻባት ናጻ’ዩ። ደገናና ነዚ
ኪዳን’ዚ ምስ’ቲ ክትገልጹ ዝጸናሕካ መርገጺታት ደኣ ከመይ’ዩ ዝሳነ?

ናብ’ቲ ቅድም ዝበልኩዎ ነጥቢ’የ ዝምለስ። ምኽንያቱ፡ እዚ ናይ 25 ዓመታት ተርእዮ
ጸገማት፡ ሓደ ካብ’ቲ ነቲ ናይ ብሓቂ ሽግር ብምዝንባዕ፡ ዝተፈላለየ ሃይማኖታዊ ሕብሪ
ንምሃቡ ዝግበር ፈተነታት’ዩ። እቲ ዘንቀደ ድዩ ብየዋህነት ዝግበር ኣቀራርባታት፡ ብዝኹነ
ይኹን መንገዲ ምስ ህያው ወይ ህሉው ሽግራት ናይ’ቲ ዘባ ዝጋጠም ኣይኩነን። እቲ
ምኽንያት ካቶሊክ ድዩ ከኒሻ፡ ተዋህዶ ድዩ ሺዓ ወይ ሱና፡ ምስ’ቲ ክወን ናይ’ቲ ዘባ
ኩነታት ዘዛምድ ነገር የብሉን። ዝኹነ መራሒ ወይ ወኪል ሃይማኖት’የ ዝብል እንተሎ፡
ሃይማኖት ርእሱ ዝኸኣለ ካልእ ኣርእስቲ ደኣ’ምበር፡ ናይ ሰባት ወይ ናይ ትካላት ኣይኩነን።
እዚ ኣብ’ዚ ክባቢ ተፈጢሩ ዘሎ ህውከት፡ መመሊሱ ህውከት ኣብ ርእሲ ህውከት
ምውሳኽ እንተ ዘይኩይኑ፡ በዚ መንገዲ’ዚ ክፍታሕ ዝኽእል ኣይኩነን። ሱና ወይ ሺዓ
እናተባህለ ዝግበር ዓቢ ጌጋን ምድንጋርን፡ ሽግራት ናይ’ቲ ዘባ ንምፍታሕ ክውሰዱ ካብ
ዝግበአም ቀንዲ ስጉምቲታት፡ መኣዝንካ ኣስሒቱ ናብ ሸኩሹካ ዝወስድ እዩ። ካብ ክልቲኡ
ወገናት ይኹን ካብ ካልእ፡ ዝኹነ መመኽነይታ ክቐርቡ ይፈትን፡ ኣብ ኣእምሮ ሰብ ክስቐር

ዝኸእል ዝኸነ ይኹን ምኽንያት ዘለዎ ፖለቲካታት ኣይከኑን። 'ናይ ሱና ወካሊ' የ፡ ናይ ሺዓ ወካሊ' የ፡ ዝብል ወገን፡ ዘይሩ-ዘይሩ ኣብ ኣጀንዳ ናይ ህወ-ከት ብምእታው፡ ንሕብረተሰባት ንቕፋታል ብምትፍናን ህወ-ከት እዩ ዘጋድድ። ሓንሳብ ብቐቢላ፡ ሓንሳብ ብብሄር፡ ሓንሳብ ብሃይማኖት፡ ሓንሳብ 'ብመዝሃብ' . . . ንሕብረተሰባት እናመቓቓልካ ዝኸነ ምኽንያት ከትህቦ ዝከኣል ኣይከኑን። እዚ እንዛረበሉ ዘለና ጐዶቦ፡ ብታሪኽ፡ ብባህሊ . . . ኣብ ነንሓድሕዱ ዝተኣሳሰረ ናይ ሓባር ረብሓ ዘለዎ ህዝቢታት እዩ። በቶም ብሓባር ክነብር ዝኸእልዎ፡ ዝበለጸ ኣተሓሳስባ፡ ዝበለጸ ዕድል፡ ዝበለጸ ፍልስፍናታት ወይ ስነ-ሓሳባት ጥራይ ከኣ'ዩ ክሰርሕ ዝኸእል። ኣብ ውሽጢ ሓደ ሃገር፡ ንህዝቢ ብታቲኑን መቓቐሉን ንቐልቐል ዘተፋንን፡ ኣብ መንጎ ሃገራት፡ ኣብ መንጎ ዝተፈላለዩ ናይ ፖለቲካ ሓይሊታት፡ ብዝኸነ ይኹን መንገዲ ምስ ሃይማኖትን እምነትን ብዘይላገብ ስኑዕን ምኽንኒት ዘይብሉን ኣካይዳ፡ ዘስዓቦ ህወ-ከት ኣብ ርእሲ ህወ-ከት ዝውሰኽ ኣሰራርሓታት፡ ክእለ ዘለዎ ጠንቂ'ዩ። እቲ ጠንቂ ናይ ዘባና ዘይምርግጋን ህወ-ከትን ብምዃን፡ ንቐጻሊ ንናይ ግዳም ምትእትታው መዓዲ ዘርሑ ዘሎ ድማ እዚ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ኣተሓሕዛታት'ዩ። እቲ ዝኸፍኦ ነገር፡ እቲ ምስ ናይ ሓበሬታ ቴክኖሎጂ እናማዕበለ ዝመጽእ ዘሎ መሳሰሎታት መበጻጽሒ ሓበሬታታት፡ ነቲ ምጉህሃር የቀላጥፎ ምዃኑ እዩ። ንጽልኢ መመሊሱ ብምጉህሃርን ብምግዳድን፡ ኣብ መንጎ ህዝቢታት፡ ሰባት፡ ኮማት፡ ኣብ ውሽጢ ሃገርን ካብ ሃገር ወጻኢን፡ ኣብ ሓጺር ግዜ ዘይትጽቡዮ፡ ኣብ ታሪኽ'ውን ዘይነበረን ተዘኪሩ'ውን ዘይፈልጥ ቅርሕንቲ ተላዒሉ። እዚ ሓደ ካብ'ቲ ብምሕቡር ምትሕግጋዝ ናይ ሃገራት ክፍወስ ዘለዎ'ዩ። ፍልልይ ቀደም'ውን እኮ ነይሩ'ዩ። ብስም ክርስትና ንህዝብታት ምትፍናን፡ ምትእትታው ናይ ዝተፈላለዩ መግዛእታዊ ሓይሊታት፡ ናይ ህዝቢታት ምምቕቓል፡ ባህሊ ህዝቢታት ምጽያቕ . . . ዘይተገብረ ነገር የለን። ኣብ መንጎ ክርስትናን ምስልምናን፡ ኣብ ውሽጢ ክርስትና ኣብ ነንበይኑ መዝሃባት፡ ኣብ ውሽጢ ምስልምና ኣብ ነንበይኑ መዝሃባት ከም'ዚ ዝበለ ምትፍናን ምእዳድ እንታይ ትርጉም ኣለዎ? ምስ ናይ ሎሚ ህይወት ናይ ሰባት ጥራይ ዘይከኑ፡ ምስ ናይ ጽባሕ ሂወት ናይ ሰባት'ውን ዘዛምድ ነገር የብሉን። ንህዝቢታት ኣብ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ዓዘቕቲ ነቕፋትካ፡ ንሽግራት'ዚ ከባቢ መመሊሰካ ናብ ዝኸፍኦ ክትወስዶ ዝግበር ፈተነ ዘይሩ ዘይሩ ናብ ህወ-ከት ዝወስድ መንገዲ እዩ።

እቶም ነዚ ከም መሳርያ ዝገበርዎ፡ ኣብ'ቲ እዋን ናይ ሕብረት ሶቭየት ህላወ ኣብ ኣፍጋኒስታን ንምእላይ፡ ናይ መጀመርያ ድቂ ናይ ቃዒዳ ዝመስረቱሉ'ዩ። ምኽንያቱ፡ ብመንገዲ ቃዒዳ፡ ንእስላም ከም መሳርሒ ገይርካ፡ ንናይ ሕብረት ሶቭየት ስርዓት ከተውድቕ ትኸእል ኢኻ ዝብል እምነት'ዩ። እቶም ሃንደስቱ፡ ዝተፈላለዩ ምኽንያታት ከምጽእሉ ይኸእሉ

ይኹን፡ ግን ፈጢሩዎ ዘሎ ሰለሎ እንታይ ከም ዝመስል ኣብ'ዚ 25 ዓመታት ርኢናዮ ኣለና። ኣብ ኢራን ናይ ሺዓ እስላማዊ ስርዓት ተመስሪቱ ተባሂሉ። እዚ ናይ ህዝቢ ኢራን ልኡላዊ መሰል'ዩ። ድላዩ ዓይነት ስርዓት ክምስርት ይኸእል'ዩ። ግን ብኸምኡ ዓይነት ስነ-ሓሳብ፡ ዝተፈላለዩ ዘባዊን ዓለማዊን ረብሓታት ከተናፍስ ወይ ከተዘርግሑ ኢልካ ምፍታን ክፈጥር ዝኸእል ጸገማት፡ ኣብ'ዚ ዘባ ኣነኣኢስካ ዝርእ ኣይኮነን። ኣብ ፈቓዶ ቦታ 'ናትና ሃይማኖት ይበልጽ! ናትና እምነት ይበልጽ! . . .' ዘብል ሓዲሽ ቁርኣን ድዩ ሓዲሽ ወንጌል መጻሕ? ሓዲስቲ ነብያት ወይ ሓዲስቲ ኣበሰርቲ ከም ዝመጽኡ፡ ከም'ዚ ንርእዮ ዘለና መዓልቲ መዓልቲ ናይ ንህዝቢታት ምምቕቓል፡ ንሓድሕዱ ምንቕትን ምቕታልን፡ በዩናይ ሃይማኖት፡ በዩናይ ሃይማኖታዊ ስነ-ሓሳብ፡ በዩናይ ናይ ሰብ ሕልና ክምኸነ ይኸእል? እዚ ሓዲ ካብ'ቶም ዓበይቲ ኣብ'ዚ 25 ዓመታት ኣብ ዘባና እናተጓሃሃረ ዝመጽኡ፡ ዝኹን ይኹን መግታዊ ምክንት ዘይብሉ፡ ህዝቢታትን ሃገራትን ናይ'ዚ ከባቢ፡ ተሓባቢሮም ክሰርሑሉ ዘለዎም ጉዳይ'ዩ። እዚ ዝረኣ ዘሎ ምስምስ ድማ ብዝተፈላለዩ መልክዓት ተደጋጋሚ ጎስጓሳት ክካየዱሉ ዘለዎ እዩ። ምክንያቱ፡ ሓዲ ቀጽራዊ ዓለም ኣሎ ክበሃል ከሎ፡ እቲ ክበልዕ፡ ክግብት፡ ዘይናቱ ክምንጭት ወይ ክምንዘዕ ዝደለዩ፡ ከም'ዚኡቶም ዝኣመሰሉ ዕድላት እንተረኺቡ፡ ንዓኣቶም እናጋነነን እናጋወሐን መሊሱ ነቲ ህውከት - ህውከት እናወሰኸ፡ ኣብ መወዳእታ ነቲ ዘባ እዩ ዝቆጸጸር። ኣብ ዘባና እንተ ርኢና፡ ካብ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ህውከት፡ ብወተሃደራዊ መልክዕ፡ ብቕጥባ፡ ብጸጥታ፡ ብጸልዋ ይኹን ብዝተፈላለዩ መገዲ መን ከም ዝረብሕ ዘሎ መግለጺ ዘየድልዮ ስለ ዝኹን፡ ነዚ ንምምካት ንቕሓት ናይ ህዝቢታት'ዚ ዘባ፡ ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ ሓይሊታትን መንግስታትን ኣገዳሲ እዩ።

ሕቶ፡- ክቡር ፕረዚደንት፡ እቲ ጸኒሕ ወይ ያታዊ መርገጺ ናይ ኤርትራ፡ ካብ ሻራዊ ምትእኽኻባት ናጻ'ዩ ዝብል እዩ። ሕጂ ነዚ ኪዳን'ዚ ምድጋፉ ብኸመይ ይርከ?

= ኪዳን ንድግፍ ኢና ኣይኮነን። ኣብ'ቲ ኣዋጅ ንጹር'ዩ ዘሎ። ቃል ብቐል፡ እተን ኣብኣ ተቐሚጠን ዘለዎ ሓሳባት ንጹራት'የን። ተበግሶ ናይ ንግስነት ሰዑድያ እዩ። እዚ ኸኣ ቅኑዕን ኣብ እዋኑን ዝተገብረ ተበግሶ እዩ። ናብ ዝሓሸ ዘባዊ ምትሕብባር ዘምርሕ ቀዳማይ ስጉምቲ'ዩ። መን ኣትዩ ኣሎ ኣብኡ? ስለምንታይ ኪዳን ኮይኑ? ኪዳን ድዩኸ ቀጽሪ? ኣብ ዝብሉ ሕቶታት ዘእቱ ምክንያት'ውን የለን። ኣብኡ ምትሕብባርን ዘይምትሕብባርን ኣይኮነን እቲ ጉዳይ። ኣብ'ቲ ናትና ኣዋጅ ኣዝዩ ንጹር ኮይኑ ከም ዘሎ፡ እዚ ተበግሶ'ዚ፡ ቅኑዕ ስጉምቲ ኣብ ቅኑዕ መኣዝን ስለ ዝኹን፡ ብዘይ ዕቃብ ክድገፍ ዘለዎ'ዩ። ብኸመይ ከም

ዝምዕብል፡ ብዛዕባ ውጥናቱ . . . ብናይ ሓባር ጽምዶን ብንጡፍ ተበገሶታትን ዝውሰን እዩ። ብቐንቲ ናይ ኣእምሮ፡ 'እዚ ቀጽሪ'ዩ እዚ ኪዳን'ዩ' ኢልካ እንድሕር ወሲድካዮ፡ ብኸምኡ ክትሓስብ ትኽእል ኢኻ። ኪዳን ግን ኣይኮነን። ክእወጅ ከሎ፡ ምናልባት እስላማዊ ኪዳን ተባሂሉ ክኸውን ይኽእል'ዩ። ብዛዕባ'ቲ ኣዋጅ ወይ መግለጺ፡ 'ኪዳን ድዩ ኣይኮነን? እስላማዊ ድዩ ኣይኮነን? ክርስትያናዊ ድዩ ኣይኮነን?' ዝብል ዘረባ ገዲፍካ፡ እዚ ስጉምቲ ኣገዳሲ ስጉምቲ'ዩ። ቅድሚኡ'ውን ገሊኡቶም ኣርብዓ፡ ገሊኡቶም ሓምሳ፡ ገሊኡቶም ሚእትን ገለን ኣባላት ኣለዎም እናተባህሉ ኪዳናት ክግለጹ ጸኒሖም'ዮም። ኣብ ከም'ዚኣቶም ዝኣመሰሉ ትርኪ ምርኪ ዝኹኑ ጐድናዊ ጉዳያት ኣቲኻ ክንዲ ምዝራብ፡ ካብ ኮንቴክስት (ክሊ ዛዕባ) ከይወጻእካ ክርእ ስለ ዘለዎ፡ ኣብ'ዚ እዋን'ዚ 'ኪዳን'ዩ' ኢሉ ክዛረብ ዝኽእል የለን። ተበግሶ'ዩ። እቲ ተበግሶ ኣከራኻሪ ኣርእሶቲ ስለ ዘይኮነ፡ ብዘይዕቃብ ክድገፍ ኣለዎ። ኪዳን ድዩ ኣይኮነን፡ ብዙሕ ትርጉም ዘለዎ ነገር ኣይኮነን። ኪዳን ድዩ ኣይኮነን'ውን ንዓይ ኣየገድሰንን'ዩ። እቲ ተበግሶ ጥራይ ቅኑዕን ክድገፍ ዘለዎን ምዃኑ ስለ ዝፈልጥ፡ ንዓኣ እየ እታ ኣዋጅ ኣውጺኢያ ክብለካ እኽእል'ዩ።

"ኣብ ውሽጢ ሓደ ሃገር፡ ንህዝቢ በታቲኑን መቐቐሉን ንቐልቁል ዘተፋንን፡ ኣብ መንጎ ሃገራት፡ ኣብ መንጎ ዝተፈላለዩ ናይ ፖለቲካ ሓይሊታት፡ ብዝኹነ ይኹን መንገዲ ምስ ሃይማኖትን እምነትን ዘይላገብ ስኑዕን ምኽንኒት ዘይብሉን ኣካይዳ፡ ህውከት ኣብ ርእሲ ህውከት ዝውስኽ ኣሰራርሓታት፡ ክእለ ዘለዎ ጠንቂ'ዩ።"

ሕቶ፡- ንውሽጣዊ ጉዳያት ሓንቲ ሃገር ምእህጻር ወይ ኢንተርናሽናላይዝ ምግባር፡ ዳርጋ ልሙድ እናኹነ ይመጽእ ኣሎ። ብባርኹት ሕቡራት ሃገራት ኩነ ብናይ ልፍንቲ ኣገባባት ብቐንዱ ድማ ብዓባይቲ ሓይሊታት፡ ኣብ ብዙሓት ሃገራት ከባቢና ቀጥታዊ ወተሃደራዊ ምትእትታዎት ክርእ ዝጸንሐ ክሰተት'ዩ። ሕጋዊነትን ምኽኑይነትን ናይ'ዚ ተርእዮ'ዚ ብመንጽር መሰረታዊ ኣዕኩድ ኣህጉራዊ ሕጊ እንታይ ይመስል?

= ኩሉ ግዜ እቲ መወከሲ ዝበልኩዎ፡ ናይ'ዚ 25 ዓመታት ምዕባሊታትን ዝተኸሰቱ ኣሰራርሓታትን እዩ። ሓደ ቀጽራዊ ስርዓት ናይ ዓለም ተፈጢሩ ክበሃል ከሎ፡ ሓደ ካብ መሳርሒታቱ ወይ መጋበርያታቱ፡ ምቁጽጻር ናይ ኣህጉራዊን ዞባዊን ውድባት'ዩ። ብዘይካ'ቲ ንሳቶም ኣንከር ወይ መልሕቕ ዝብልዎ፡ ንዓለም ኣብ ዝተፈላለዩ ንኡሳን ዞባታት ትኸፋፍላ። ኣብ ነፍሲ ወከፍ ንኡስ ዞባ ከኣ ወኪል ይህልወካ። ኣፍሪቃ ኣብ ኣርባዕተ ንኡሳን ዞባታት

ተኸፋፊ፡ ንነፍሲ-ወከፍ ንኡስ ዘባ፡ ናቱ ጎብለል ናይ ዘባ ተሓጽዮሉ። ብእኡ መጠን እቲ ስትራተጂ ሓደ ቀጽሪ ኣብ ኣፍሪቃ ተተግቢሩ። ኣብ ኤስያን ካልኣት ክፍላተ-ዓለማት እውን ብተመሳሳሊ። ካብ'ዚ ዝዓበየ ግን፡ ዓለማዊን ዘባዊን ትካላት ምቁጽጻር ሓደ ካብ'ቲ ስትራተጂ'ዩ። ነቲ ከባቢ ክትቆጻጸሮ ምእንቲ ወይ ምቁጽጻር ምእንቲ ከተሓይል፡ ከም ሕቡራት ሃገራት፡ ባይቶ ጸጥታ፡ ናይ ሕቡራት ሃገራት ወኪላት ዝበሃሉ ከም ዓለማዊ ባንክ፡ ኣይ.ኤም.ኤፍ፡ ኮታ ዝተፈላለየ ዓለማዊ ወይ ዘባዊ ስም ኣለዎ ዝበሃል ውድብ ክትቆጻጸር ክትክእል ኣለካ። ኣብ'ዚ ክረኣ ዘለዎ፡ ሕቡራት ሃገራት፡ ናይ ድሕሪ 2ይ ኩናት ዓለም ዓለማዊ ውድብ እዩ። ካብ ዝሓል ኩናት ኣትሒዙ ክሳብ'ዚ ዝሓለፈ 25 ዓመታት፡ ንሱን ትካላቱን ወኪላቱን ዘይጋጠሙ እናኹን'ዩ ክመጽእ ጸኒሑ። ኩላቶም ጉዳያት ሓደ ብሓደ ተጸብጺቦም እንተ ተራእዮም፡ ብዝተፈላለየ መልክዓት፡ ዳርጋ መጋበርያ ናይ'ቲ ሓደ ቀጽሪ እናኹን'ዩ ክመጽእ ጸኒሑ። ሓንቲ ወኪል ናይ ዩኤን እንታይ'ዩ ቅርጻ? ኣብኣ ዘለዉ ሰባት ካበይ'ዮም ዝመጽኡ? እንታይ እንታይ ፕሮግራማት'ዮም ዘቐድሙ? ብድሕሪት መን ይእዝዞም? መወከሲ ኣለዎም ድዩ? ዝብል ሕቶ እንተ ተላዒሉ፡ መወከሲ የብሎምን። ብግብሪ፡ ኣብ'ዘን 25 ዓመታት ዝተኣወጀ ኩሉ ኩናት፡ ወይ ዝተገብሩ ምትእትታዎት ወይ ንኣህጉራዊ ሕጊ ጎሲኻ ወይ ንዕኡ ጉልባብ ገይርካ ዝተገብሩ እዮም። ኣብ ዓራቕ ወራር ቅድሚ ምፍጻሙ፡ ናይ ሰዳም ዓንዳሪ ፖሊሲታት ምስ ኢራን፡ ምናልባት ናይ ውድድር ጉዳይ ነይሩ ክንብል ንክእል። ኣብ ልዕሊ ኩዌት ዝተፈጸመ ወራር ዝፈጠሮ ጸገም ግን ዝምኸነ ኣይኩነን። ዓራቕ ንምውራርክ እንታይ ምክኒት ተረኺቡ? ኮሊን ፓወል፡ ኣብ ማእከል ሕቡራት ሃገራት፡ 'ሳዳም ቀመማዊ ወይ ናይ ህልቂት መሳርያ ኣለዎ፡ ምስ ቃዒዳ ኢድን ጓንቲን'ዩ' ብምባል፡ ናይ ሓሶት ወይ ዝተፈብረኹ ምስምሳት ክቕርብ ከሎ፡ ነቲ ናይ ውግእ ውሳኔ ንምርካብ'ዩ። እቲ ውሳኔ ግን ኣይተረኸበን። እንግሊዝን ኣመሪካን ከኣ ብዘይውሳኔ ነቲ ኩናት ይኹን ነቲ ወራር ፈጸሞም። እዚ ወራር፡ ካብ ሕጊ ወጻኢ'ዩ ተፈጸመ። ክሳብ'ዚ ትማሊ ሰላማዊያን ሰባት ንምክልኻል ዝብል መመኸነይታ እናገበርካ፡ ዝግበር ምትእትታዎት ናይ ሊቢያ ርኢና። ስርዓት ቀዛፊ ጽቡቕ ድዩ ነይሩ ኣይነበረን? ንህዝቢ ሊቢያ እምበር፡ ንዝኹነ ካልእ ወገን ዝምልከት ኣይኩነን። ወራር ንክትፍጽም ናይ ሕቡራት ሃገራት ጽላል ወይ ጉልባብ ስለ ዘድሊ ግን፡ ብእኡ መጠን ውሳኔ ሓሊፉ። ብዙሓት ካብ'ተን ሽዑ ዝፈረማ ዓበይቲን ንኣሸቱን ሃገራት፡ ሎሚ 'ተጋጊና፡ ኣታሊሎም ኣጥቢሶምና' ኢለን ዝዛረባ ኣለዎ። ኣህጉራዊ ሕጊ ዝበሃል፡ ኣብ ልኡላውነት ናይ ሃገራትን ህዝቢታትን ዝተመርኩሰ'ዩ። ልኡላውነት ናይ ሃገራትን ናይ ህዝቢታትን ማለት ከኣ፡ ዘይትንከፍ ውህደት ናይ መሬት፡ ሰባት፡ ሓድነት ሃገር፡ ናጽነት ሃገር. . . ማለት'ዩ። ብዝኹነ ይኹን

መንገድ፡ ብዙይ ነቲ ዝምልከቶ ህዝቢ ንዝኸነ ካልእ ዝምልከት ኣይኮነን። ንዕኡ ዝጥሕስ እንተ ኹይኑ፡ ኣህጉራዊ ሕጊ ይድግፎ'ዩ ኢልካ ከተመኸንየሉ እትኸእል ዝኸነ ተግባር የለን። እቲ ናይ ዓረብ ቀውዒ ዝተባህለ ወይ ቅድሚኡ ንዝነበረ ኩሉ ፍጻሞታት፡ ሓደ ብሓደ እንተ ርኢናዮ ካብ'ዚ ዝወጽእ ኣይኮነን። እዚ ኣብ'ዚ 25 ዓመታት መልክዑ እናቐያየረ ዝመጽእ ዓላሊን ገባቲን ናይ ሓደ ቀጽሪ ዓለም፡ ቅድሚ ዝኣገረ ኣህጉራዊ ሕጊ ዝበሃል ኣብ ኣእምሮኡ የለን። ኣብ ተሓሳስባኡ'ውን ኣህጉራዊ ሕጊ ዝበሃል የለን። ኣብ ዘድልዮ እዋን ክጥቀሙ ይኸእል፡ ኣብ ዘየድልዮ እዋን ከኣ ኣብ ጐሓፍ ይድርብዮ። በዘም እንርእዮም ዘለና ውሳኔታት፡ እዚ ሕጊ'ዚ ስለ ዝተጋህሰ'ዩ፡ ዓመት ዓመት Reform ወይ ምትዕርራይ ቅርጺ ናይ UN እናተባህለ ብዓለም ብምሉኡ ዝቐርብ ዘሎ። ቅርጺ ናይ ሕቡራት ሃገራት፡ ምስ'ዚ ሕጂ ዘለናዮ 21 ክፍለ ዘመን ተመጣጢኑ ንክኸይድ፡ ንዝተፈላለየ ዓለማዊን ዞባዊን ሽግራት ንምፍታሕ ብቐዕ ክኸውን? ብቐዕ ዓቕሚ ክህልዎ የድሊ። ናብ ካልኣት'ውን ክንመጽእ ንኸእል ኢና። ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ ዝበሃል ነይሩ። ውህደት ኣፍሪቃ ዝበሃል መጺኡ። ማእለያ ዘይብሎም ዞባዊን ንኡስ ዞባዊን ውድባት ኣለዉ። እዚኣቶም ድሕሪ ሓጺር ግዜ፡ ብቐጥታ መጋበሪያ ወይ መሳርሒ ናይ'ዚ ዓብላሊን ገባቲን ሓይሊ ናይ ዓለም እናኸኑ'ዮም መጺኦም። ስለ'ዚ፡ ዘለናዮ ዓለማዊ ኩነታት፡ ሓደ ካብ መርኣያኡ ግህሰት ወይ ርግጸት ኣህጉራዊ ሕጊ፡ ርግጸት ልኡላውነት ህቢታትን ሃገራትን፡ ዓንዳሪን ዓማጺን ፖሊስታትን ተግባራትን ዝተኸስተሉ እዋን ስለ ዝኸነ፡ ብዓለም ደረጃ ምቕይያር ክመጽእ እንተ ኹይኑ፡ ብዙይ ነቲ ንዞባና ዝምልከት ጉዳይ፡ እዚ ዓለማዊ ስርዓት ዝበሃል ዘሎ ክቐየር ክኸእል ኣለዎ። ኣይቐየርን እዩ ዘሎ ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን ኢና። ሃንቲንቶን ፉኪያማን ካልኣትን ፍላጎታት ከም ሓቂ ከፍልጡና ወይ ክእምኑና ደልዮም፡ ዝተፈላለዩ ጽሑፋት ዝተፈላለዩ መግለጺታት ወጺኡ። ኣበይ ኣሎ ሎሚ? ከምኡ ዝበሃል የለን። ሓደ ቀጽሪ ዝእዝዞ ዓለም ኣብ ምቕይያር'ዩ ዘሎ። ኣብ ምስግጋር'ዩ ዘሎ። 'እቲ ሓይሊ ጽልዎ የብሉን፡ እቲ ንዝተፈላለያ ሃገራት ዝውክል ኮርፖራሽናት ሓይሊ የብሉን፡' ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን ኢና። ግን ዓለም እናተቐየረ'ዩ ዝኸይድ ዘሎ። ስለምንታይ'ዩ ዝቐየር ዘሎ እንተ ኢልና፡ ርግጸት ኣህጉራዊ ሕጊን፡ ፋሉል ዝኸነ ናይ ዕብላን ግባታን ሓይሊ፡ ዝኸነ ህዝቢ ክቐበሎ ስለ ዘይክእል፡ ብብኸባቢኡ ተቓውሞታት እናዓበየ ይኸይድ ብምህላዉ እዩ።

መዓልቲ መዓልቲ ዜና ንከታተል እንድሕሪ ከይንና፡ ነዘም ኣብ'ዚ ዞባና ዘለዉ ጉዳያት ንምህዳእ፡ ብUN ዝተወከሉ ኣለዉ ይበሃል። ትማሊ፡ ብዙይ ሕጊን ብዙይ ፍቓድ ኣህጉራዊ ውድባትን፡ ኣብ ሊብያ ኩናት ተኣዊጁ። እቲ ነዚ ዝከታተል ናይ UN ውክልና፡

'ክፍትሐ'ዮ' ተባሂሉ እዩ ዝንገር። ግን እቲ ናይ ብሓቂ፡ ታሕቲ ታሕቲ ኣብ ባይታ ዝኸይድ ነገር፡ ነቲ ጉዳይ ከመይ ገይርካ ሓላሊኽካ ኣብ መወዳእታ ነቲ ዓብላሊን ገባቲን ሓይሊ ናይ ዓለምን ንዓኻን ከም ዘርብሕን ዘገልግልን ገይርካ ተመሓድሮ እዮ። ንስኻ ኣብ ጁባኻ ደምዘካ ተእቱ። ናይ ነፈርቲ ናይ ሆቴላት ወጻኢታትካ ከኣ ይኸፈለልካ። ኣብ ዝለኣኹኻ፡ ኣብ ዘሸቀሉኻ ከይድካ ትሸቅል። ቀንዲ ስራሕካ ከኣ፡ ነቲ ሸግራት መመሊስካ ምትሕልላኽን ናብ ዘይፍትሓሉ ደረጃ ምድያብን'ዮ። እዚ ስእነት ናይ ኣድማዒ ኣህጉራዊ ውድብ፡ ንዕቅድን ርግጸትን ናይ ኣህጉራዊ ሕጊ ካብ ዘረጋግጹ ዓባይቲ ኣብነታት እዮ። እዚ ክንብል ከለና ግን፡ 'ኣይቅየርን'ዮ ዘሎ፡ ዝምክቶ ሓይሊ የለን፡ እቲ ስቅያትን ህውከትን ዝፈጥር ዘሎ ንኹሉ እዋን ክቕጽል'ዮ' ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን ኢና። ኣብ ውሽጢ 25 ዓመታት ተራእዮም ዘለዉ ምድኻማት ናይ'ዚ እንኮ ቍጥባዊ ወይ እንኮ ቀጽራዊ ሓይሊ፡ ብቐጥታ እናዓነወ፡ ብሓይሊ እናተዳኸመ፡ መካቲ ህዝቢታት መመሊሱ እናሓየለ እዩ ዝኸይድ ዘሎ። ህውከት ምምሕዳር፡ ሓደ ዝዓበየ ጥበብ ናይቲ ሓይሊ ስለ ዝኸነ፡ ምናልባት ኣብኡ ይዕወት ይህሉ ይኸውን። ግን እዚ'ውን ናይ ቀጻልነቱ ሓደ መርኣያ'ዮ ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን። ብኣጠቓላሊ ግን፡ ኣብዚ እዋን'ዚ፡ ቅልውላዋት ክፈትሕ ዝኸእል፡ ናይ ህዝቢታት ሸግርን ናይ ከባቢታት ዕግርግርን ህውከትን ከህድእ ዝኸእል፡ ኣድማዒ ዘባዊን ዓለማዊን ውድባት ኣሎ፡ ወይ ክብረት ናይ ኣህጉራዊ ሕጊ ኣሎ ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን። ርግጸት ኣህጉራዊ ሕጊ ብዝውታረ ዘባዊን ዓለማዊን ውድባት ከኣ፡ ሓደ ካብ መርኣያ ናይ'ዚ ስዲ ዝኸነ ዓንዳሪ ፖሊሲታት እዮ።

ሕቶ፡- ክቡር ፕረዚደንት፡ ግዳማዊ ምትእትታዎት ፖሊቲካዊን ጸጥታዊን ሸግራት ኣብ ምንህሃር ይኹን፡ ብደረጃ ዘባ ውሁድ መደባት ልምዓት ኣብ ምትግባር፡ ዕንቅፋት ኩይኑ ይርከብ። እዚ ኩነታት'ዚ ተሰጊሩ ኣብ ቀረባ እዋን ናብ ንቡር ንምምላስ ተኸእሎ ኣሎ ዶ?

= እዚ ኣብ ውሽጢ 25 ዓመታት መልክዑ ቀይሩ ዝመጽአን ቅድሚኡ ኣብ ግዜ ዝሓል ኩናት ዝነበረን፡ ዓብላሊን ገባቲን እንብሎ ናይ ደገ ሓይሊ፡ ምስ ዝተፈላለዩ ምዕባላታት ብዓለም ደረጃ ይጸሉ እዩ ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። ኩሉ መርገም ወይ በደል ናብኡ ጥራይ ክንድርብዮ ግን ኣይኸእልን። እቶም ንዕኡ ዝዕድምዎ፡ ወይ ብቐጥታ ናቱ መጋበርያ ወይ ከኣ ዘራይ ክኹኖም ኢሎም ዘተኣታትውዎ ንዝላ ርእሶም እዮም፡ እቶም ቀንዲ ተጋይቲ። ብፍላይ ኣብ ኣፍሪቃ፡ ብኸመይ መንገዲ እዩ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ምትእትታው ዝመጽእ ዘሎ? እንድሕር ኢልና፡ ርሑቕ ከይከድና፡ ምናልባት ንዓና ብቐጥታ ዝምልከተና ጉዳይ ከይከውን ይኸእል - ግን መርገጺ ጸኒሑናን ብህዳእ መንገዲ ክንዛረብ'ውን ጸኒሕናን ኢና። ናይ ዶብ ሸግር ተፈጢሩ ወይ ተማሂዙ ንበል። እዚ ናይ ዶብ ሸግር ካብ ምንታይ'ዮ መጺኡ

እንተ ተባሂሉ፡ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዝተተኸለ ስርዓት ናይ ወያነ፡ ናቲ ንጹር ሕርያታት ነይሩዎ። ንኢትዮጵያ ክትቆጸጸራ እንተ ኮይንካ ክትመቐቐለ ኣለካ። ቍጠባ ከኣ ክትቆጸጸር ኣለካ። ልዕሊ ኩሉ ምስ ናይ ደገ ሓይሊ ኪዳን ክትገብር ኣለካ፡ ወይ ዘራይ ክህልወካ ኣለዎ። ነዚ ዕላማታት'ዚ ንምውቃዕ፡ ኤርትራ ግዳይ ትኸውን። ነቲ ህዝቢ ኤርትራ ምስ ህዝቢ ኢትዮጵያ ዘለዎ ኩሉ ምሕዝነት፡ ሕውነትን ረብሓታትን ክልቲኡ ህዝቢታት ብምድርባይ ድማ ኩናት ተወሊዑ። ኩናት ምስ ተወልዐ፡ ብመሰረት'ቲ፡ ውዕል ዓቃቢ ሰላም ክህሉ ኣለዎ ተባሂሉ። እዚ ዓቃብ ሰላም'ዚ፡ ኣብ መሬትና ሓሙሽተ ዓመት ገይሩ። ምናልባት እቲ ዓቃብ ሰላም የድሊ ነይሩ ድዩ ኣይነበረን ኢልካ ናብ ኣከራኻሪ ኣርእስቲ ክትኣቱ ኣይትኸእልን ኢኻ። ኣብ ውሽጢ'ዘን ሓሙሽተ ዓመት፡ ሓሙሽተ ሽሕ ዝኸኑ ወተሃደራት ኣይኮኑን'ዮም ነይሮም። ብዘይካ ደምዞምን ካልእ ዝተፈላለዩ ኣገልግሎታትን፡ ናይ ዓመት ባጀቶም 200 ሚሊዮን ዶላር'ዩ ነይሩ። ኣብ ውሽጢ ሓሙሽተ ዓመታት፡ ኣብ ትሕቲ ጽላል ናይ ሕቡራት ሃገራት፡ ሓደ ቢልዮን ዶላር ተኸፊሉሎም። ኣብ'ቲ ሓሙሽተ ዓመታት ዝረኣዩ ጸገም፡ ጸብጺብካ'ውን ክትውድኦ ኣይትኸእልን ኢኻ። ነቲ ናይ ዓቃቢ ሰላም ግዕዘይ፡ ንኸነስተብህለሉ ናይ ብሓቂ ግዜ ኣይወሰደልናን። ካብ'ዚ ዓዲ ክወጽእ ኣለዎ ኢልና ኣውጺእናዮ። ምስ ኩሉ ዝተበጽሐ ብልሹው ኣካይዳ ክንቆጸጸር ክኢልና። ከይዱ ከይዱ ናቢይ ክቐጽል ከም ዝኸእል ኣይጠፍኣናን። ብማዕዶ ዘይኮነስ፡ ብግብሪ ኣብ መሬትና ስለ ዝረኣዩ፡ ኣብ መወዳእታ ሕርያና ወሲንና ከም ዝወጽእ ተገይሩ። ንሱ ዝፈጠረልና ሳዕቤናትን ጸገም ናይ መልሰ ግብሪን፡ ድሕሪኡ ዝሰገበ ካልእ ዝተፈላለዩ ሕልኽላኻትን ርኢናዮ ኣለና። ከም'ዚ ዝኣመሰለ ውድብ ምስ ኣተወ ኣይወጽእን'ዩ። ዳርጋ መግዛእቲ ብውክልና ማለት'ዩ። እቶም ነቲ ትካል ዝቆጸጸሩ ሓይሊታት፡ ብመገዱ ገይሮም ይገዛኡኻ ማለት'ዩ። ንታሪኽ ዘይተገልጸ ማእለያ ዘይብሉ ዶኩመንትታት ኣለና። ኣብ ውሽጢ'ቲ ሓሙሽተ ዓመታት ዝተዓዘብናዮ ግን፡ ብኣጋ ውሳኔ ክንወስድ ኣኸኢሉና። እቲ ተርእዮ፡ ኣብ ጎረቤትና ሱዳን ተደጊሙ። ሱዳን ርግኣት ክሰፍኖ፡ ሽግራቱ ክፈትሕ ንደሊ እምበር፡ ኣብ ቀጻሊ ዝኸኑ ህውከትን ቅልውላውን ክነብር ዝኸኑ ይኹን ረብሓ የብልናን። ናይ ውህደት ኣፍሪቃ ዓቃቢ ሰላም ኣብ ዳርፉር ክሰለፍ'ዩ ተባሂሉ። ናብ ከመይ ዝኣመሰለ ጸገም ይኸይድ ኣሎ ኣይጠፍኣናን። ክኸውን የብሉን፡ ውህደት ኣፍሪቃ ውዳብ ኣለዎ ድዩ? ጸጋታት ኣለዎ ድዩ? ዓቕሚ ኣለዎ ድዩ? ኣይኮነን እቲ ሕቶ፡ ግን ከም'ዚ ዝኣመሰለ ምትእትታው ክፈጥር ዝኸእል ሰለሎ፡ ብሓፈሻዊ ትዕዛብቲ ጥራይ ዘይኮነ፡ ብናትና ተመኩሮ ብዙሕ ስለ ዝተማሃርና ከም ዘይከውን ኣይጠፍኣናን። ንጻና ብቐጥታ ዝምልከት ጉዳይ ኣይኮነን። ናይ ህዝቢን መንግስቲን ሱዳን ልኡላዊ መሰል እዩ።

ውህደት አፍሪቃ ስለዘይከለል፡ ልፍንቲ (ሃይብሪድ) ናይ ክልተ ሓይልታት ክፍጠር ኣለዎ ተባሂሉ። ካብ አፍሪቃ ከምኡ'ውን ካብ UN ብዝተዳቐለ ሓይሊ ተቐይሩ። ኣብ'ዚ ሓይሊ'ዚ ክሳብ 25 -27 ሺሕ ሰራዊት ኣሎ። እዚኹ ሰላም ኣምጺኡዎ? እንተድኣ እቲ ኣብ'ዚ ዝነበረ 5 ሺሕ ሰራዊት ዓመታዊ ባጀት ነይሩዎ፡ እሞ ኣብ ውሽጢ 5 ዓመታት ሓደ ቢልዮን ኣሽሪፉስ፡ እቲ ኣብ ሱዳን ተዋፊሩ ዘሎ ልዕሊ 25 ሺሕ ዝኸውን ሰራዊትከ እንታይ እዩ ክገብር? እንታይከ ኣምጺኡ? ኢልና ክንሓትት ንክእል።

ኣብ አፍሪቃ፡ ዳርጋ 'ስርዓታት የለን፡ ህዝብታት እውን የለን' ናብ ምባል'ዩ በጺሑ። ዝኸነ ቅልውላው ብደገ ክምሕደር ኣለዎ፡ ነዚ ምምሕዳር ክከኣል ምእንቲ፡ ፈረንሳ እንተደልዩ ብመንገዳ፡ ካልኣት ሓይልታት እንተደልዩን ብመንገደን፡ ምስኡ ኸኣ ጉልባብ ናይ ሕብረት አፍሪቃ ከምኡ'ውን ናይ ሕቡራት ሃገራት ኣሃዱ ኣሎ። ንዕኡ ዘመሓድር ልኡኽ ኣሎ። ንዕኡ ዝከታተል ኣካል ኣሎ። ካብ ከም'ዚ ዝበለ ኣካይዳ ዝኸፍእ ዕንወት የለን። ነቶም ብቐረባ እንፈልጦም ቀለልቲ ኣብነታት እዩ ዝጠቅስ ዘለኹ። ኣብ ዝተፈላለዩ ክፍሊ ዓለማት ዝተቐልቀለ ነፍሲ-ወከፍ ቅልውላው፡ ነፍሲ-ወከፍ ሽግር ወይ ናዕቢ ወይ ካልእ ጸገማት፡ ብመንገዱ ሕቡራት ሃገራት ፍታሕ ወይ መዕለቢ ተረኪብሉ ኢልካ እትሃረቡሉ የለን። ጉዳይ ብጉዳይ እንተ ርኢናዮ፡ እዚ ሓደ ካብ ናይ ሽግራት መጋውሒን ናይ ቅልውላዎት መጋበርያን እዩ ክንብሎ ንክእል። በዚ ክመጽእ ዝኸእል ፍታሕ ወይ ዝሃድእ ቅልውላው ኣሎ ክንብል ኣይንክእልን። እዚ ሓደ ካብ'ቶም መርኣያ ናይ ርግጸት ልኡላውነት ኣህጉራዊ ሕጊን፡ ንዓለማዊን ዘባዊን ውድባት መጋበርያ ገይርካ ረብሓታትካ ምሕላውን እዩ።

ሕቶ፡- ከመይ ደኣሉ' ሞ እዚ ናብ ንቡር ክምለስ? እናኸረረ እናበዘሐ እዩ ዝኸይድ ዘሎ?

ሕጂ ዘሎ ተቐውሞታት ክንርእዮ ክንክእል ኣለና። ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ዓመት፡ ኣብ መስከረም ኣብ ዝካየድ መጋባእያ ሕቡራት ሃገራት፡ ምምሕያሽ ወይ ምምዕርራይ (reform) ንክግበር ዘይሃረብ ሓይሊ የለን። 'እቃወሞ እየ' ዝብል እውን የለን። ምክንያቱ፡ ብግብሪ፡ እቲ ተቐውሞታት ዘረባ ጥራይ ኮይኑ ንክተርፍን ኣብ ዝተፈላለዩ ኢቃውማታት ለውጢ ንክይመጽእን ዘይግበር ነገር የለን። ቀወምቲን ዘይቀወምቲን ኣባላት ባይቶ ጸጥታ ኣለዎ። እዚ ክቐየር ክኸእል ኣለዎ። እቲ መሰረታዊ መትከላት ናይ'ቲ ቻርተር እንተ ዘይተቐየረ'ውን፡ ምስ ዘለናዮ ናይ 21 ክፍለ ዘመን ኩነታት ዓለምን ኣብ ዝተፈላለዩ ዘባታት ዝረኣዩ ዘለዉ ኩነታትን ዝዛመድ፡ ኣድማዒ ኣካላት ዘለዎ ኣህጉራዊ ውድብ ክህሉ ክኸእል ኣለዎ። እዚ ሕቶ

ዓመት ዓመት ዝለዓል ናይ ኣጀንዳ ኣርእስቲ እዩ። እተን ቀንዲ ተዋሳኒቲ ዝበሃላ፡ ብፍላይ ኣመሪካ፡ እንግሊዝን ፈረንሳን ግን፡ እዚ ለውጢ'ዚ ከመጽእ እውን ኣይደልዩኦን እዮን። ነቲ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ዓመት ዓመት ኣብ ጣውላ ባይቶ ወይ መጋባእያ ሕቡራት ሃገራት ዝቐርብ ጠለብ ህዝቢ ከንብሎ እንክእል ሕቶ፡ ቀጻሊ ዓመት ዓመት ዘጋጥሞ ተቓውሞ እዚ እንርእዮ እዩ። ኣብ ውሽጢ እዚ 25 ዓመታት፡ ዳርጋ ዘይተላዕለ የለን። ገለ ገለ ሃገራት፡ 'ንሕና እውን ከንውከል ኣለና። ኣብ ቀዋሚ ኣባልነት ባይቶ ጸጥታ ከንኣቱ ኣለና፡ ኣነ ዓባይ ሃገር እዩ፡ ኣነ ጸላዊት ሃገር እዩ፡ ወይ ከም'ዚ ናይ ኣፍሪቃ ንእኩባት ሃገራት ዝውከል ሓደ ኩርሲ ሃቡና. . ." ብምባል፡ ኣብ ከንዲ ሱር በተኻዊ ለውጢ፡ ጽገናዊ ዝኾነ ለውጥታት ከግበር ዝሰርሓሉ ኣለዎ። እቲ ተቓውሞ ስለዘሎ ግን፡ እዚ ኩነታት ኣይቅየርን እዩ ክትብል ኣይትክእልን። ናይ ሓደ ሓይሊ መወዳእታ ዘይብሉ ዓብላልነት ክቕጽል ኣይክእልን እዩ። እዚ 25 ዓመታት ዘርእዮ ወይ ዝመስከር ነገር እንተሎ፡ ግዜ ጥራይ ይሓትት እምበር፡ መሰረታዊ ለውጢ ከም ዝመጽእ እዩ። ዓለም፡ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ብድዕን ኣሽካዕላልን ተጻዊሩ ክቕጽል ኣይክእልን እዩ። ውዒሉ ሓዲሩ፡ እዚ መዓልቱ ዘእከለ ስርዓት ተቐይሩ ሓድሽ ዓለማዊ ስርዓት ክህሉ ክክእል ኣለዎ። ምክንያቱ ሎሚ ኣብ ምሉእ ዓለም፡ ሰላምን ርግኣትን ዘይደሊ ህዝብን ሃገርን ኣሎ ክንብል ኣይንክእልን።

ሕቶ፡- ኤርትራ ንዘባና ብዝምልከት ዘለዎ ናይ 'ውሑስ ጐረቤት' ራእይን ስትራቴጅን፡ ብመንጽር'ዚ ናይ እዋንና ምዕባላታት ከመይ ይግምገም?

እምነ-ኩርናዕ ወይ መርሓ ሕንጻዳት ናይ ወጻኢ ፖሊሲና እንብሎም መትከላት ኣለዉ። ሃገራዊ ድሕነታዊ ረብሓታትና እንታይ እዩ? ሃገራዊ ድሕነታዊ ረብሓታትና ምስ ከባቢና ከይተዛመደ፡ ንበይኑ ብተናጸልከ ክርእ ይከኣል ድዩ? እንታይን ብኸመይን ይዛመድ? እዞም ሕቶታት ኣለዉ።

ዘባዊ ጉርብትና ወይ ጎደቦና፡ ብጂኦግራፊያዊ ኣገላልጻ፡ ኣብ ኣርባዕተ ክፋላት ዝተኸፋፈለ ነንሕድሕዱ ዝተወሳሰበ እዩ። ኣብ ነፍሲ-ወከፎም ዝረኣዩ ዘለዉ ጸገማት ብኸመይ ገይርና ክንፍውሶም ንክእል? ንዝብል ሕቶ፡ ናብ'ቲ ድሕሪ ናጽነት ዝተኸተልናዮ ሜላ እዩ ዝመጽእ። ሽዑ ዝሓል ኩናት ኣብቂዑ፡ ህዝብታት ናይ'ዚ ዘባ እዚ ሓድሽ ዕድል ተኸሲትሎም ኣሎ። ስለ'ዚ ኣብ UN፡ ኣብ'ቲ ሽዑ ዝነበረ OAU ከምኡ'ውን ኣብ ካልኣት ሓይልታት ከይተመርኮሱ፡ 'ንሓባራዊ ረብሓታቶም ዘገልግል ናይ ዝኣርእሶም ባይታ ክፈጥሩ ክክእሉ ኣለዎም' ተባሂሉ። ሽዑ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ሱዳን፡ ኤርትራ፡ ጅቡቲ፡ ሶማሊያ፡ ኢትዮጵያ፡ ኬንያን ኡጋንዳን ዘለዎኦ፡ ኣብ ዝሰፍሐ ከባቢ ቀርኒ ኣፍሪቃ (greater horn)

ተባሂሉ እውን ሩዋንዳን ዝኣመሰላን ሃገራት ኣፍሪቃ ክሕወሳ ተባሂሉ፡ ብዙሕ ፈተነታት ተኸይድሉ። 'እቲ ቀዲሙ ዝጸንሐ ኢጋድ ተሓዲሱ ክፍጠር ኣለዎ' ክበሃል ከሎ እውን፡ ኣብ'ዚ ፍልስፍና ዝተመሰረተ'ዩ ነይሩ። ካልኣት ርሑቓት ክባቢታት፡ ነናቶም ምዕባላታትን ድርኪትን ክህልዎም ይኸእል እዩ። ንሕና ግን፡ ድሕሪ ናጽነት ኣባና፡ ኣብ ኢትዮጵያ፡ ብኣጠቓላሊ ኣብ'ዚ ክባቢ ሓድሽ ክስተት ስለዝመጽኦ፡ ብደረጃ ዓለም'ውን ኩናት ኣብቂዑ ስለዘሎ፡ 'ንሕናን ጎዶቦናን እናተሓባበርና፡ ናብ ዝሓሸ ለውጢ ክንከደሉ እንኸእል ባይታ ክንፈጥር ኣለና' ተባሂሉ። ሎሚ ግን እዚ ተሪፉ ካልእ ነገር እዩ ዘሎ። ክብገስ ከሎ ግን፡ ካብ መሰረታዊ ኣካይዳ ናይ ወጻኢ ፖሊሲና ዝወጽእ ኣይነበረን። ዋላ ኣይሰራሕ ደኣ'ምበር፡ እቲ ሓሳብ ግን ክቐየር ዝኸእል ኣይኮነን። ናይ ኩላትና ኣብ'ዚ ክባቢ ዘለና ምትሕግጋዝ፡ መተካእታ ዘለዎ ኣይኮነን። እቲ መደብ ብኸመይ ተበታቲኑ? ብኸመይ በርዒኑ? ብኸመይ ተዓናቐፉ? ናቱ ዝርዝራት ኣለዎ። ኣብ ናይ ወጻኢ ፖሊሲና ግን ኣይተቐየረን። ኩላተን ኣብ ክባቢ ቀይሕ ባሕሪ ዘለዎ ሃገራት፡ ናይ ጎዶቦኣን ናይ ምትሕብባር ባይታ ክፈጥሩ ኣለወን። እዚ ሓድሽ ኣርእስቲ ዘይኮነ፡ ካብ ነዊሕ ግዜ ክንሰርሓሉ ዝጸናሕና እዩ። ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ እውን፡ ናይ ቀርኒ ኣፍሪቃ ንበይኑ ዘይኮነ፡ ናይ ተፋሰስ ኒል ከምኡ'ውን ናይል ቤዚን ኣሎ። እዚ እውን፡ ምስ ጂኦግራፊካዊ፡ ቁጠባዊ፡ ጸጥታዊ፡ ባህላዊ፡ ማሕበራዊ. . . ረብሓታት ዝተኣሳሰረ እዩ። ኣብ ማእከላይ ምራቕ እውን ብገፊሑ ዘይኮነ፡ ስዑድያን ካልኣት ሃገራት ኸሊጅን ዝርከባኦ፡ ካብ ወሽመጥ ዓረብ ክሳብ ቀይሕ ባሕሪ ዘለዎ ሃገራት ኣብ'ቲ ጎዶቦና እዩን። ናተን ፍሉይ ባህርያት ክህልወን ይኸእል ይኸውን። እዚ ኣርባዕተ ክባቢታት፡ ምናልባት ነፍሲ-ወከፉ ነናቱ ኣወዳድባን ቅርጺን ክስእል ይኸእል ይኸውን፡ ግን ነንሕድሕዱ ተመላላኢ ስለ ዝኾነ፡ ኣብ መወዳእታ ናይ ነፍሲ-ወከፉ ኣበርክቶ ተለጋጊቡ ዝሰፍሐ ዘባዊ ናይ ምትሕብባር ባይታ ወይ ሃዋህው ክህልዎ ኣለዎ። እዚ ሕርያ ኣይኮነን። ጂኦግራፊ፡ ታሪኽ፡ ህሉውን መጻኢን ቁጠባ፡ ባህላዊ ማሕበራዊ ረብሓታት. . . ናይ'ቶም ህዝብታት ዝውስኖ እዩ። ብጀካ ከምኡ ዝመሰለ ጥምረትን ኣወዳድባን፡ ካልእ ዝኾነ መተካእታ የለን። 'ካብኡ ዝሓይሽ መተካእታ ኣሎ' ዝበሃል እንድሕር ኮይኑ፡ እዚ ንርእዮ ዘለና ናይ ጎይቶትካ ወኪል ኮይንካ፡ ኣብ'ቲ ዘባ ዕግርግርን ህውከትን ምፍጣር፡ ወይ ከኣ ብመንገዲ ናይ ግዳም ሓይልታት ነቲ ኣብ ክባቢኻ ዝርከብ መኸይድትኻን መናብርትኻን ሃሲኻ ካልኣት ረብሓታት ምድላይ እዩ። ኣብ ውሽጢ'ዚ ዘባ ህውከት ንኸፍጠር ዝድርኹ ነንበይኖም ዕላማታት ኣለዉ። እቶም ኣብ ውሽጢ ዘባና ወይ ካብ ዘባና ከይረሓቑ ህውከት ዝፈጥሩልና ዘለዉ 'ናይ ዘባ ሓይልታት ኢና' በሃልቲ እውን ኣይንርስዎምን ወይ ድማ ካብ ግምት ኣይነውጽኦምን። ምስ ናይ ዓለም ሓይልታት እናተሻረኹ፡ ወይ ድኻማትን ምዝንባላትን

እናመዘመዙ፡ ነቲ ህውከትን ዘይምርድዳእን መሊሶም ምግናን ጥራይ ዘይኮነ፡ ጽቡቕ ባይታ ንኸይፍጠር ዝዕንቅፉ ዘለዉ ሓይልታት'ውን ብግዜ ይኹን ብቦታ ሓደ ብሓደ ስለ እንፈልጦም፡ ነዚ ኩሉ ደማሚርና፡ ንሎሚ ዘሎ ጥራይ ዘይኮነ፡ ንመጻኢ ወለዶታት ዘገልግል ግልብጥ-ግልብጥ ዘይብል ፖሊሲ ክንክተል ክንክእል ኣለና። 'ካብኡ ዝሓሸ ርእይቶ ኣለን' ዝብል እንድሕር ኣሎ ኮይኑ፡ 'ኣብ ጣውላ ኣቐምጦ' ሞ ኣረድኣና፡ እንድሕር ኩላትና ተቐቢልናዮ እሞ ኣሚንናሉ ንሰርሓሉ። ንኹላትና ዝገዝኣና ግን ኣህጉራዊ ሕጊ ስለዝኸነ ንዕኡ ኣኸቢርና ንኺድ። ናይ ህዝብታትን ሃገራትን ሉላዊነት፡ ናጽነት፡ ውህደት፡ ሓድነት፡ መሰረታዊ ነገር እዩ። ንሱ ተኸቢሩ፡ ናይ ሓባር ረብሓታትና እንረኽብሉ ባይታ ከኣ ይህልወና' ኢና ንብል።

ምስ ናይ ዝሓለፈ ኣሉታዊ ተመኩሮታት፡ ነቲ ዘይሰርሐ ኣይንደርብዮ፡ ካልእ ሓድሽ ነገር ኣይነምጽእ ክንብል ኣይንኸእልን ኢና። ምኽንያቱ ሕርያ ስለዘይኮነ። ከመይ ገይርና ከም እንቐጽሎን ተስፋታት ኣለዎን የብሉን ከኣ ምስ ግዜ እናማዕበለ ክመጽእ ዘለዎ እዩ። ኣብ'ዚ ንስዑድያ ዝምልከት ንጸረ-ሸበራ ዝምልከት ስጉምቲ ይኹን፡ ኣብ'ዚ ከባቢ ዝቐልቀሉ ዝተፈላለዩ ተርእዮታት፡ ኣጠማምታና ኣብ ቦታኣም ኣለዉ። ክሳብ ካብኡ ዝበለጸ መተካእታ ዝቐርበልና ከኣ ብእኡ ኢና ክንሰርሕ።

ሕቶ፡- ካብ ዘባዊ ምርግጋእ ተነጻሉ ዘይረኣ፡ ክቡር ፕረዚደንት፡ ጉዳይ ፈለግ ኒልን ብወገን ኢትዮጵያ ኣብ ህንጻት ዝርከብ ዲጋ ወይ ሓጽቢ ሚሊንዮምን እዩ። ኣብዚ ቀረባ ሳምንታት እውን ኣብ መንጎ ግብጽን ሱዳንን ኢትዮጵያን ንቴክኒካዊ ስምምዕ ናይዚ ሓጽቢ ዝምልከቱ ኣኼባታት ከም እተገብሩ ይፍለጥ። ዘሰሓሕቡ ጉዳያት ኣብዚ መዳይ እዚ እንታይ እዮም?

እቲ ኣቐዲመ ዝጠቐስኩዎ ዘባዊ ፖሊሲታትና ወይ ቀዳምነታትና፡ ንገዛእ ርእሱ ሓደ ኣካል ናይ'ቲ ጎደባና እንብሎ እዩ። እዚ ሕጂ ዝዝረበሉ ዘሎ ኣርእስትታት፡ ናይ ብሓቂ የሕዝነካ እዩ። ምኽንያቱ፡ ካብ ነቲ ቀንዲ ጉዳይ ማእከል ምግባር፡ ካልእ ጎድናዊ ኣርእስትታት እናልዓሉ እዮም ዝዛረቡ። ገሊኦም ምናልባት ስነ-ፍልጠታውያን ክመስሉ፡ ቴክኒካዊ ዝበሃሉ ሕቶታት ክህልው ይኸእሉ ይኸኑ። እቲ ሽግር እንታይ'ዩ እንድሕር ኢልና ግን፡ ብሓጺር ኣገላልጻ፡ ናይ ኢትዮጵያ ስርዓታት ካብ ነዊሕ ግዜ ኣትሒዞም ንናይል ከም ፖለቲካዊ መሳርያ ክጥቀሙ ከም ዝጸንሑ ናብ ታሪኽ ተመሊስና ክንርእዮ ንኸእል ኢና። ብዙሓት ዝተሰነዱ ጽሑፋት ኣለዉ። ጂኦፖለቲካ ናይ ናይል፡ ንነዊሕ ግዜ ኣከራኻሪ ኮይኑ ዝጸንሐ ኣርእስቲ እዩ። ርሑቕ ከይከድና ኣብ ግዜ ደርጊ፡ 'ኣዕራብ ንኤርትራ ይድግፍዎ እዮም፡ ኤርትራ ናይ ዓረብ (extension)፡ መለቀብታ ወይ መሳርሒ እያ' ኣብ ዝበሃሉ ዝነበረ እዋን፡ ዝተዋህበ

መግለጺ ይዘከረኒ። ሽዑ መንግስቱ 'አዕራብ ነዳዲ እንተለዎም፡ ንሕና ከአ ማይ ኔል አለና' ኢሉ። ከም ፖለቲካዊ መፈራርሒ ማለት'ዩ። እዚ ግዜኡ በሊዑ ሓሊፉ ከንብል ንኸእል። ግን ኣብ ዝሓለፈ 25 ዓመታት፡ ብአካል እውን ዝተዋሳእኩሉ ጉዳይ፡ ከሳብ ከንደይ ኣብ ጉዳያት ዝንቡዕ ኣተሓሕዛታት ነይሩ ክረእ ይከኣል እዩ። ኣብ 1993 ንመጀመርያ ግዜ ናይ ውድብ ሓድነት አፍሪቃ መጋባእያ ኣብ ካይሮ ተገይሩ። ኣብ'ቲ እዋን ኣብ ዝተፈላለዩ ዞባዊ ጉዳያትን ካልኣት ኣርእስትታትን ንመኻኸርን ንሰርሕን ስለ ዝነበርና፡ ናይ ሽዑ ቀዳማይ ሚኒስተር መለስ፡ 'እዚ ጉዳይ'ዚ፡ ምስ ግብጻውያን ክዛረበሉ እየ!' ኢሉ። ሽዑ 'ግብጺ ካብ ናይ ናይል ማይ ንእስራኤል ትሸይጥ ኣላ፡ ብስዊዝን ብሲናይን ኣቢሉ ናብ እስራኤል ዝኣቱ ካናል ይስራሕ ኣሎ. . .' ዝብል ብዙሕ ወረታት ነይሩ። ኣብ 1993 ዳርጋ ፋልማይና ከም ልኡላዊ ሃገር ዝተሳተፍናሉ እዩ። 'ሰዓቱ ኣይኮነን ሕጂ፡ ብዛዕባኡ እንዛረበሉ ኣገዳስነቱ ኣነ ኣይረአየንን እዩ። ካልኣት ቀዳምነታት ኣለዉና።' ምስ በልኩዎ፡ ብዝኾነ ተረዳዲእና ኮፍ ኢልና። ንምሸቱ መለስ ገጭ ገጭ እናበለ መጺኡ፡ ነቲ ጉዳይ ምስ ዑመር ሱሌማን ከም ዘልዓሎን፡ ብዛዕባኡ ከንዘራረብ ኢና ምስበሎ "መን ኢኻ ንስኻ?" ከም ዝበሎን ነገሩ። እቲ ሕቶ "መን ኢኻ ንስኻ?" ምባል ኣይኮነን። መለስ "ከርእዮም እየ ነዚኣቶም። ቱርኪ፡ ንዲራቕን ሶርያን ከም ዘንበርከኸቶም፡ ነዚኣም ከአ መዓልቲ ኣሎ ከንበርከኸም እየ" እዩ ኢሉ። እዚ ናይ ሕጂ ሚሊንዮም ዳም ዝበሃል ዘሎ፡ ካብ ሽዑ ምናልባት ከአ ቅድሚኡ ዝጸንሐ ድሕረ ባይታ ነይርዎ ክበሃል ይከኣል። ብፍላይ ምስ'ዚ ዝተሓሳሰር ጉዳይ ናብ ካልእ መኣዝን እዩ ከይዱ። 'ንግብጺን ሱዳንን' ከርእዮም እየ ዝዳይነቱ ኣዘራርባ እዩ። ድሕሪኡ ብዛዕባ ምወላ፡ ዓይነት ንሓጽቢ. . . ዝምልከቱ ብዙሓት ኣርእስትታት መጺኦም። ብልክዕ ከም'ዚ ዝኣመሰለ መንፈስ፡ ናይ ሰቲት ጉዳይ ባዕልና ብተበግሶና ኢና ጀሚርናዮ። መጽናዕቲ ተኸይዱሉ። ድሕሪኡ'ውን ንዓና ገዲፎምና ብኻልእ መንገዲ ተኸይዱ። እቲ ኣካይዳ እንተ ድኣ ርኢኻዮ፡ ዕቱብ መጽናዕቲ ከይተገብረሉ፡ ንፖለቲካዊ ዕላማታት ተባሂሉ ዝተበገሰ ፕሮግራም እዩ። ሓደገኛነቱ ከአ ናብኡ እዩ ዝመጽእ።

ንሕና ምስ ናይ ወያነ ስርዓት ባእሲ ስለ ዘለና፡ ወይ ድማ ዝምድናና ስለ ዝተዘርገ፡ ህዝቢ ኢትዮጵያ ካብ ናይል ክረብሕ የብሉን ኢልና ከንዛረብ ኣይንኸእልን። ዝኹነ ኣብ ኢትዮጵያ ዝህሉ ስርዓት፡ ቅድሚ ዝኣገረ ፕሮጀክት ከበግስ ከሎ፡ ቅድም ናይ ህዝቢ ኢትዮጵያ ረብሓ ክሰርዕ ክኸእል ኣለዎ። ኣብ ደቡብ፡ ኣብ ሰሜን፡ ኣብ ምዕራብ፡ ኣብ ምብራቕ ዘሎ ህዝቢ ኢትዮጵያ፡ ኣብ ኣገልግሎት ናይ ኤለክትሪክ፡ ኣብ ሕርሻ፡ ኣብ ኢንዱስትሪያውነት፡ ኣብ ምስናዕ፡ ኣብ ኣገልግሎታት. . . ኣብ ምንታይ እዩ፡ ብኸመይከ ክጥቀሙሉ ይኸእል ክትብል ኣለካ። መን ይምውሎ፡ ኣይኮነን ዘሎ እቲ ሕቶ። ኣነ ብኸመይን ካባይን፡ ከም ዝተበገሰ

አረጋገጸ ስለ ዝፈልጥ፡ ብሰነዳት እውን ከዛረበሉ ስለ ዝኸእል፡ ተጸኒዑ፡ ናይ ህዝቢ ኢትዮጵያ ረብሓታት ኣብ ግምት ዘእተወ እዩ ክብል ኣይክእልን። ምኽንያቱ፡ ስርዓት ወያነ፡ ንረብሓ ህዝቢ ኢትዮጵያ ዝሰርሕ ስለ ዘይኮነን፡ ብግብሪ ታሪኽ ዘረጋገጸ ስለ ዝኾነን። ስለ ዝኾነ፡ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ተሓሲቡሉ ዝካየድ ዘሎ ፕሮጀክት ናይ ጸዓት እዩ ኢልካ ክዝረበሉ ዝከኣል ኣይኮነን። እዚ ብዙሕ ትርጓሞታት ኣለዎ። መንግስቲ ሱዳን ንዕኡ ዝምልከት ናቱ ናይ ዝሕር ርእሱ ልኡላዊ መርገጺ ክህልዎ ይኸእል። መንግስቲ ግብጺ ናቱ መርገጺ ክህልዎ ይኸእል ይኸውን። ቅድሚ ዝኣገረ ክምለስ ዘለዎ ሕቶ ግን፡ እዚ ፕሮጀክት'ዚ ንህዝቢ ኢትዮጵያ እንታይ ማልስ ኣለዎ? እንታይ ክጠቕሞ ይኸእል? ዝብል እዩ። እንተ ድኣ ክንድ'ዚ ዝኣክል ገጂፍ ፕሮጀክት ይካየድ ኣሎ ኮይኑ፡ ብልክዕ ህዝቢ ኢትዮጵያ ብምንታይ ክጥቀም እዩ? ካብ ጫፍ ናብ ጫፍ ሓደ ሓጽቢ ኮፍ ምባል ኣይኮነን። እንድሕር ንህዝቢ ኢትዮጵያ ክርብሕ ኮይኑ፡ ገጂፍ ናይ መተሓላለፊ ፕሮጀክት ዝተሓወሶ ክኸውን ክኸእል ኣለዎ። ድሕሪ ናይ መተሓላለፊ፡ ናይ ምዝርጋሕ ወይ ዕደላ ስራሕ'ውን ኣሎ። ኣብ ምንታይ ከም ዝውዕል እውን ብልክዕ ክትፈልጥ ክትክእል ኣለካ። ሽዱሽተ ሸሕ ሜጋ ገጂፍ ስለ ዝኾነ ኣይኮነን። ግን ቅድም ቀዳድም ህዝቢ ኢትዮጵያ ካብኡ እንታይ ክረብሕ'ዩ ምፍላጥ የድሊ። ምናልባት ውሽጣዊ ጉዳይና ስለዝኾነ ሰብ ክፈልጦ የብሉን፡ ክበሃል ይኸእል ይኸውን። ግን ዝኾነ የዋህ ሓታቲ፡ ኣብ መወዳእታ ካብ'ዚ ፕሮጀክት እዚ፡ ብርግጽ ነፍሲ-ወከፍ ዜጋ ኣብ ኢትዮጵያ እንታይ ክጥቀም ይኸእል፡ እንታይ እዩ ክሕግዞም? ኢልካ ክትሓትት ክትክእል ኣለካ። እቲ ቴክኒካዊ- ዘይቴክኒካዊ ዝበሃል ዘረባታት ብዝተፈላለዩ መንገዲ ዝስማዕን ዘይስማዕን ምኽንታት ይቐርቡ እዩ። ግን እቲ ቀዳማይ ሕቶ፡ ንህዝቢ ኢትዮጵያ እንታይ ማልስ ኣለዎን ቀዳምነታቱክ እንታይ እዮም ዝብል እዩ።

እቲ ዘገርም፡ እዞም ዓባይቲ ፕሮጀክትታት ወይ "mega Project" ዝበሃሉ፡ ኣብ ኣፍሪቃ ዘምጽእዎ ዘለዉ ዕንወት ዝርድኡ ሰብ የለን። ምናልባት ዝና የምጽኡ ይኾኑ። ግን ንህዝብታት ዝህቡዎ ረብሓ እንታይ እዩ ኢሉ ዝሓትት ዳርጋ የለን። ምኽንያቱ ኣብ ኣህውታቲ ዝኾነ ዝርርባት ስለ ዝኣቱ። ናይ ሽዱሽተ ሸሕ ሜጋ ይኹን ልዕሊኡ፡ ህዝቢ ኢትዮጵያን ጎረባብትን ክጥቀሙ ይኸእል'ዩ እንድሕር ተባሂሉ፡ ብቐዳምነት ህዝቢ ኢትዮጵያ'ዩ ተጠቓሚ ክኸውን ዘለዎ። ንደገ ክንሸይጥ ኢና እንድሕሪ ኮይኑ ዝበሃል ዘሎ፡ እቶም ዓደግቲ መን እዮም? ብኸመይ ከተበጸጸሓሎም ትኸእል? ክንደይ ክትሸጠሎም ትኸእል? ክትሓስቡ ኣለካ። ኣግሎ መጺእሉ ዝነበረ እውን ከም ርእይቶ ኣቕሪቡለይ፡ 'ቀዳማይ ሚኒስተር ናይ ኢትዮጵያ'ዚ እንድሕሪ ዝደልዩ ኮይኖም ንሕና እውን ክንሸጠሎም ንኸእል ኢና'ኮ' ኢሉ። እቲ ብዙሕ ዘጋገረ፡ እቲ ማያዊ ምንጪ ዝሓሰረ ምዃኑ እዩ። ዋጋ

ነዳዲ ከም'ዚ ሕጂ ከይወረደ ከሎ፡ ዋጋ ናይ ማያዊ ጸዓት፡ ካብ ረስናዊ ጸዓት ብሰለስተ ዕጽፊ ይሓስር ብምንባሩ፡ ዝሓሰረ ይበሃል ነይሩ። ናብ ሃገራት ክትሸጦ እንተድኣ ኼንካ፡ ብኸንደይ ኢኻ ክትሸጦ? ንምንታይከ ክጥቀማሉ እየን? ካብኡ ምስ ተጠቐማኽ እንታይ ማልስ ክረኽባሉ ይኸእላ? ነዚ ዝገልጽ ነገር የለን። ብቐርጺ ንኸይዓኑ ንኸይበላሾ ጥራይ ዘይኮነስ ጽባሕ ምንቅጥቃጥ እንተ መጽአኽ ተባሂሉ፡ እዚ ኣርእስቲ ንሞያውያን ዝግደፍ እዩ፡ ግን ንሱ ኣይኮነን እቲ ሕጂ ክዝረበሉ ዘለዎ ኣስርእቲ። እቲ ኣርእስቲ፡ እዚ ፕሮጀክቲ'ዚ ንናይ ዞባ ረብሓ እንድሕሪ ኮይኑ፡ ካብኡ ናብኡ ከኣ ቅድም ቀዳድም ናይ ህዝቢ ኢትዮጵያ ረብሓ ኣብ ግምት ከእቱ ስለ ዘለዎ፡ ህዝቢ ኢትዮጵያ ረቢሑ ኪኖኡ ኸኣ ትርፌ ተተረኺብዎ ካልኣት ከባቢታት ክጥቀሙሉ ኣለዎም፡ እንድሕሪ ኮይኑ ተባሂሉ፡ ኣበይ ኣሎ እቲ ውጥን? ክሳብ ሎሚ ነዚ ዘረጋግጽ ዝተዘረበሉ ኣርእስቲ'ውን የለን። እቶም ዝምልከቶም ወገናት ስለ ዘይተሰማምዑ ናይ ግዳም ክኢላታት ገይርካ መጽናዕቲ ክግበረሎም'ዩ፡ ተባሂሉ ኣብ'ዚ መወዳእታ እዋን ዝተገብረ ፈተነ፡ ናብ ምቅሕሓርን ምትፍናንን እዩ ኣምራሑ። ብኣጠቓላሊ፡ ቅርዑይ ዘይኮነ፡ ብቐንዱ ንፖለቲካዊ መሳርሒ ተባሂሉ ዝተበገሰ ፕሮጀክት ስለ ዝኾነ፡ ይተኸል ኣይተኸል ካልኣት ሳዕቤናት ከምጽእ ምዃኑ፡ ብቐንዱ ኸኣ ተሃሳዩ ህዝቢ ኢትዮጵያ እዩ ክኸውን። እዚ ጉዳይ እዚ ኣኺሉዎ'ዩ፡ ሰዓቱ ሓሊፉ'ዩ፡ ምውድኡ ኣይተርፎን'ዩ. .

. ክንቅበሎ ኣለና ክበሃል ይከኣል እዩ። ድሕሪኡኽ ናብ ምንታይ ከምጽኣና እዩ? ብዙሓት ምስ መመንጨዊ ናይ ኤለትሪክ ተኣሳሲሮም ተተግቢሮም ዝተባህሉ ዓበይቲ ሜጋ ፕሮጀክታት፡ ኣብ ኣፍሪቃ ኣበይ ኣለዉ? እንታይ ኣፍርዮም? ኣብ ናይ ህዝቢ መዓላ ብኸመይ ውዲሎም? ርሑቕ ከይከድና ብዙሓት ክውናት ኣብነታት ናይ ዝተተግበሩ ናይ ሃይድሮ ፓወር ጀነረሽን ትካላት፡ ናታቶም ናይ ትግባረ ውጥንን ናቱ ፋይዳን ዝተሰርሐ'ሞ ዝሰርሕ ዘሎ ኣሎዶ? እቲ ዘገርም፡ መብዛሕትኦም ካብ ዓበይቲ ሜጋ ፕሮጀክታት ዝበሃሉ ጸዕዳ ሓርማዝ እዮም። ንዝናን ንጃህራን ተባሂሎም ዝተሰርሑ እምበር፡ ብግብሪ ሃገርን ህዝቢን ክጥቀሙሉ ምእንቲ፡ ተባሂሎም ስለ ዘይተሰርሑ፡ ነዐኦም ከማሓድርን ከስርሕን ዝኸእል ዘቤታዊ ዓቕሚ ስለ ዘየለ፡ ብናይ ግዳም ደገፍ ክትገብሮ ትግደድ። መብዛሕትኦን ነዚ ፕሮጀክታት ዘተግብሩ ናይ ግዳም ኩባንያታት፡ ናታተን እዋናዊ ረብሓ እንተዘይኮይኑ፡ ናይ ሓዋሩ ረብሓ ናይ'ቲ ፕሮጀክታት ኣብ ግምት ኣእትዮን ስለ ዘየጽንዓን ዘይተኸለኦን፡ ንሓዋሩ ክሳራታቱ ካብ መኸሰቡ ዝዓበየ ይኸውን። እዚ ጉዳይ'ዚ፡ ብጀካ እቲ ብስምዒት ዝበሃል፡ ቁም-ነገሩ ብኸምዚ ዝገልጾ ዘለኹ ክንርደኦ ዘለና'ዩ። ኣነ ብፍላይ ብዙሕ ዝተኸታተልኩዎ ጉዳይ እዩ። ህዝቢ ኤርትራ ኣጸቢቐ ዝፈልጦ እዩ። እቲ ፕሮጀክት ካብ ፈለማ ብኸመይ ከም ዝተበገሰ ስለ እንፈልጦ፡ እዚ ሕጂ ዝዝረብ ዘሎ ናይ መጥፍኢ ግዜ ናይ ህዝባዊ ርክባት

ቁሩቁስ ኮይኑ'ዩ ዝረአየኒ። እቲ ሽግር፡ ጠንቁን ሳዕቤናቱን ግን፡ ብዕቱብ ኣብ ዝዘረበሉ ደረጃ ኣይበጽሐን ዛጊት።

"ኣብ ዝተፈላለዩ ክፍሊ ዓለማት ዝተቐለቀለ ነፍሲ-ወከፍ ቅልውላው ወይ ካልእ ጸገማት፡ ብመገዲ ሕቡራት ሃገራት ፍታሕ ወይ መዕለቢ ተረኪብሉ ኢልካ እትዛረበሉ የለን። . . በዚ ክመጽእ ዝኸእል ፍታሕ ወይ ዝሃድእ ቅልውላው ኣሎ ክንብል ኣይንኸእልን።"

"ንምዕባለ ናይ'ዚ ከባቢ፡ ብዘይካ ምትሕግጋዝ ናይ'ተን ኣብዚ ከባቢ ዘለዎ ሃገራት ካልእ መተካእታ ክህሉ ኣይከእልን። እዚ ድማ ሕርያ ኣይኮነን - ጂኦግራፊን ታሪኽን፡ ባህላዊን ማሕበራዊን. . ረብሓታት ናይ'ቶም ህዝብታት ዝውስኖ እዩ። 'ካብኡ ዝሓይሽ መተካእታ ኣሎ' ዝበሃል እንተድኣ ኮይኑ፡ እዚ እንርእዮ ዘለና ናይ ጎይቶትካ ወኪል ኮይንካ፡ ኣብ'ቲ ዘባ ዕግርግርን ህውከትን ምፍጣር፡ ወይ ብመንገዲ ናይ ግዳም ሓይልታት ነቲ ኣብ ከባቢኻ ዝርከብ መካይድትኻን መናብርትኻን ሃሲኻ ካልኣት ረብሓታት ምድላይ እዩ።"

"ንሕና ምስ ናይ ወያነ ስርዓት ባእሲ ስለዘለና ወይ ዝምድናና ስለ ዝተዘርገ፡ 'ህዝቢ ኢትዮጵያ ካብ ናይል ክረብሕ የብሉን' ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን። ቅድሚ ዝኣገረ ፕሮጀክት ክብገሰ ከሎ፡ ፈለማ ናይ ህዝቢ ኢትዮጵያ ረብሓ ክሰርዕ ክኸእል ኣለዎ። ኣነ ግን ብኸመይን ካብይን ከም ዝተበገሰ ኣረጋገጸ ስለ ዝፈልጥ፡ ናይ ህዝቢ ኢትዮጵያ ረብሓታት ኣብ ግምት ዘእተወ ፕሮጀክት እዩ ክብል ኣይከእልን።"

ንልኡላውነትና ዝኸፈልናዮ ዋጋ፡ ንኸብሪ ናጽነትናን ልኡላውነትናን ዝያዳ ደሪዑ

ሕቶ፡- ክቡር ፕረዚደንት፡ እዚ ዓንኬሉ እናሰፍሐ ዝመጽእ ዘሎ ዲፕሎማሲያዊ ምዕባላታት፡ ኣብቶም ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዝተፈጸሙ ባይላት - ዘይሕጋዊ እገዳ ኣሎ፡ ምግሃስ ልኡላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ናይ ኤርትራ ኣሎ. . እንታይ ጽልዎ ክህልዎ እዩ?

ደሊኻዮ፡ ወይ ተመኒኻዮ፡ ወይ'ውን ብውጥን ትረኽቦ ነገር ኣይኮነን። ብድሆ ግን የሓይለካ እዩ። 'ሓጺን ብሓዊ ይተብዕ' እንተ ተባሂሉ፡ ሰብ ከኣ ብፈተነ እዩ ዝተብዕ። ፈተነ፡ ሽግር፡ መከራ፡ ጸገም፡ ተጻብኦ - መን ይደልዮ? ዋላ ሓደ ዝደልዮ የለን። ፈቲኻ ዘምጸእካዮ ኣይኹን ደኣ' ምበር፡ ኣብ መወዳእታ ግን የትርረካ፡ የሓይለካ፡ ዝያዳ የንህረካን የለብመካን። ብተጻባእቲ ሓይልታት ምፍትታን ጥራይ ምስ በዝሓካ፡ ኣብ ንቡር ኩነታት ክትሓስቦን ክተግምቶን ዘይትኸእል ሓይሊ ትፈጥር። ናይ'ዚ ኩሉ ዓመታት ተጻብኦታት ደማሚርና እንተ

ርዕይናቸው፡ ሃሰያ አየውረደን ከንብል አይንክእልን። ዘውረዶ ሃሰያ፡ ሓደ ብሓደ ከንጽብጽቦ ንክእል ኢና። ብአንጻሩ ግን፡ ዝሃበና ሓይሊ ቀሊል አይኮነን። ድሕሪ 1991፡ ሃገር ኮይንና ኢና፡ እዋኑ ናይ ልምዓት እዩ፡ ናብ ህንጻት ሃገር ጥራይ ንኪድ' ኢልና ተበጊስና። በቲ ዝፈለምናዮ ከይድና ነይርና እንተ ንኸውን፡ ኣብ ጎዶቦና ከንፈጥሮ ደሊና ዝነበርና ሃዋሁው ተፈጢሩ ነይሩ እንተ ዝኸውን፡ ኣበይ ምበጻሕና ኢልና ከንግምት ንክእል ኢና። ንዕኡ ዝኸለፈና ተጻብኦ ግን ኣኸሲሩና። ከም'ዚ ዝበለ ዕድል ኣጉዲሉልና ከንብል ንክእል። ብአንጻሩ ድማ፡ በቲ ሕጂ ፈጢሩልና ዘሎ ሓይሊ፡ 'ከምኡ ከንገብር ምክኣልና ነይርና ዲና?' ኢልካ፡ ፍልልዩ ክትርእዮ ትክእል ኢኻ። ዓቕብ፡ ድኻም፡ ብድሆ፡ ክገጥመካ ከሎ፡ ኣብ እትደልዮ ምእንቲ ክትበጽሕ ዝስገር ክትሰግር ኣለካ። ነዚኣቶም ንክትሰግር ከኣ ብልሓት፡ ሓይሊን ዓቕሚን የድልዩካ። ነዚ ከተጥሪ ኢልካ እትገብር ጸዕሪ ከኣ፡ ሓይሊ'ዩ ዝድልበልካ። ብሃገር ደረጃ፡ ኣብ ውሽጢ'ዞም 18 ናይ ቀጻሊ ተጻብኦ ዓመታት፡ ዝተፈጥረ ሓይሊ ኣሎ። ብጀካ እቶም ዝወረዱ ክሳራታት፡ ብቕንዱ እቲ ንልኡላዊነትና ዝኸፈልናዮ ዋጋ፡ ንክብሪ ናይ ልኡላዊነትና ኣሓይልዎ እዩ። 65 ሺሕ ሓርበኛታት ስውኣት ከፊልና። ኣብ ናይ ወያነ ኩናት እውን፡ ክንድ ፍርቁ ወሲኸና ንኸውን። ልዕሊ ሚእቲ ሺሕ ሰውኣት ዝኸፈልናሉ ቃልሲ፡ መሊሱ'ዩ ኣትሪሩና። ኣብ ልኡላዊነትና፡ ኣብ ውህደትና፡ ኣብ ጽንዓትና . . ሓይሊ ወሲኹልና። ንናጽነትናን ልኡላዊነትናን ክብሪ ደሪዑዎ ከንብል ንክእል። ሃገርና ንምዕናው ዝተኸየደ ፈተነታት ኩሉ፡ ሃገርና ንክንሃንጽ ዘሎና ጽንዓትን ድሌትን ዝያዳ ኣሓይሉዎን ኣትሪሩዎን። እቲ ብድሆታት፡ ዝተፈላለዩ ናይ ልምዓት መደባትና ንክነተግብር፡ ንብቕዓትናን ናይ ምግባር ዓቕምናን ኣሓይሉልና። ዘይንፈልጦ ዝነበርና፡ ወይ ከንግምቶ ዘይንኸል ብዙሕ ነገራት'ውን ተማሂርና። እዚ ደማሚርካ ክረኣ ከሎ፡ ምስ'ቲ ዝተፈጥረ ጸገማት ብምንጽጻር፡ ዓቢ መኸሰብ ረኺብናሉ ከንብል ንክእል ኢና። ኣብ'ዚ ሕጂ ዘለናዮ ከምኡ'ውን ኣብ 2016 ኣብ 2017 ኣብ 2018፡ እንታይ ከንገብር ንክእል እንድሕሪ ኢልና፡ ተጻብኦን ሓይሊን ይወስኽ ኣይወስኽ ብዘየገድስ፡ ናትና ናብ ቅድሚት ናይ ምስጓም፡ ናይ ምጽዋር፡ ናይ ምጽማም፡ መደባት ናይ ምትግባር ዓቕሚ እናሓየለ ይኸይድ ኣሎ። እቲ ምጉታት እናደኸመ፡ ናይ ምምራሽን ምምራሕን ሓይልና እናዛየደ ይኸይድ ስለ ዘሎ፡ ብልክዕ እንታይ ከንገብር ከም እንክእል ኣብ ቅድመና ንጹር ስእሊ ኣሎ። እዚ ሕጂ ከይተበታተኸ፡ ካብ'ቲ ምዕባለ እንርእዮን እንመሃርን ነገር ስለ ዝኸነ፡ ሓደ ሓደ እዋን ብዙሕ'ውን እንተ ዘየቐለብናሉ ይሓይሽ በሃላይ እዩ። ሸቕልቀል ከብለና የብሉን። ካብኡ ወጺእና፡ ኣብ ዘድምዕ ካልእ ቁም ነገር እንተ ሓሰብና ይሕሸና እናበልና ከንኮይድ ስለ ዝጸናሕና፡ ካብ ዝኸርና ኣውጺእናዮ። ከይኮነ ግን፡ ቀጻሊ ምትኹታኹ ስለ ዘሎ፡ የዘኻኸረካ እዩ። ግን ከም ናይ ቅድሚ ዓሚ ወይ ቅድሚኡ ዝነበሩ ዓመታት ኣይኮነን። ኣብ'ዚ ሕጂ እዋን፡ ንቕድመና

ጥራይ እናጠመትና ኢና ንኸይድ። ኣብ ዘባና ይኹን ወጻኢ ካብ ዘባና፡ ምስ ዝተፈላለዩ ሓይልታት ወይ ሃገራት እንምስርቶ ዘለና ዝምድና ኸአ፡ ኣብ ዝሓሸ ኩነታት ኣሎ ክንብል ንኸእል። ሎሚ ብዛዕባ ምልዓል ናይ እገዳ፡ ብዛዕባ ተጻብኦ፡ ብዛዕባ ዝተፈላለዩ ኣርእስታት እናተረሰዐ ይኸይድ ስለ ዘሎ፡ እቲ ኣጀንዳ እውን እንታይ ክንገብር ኣለና? እንታይ ክንተሓጋገዝ ኣለና? ዝምድናታት ንምምሕያሽን ንምሕያልን ክውሰድ ዘለዎ ስጉምታት ስለ ዝኸውን፡ ብኡ መጠን፡ ንዝመጽእ ቁሩብተይ ዓመታት ሓይልና እናደለብና ንቕድሚት ክንከደሉ እንኸእል ሓሳብ ጥራይ ከነቓኒ ኣለና እየ ዝብል።

ሕቶ፡- ክቡር ፕረዚደንት፡ ኣብ ዝሓለፉ 25 ዓመታት ከም ሃገርን ህዝብን ቀጻልነትናን ዕብየትናን ንምውሓስ ተሪር ፈተነ ሰጊርና ኢና። ምስ'ቲ ዝነበረና ጥሙሕን ዘጋጠመና ዕንቅፋትን ብምዝማድ፡ ክሳብ ክንደይ ሰጊሞና?

ኩሉ ግዜ መለክዒታት ኣለውና። ንዓመታት ተቓሊስና ኣብ ዝብጸሕ በጺሕና። 30 ዓመታት ዕጥቃዊ ቃልሲ ኣካይድና፡ ዝሓል ኩናት ምስ ብድሆታቱ ሰጊርና ኣብ መወዳእታ ኣብ'ዚ በጺሕና። ናይ'ዚ ህዝቢ'ዚ ቁም-ነገርን ዝሓለፎ መድረኻትን ብኡ ክንገልጽ ንኸእል። እዚ ዝሓለፈ መሰረት ኣንጺፋልና ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። ሓድሽ 91 ወይ 93 ጀሚርና ኢልና ኣይንዛረብን። ኣብ'ዞም ዝሓለፉ 25 ዓመታት፡ ብቑጠባ፡ ብባህሊ፡ ብፖለቲካ፡ ማሕበራዊ ኩነት ሃገር ክንሃንጻ ኢልና ዝተለምናዮም ወይ ክኹኑ ዝነበርም ገሊጻም ብኣሃዛት፡ ብቦታን ብግዜን ዝግለጹ መደባት. . . ስምዒትና ክልተ ተፈራራቂ ግምታት እዩ ዝህበም። 'እቲ ዕንቅፋታት ዘይነበረ ነይሩ እንተ ዝኸውን፡ ካልእ ክንገብር ምኸኣልና' ኢልና እንወስዶ ገምጋም ኣሎ። ግን ምስናይ እቲ ተጻብኦታት ብዓጻፋ ኢና ሰሪሕና። እቲ ኣጉዲሉልና'ዩ እንብሎን ዝፈጠረልና ሓይሊን ናቱ ናህርን ድርኪትን ደሚርና-ኣጉዲልና ክንርእዮ ከለና፡ ድሕሪት'ውን ኣይተረፍናን ትብል። ስለ'ዚ እቲ ገምጋም ይፈራረቕ። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ስምዒታዊ'ኳ ኣይብሎን'ዩ፡ ግን ካብ ምንያት ክንወጽእ ክንክእል ኣለና። ዝሰራሕናዮ ንእሽቶ ይኹን ዓቢ ነገር ከነጋንኖ ክንክእል የብልናን። ዋላ ነቲ ተዓዊትናሉ ኢና እንብሎ'ውን፡ ካብኡ ዝበለጸ ክንገብር ከም እንኸእልን ከም ዘለናን ሓሲብና ክንሰርሕ ክንክእል ኣለና። ሓቂ እዩ፡ ኣብ ኣጠቓቕማ ናይ ዝርካቡ ጸጋታትና፡ ተጻጊምና፡ ሰሪሕና ዝወረስናዮ ባህሊ ናይ መስዋእቲ፡ ተወፋይነት፡ ናይ ስራሕ፡ ናይ ዓያይነት ኣብ ግምት ኣእቲና ብዙሕ ነገራት ገይርና ኢና ክንብል ንኸእል ኢና። ግን፡ ገና ዓቕሚ ኣለና። ካልእ ክንገብር ንኸእል ኢና። ኣብ ዝሓለፉ ዓመታት ካብ ዝገበርናዮ፡ ኣዚ ሕጂ ዘለናዮ ባይታ ናብ ዝበለጸን ዝሓየለን ፍርያት ክንረኽበሉ እንኸእል ገሰጋስ ክንከይድ ዘኸእለና እዩ። ንድሕሪት ተመሊስና ገምጋምና ንግበር፡

ግን፡ ኣብ ዝመጽእ እውን ጃህራን ምንጻጻን ዘይብሉ፡ እቶም ክንገብሮም እንክእል ጥራይ ንግበር። ምስ ካልኣት ክንገጸጸር ኣይንደልን ኢና። ካባና ምስ ዝሓመቐ ነብስና ከነገጸጸር፡ ወይ ካባና ምስ ዝበለጹ ክንመጣጠር ዘይኮነ፡ ክሳብ'ቲ ዝከኣለና፡ ብዘለና ዕቕር ሓይሊ ብኹሉ ሸነኻቱ፡ ካብ ዝቐደመ ብዝገባየ ክንሰርሕ ክንክእል ኣለና። ኣብ'ዚ 2016 - 2017 - 2018 ከምኡ'ውን ድሕሪኡ ዝስዕብ ዓመታት ክንገብር ኢና። ግን እተን ንገብረን ብግብሪ ከነርእየን ኣለና። 'ንበገስ ጥራይ፡ ካብ ዝጸናሕናዮ ብዝሓየለ ንኺድ' ኢልና ኢና ንኺይድ' ሞ፡ እቲ ባህሊ እውን ጽቡቕ ስለ ዝኹነ፡ ናብ ከምኡ ገጽና ንክንከይድ የክእለና' ዩ በሃላይ እዩ። ኣብ 2016 ኣውጺእናዮ ኣብ ዘለና መደብ፡ ምናልባት 2016 ነጥበ-መቐይሮ ክንገብራ ንክእልዶ ኣይንክእልን? ብግብሪ ግን ይከኣል ይኸውን እዩ፡ እስከ ብተጨባጢ መግለጺታት ክንርድኦ ንፈትን' ንብል' ሞ፡ እቲ ቅድሚ ሕጂ ዝነበረና ፕሮግራማት፡ ፕሮጀክትታት ወይ መደባት ኣብ ምትግባር፡ ናይ ምግባር ዓቕምና ተኣማሚንና' ኳ እንተ ሃለና፡ ከመይ ገይርና ዝያዳ ከነራቕቕም ኢልና ንሓሰብ ስለ ዝለና፡ እዛ 2016፡ ብዙሕ መፈተሺ ዓመት ክትኮነና ትክእል እያ። ናይ ዝሓለፈ መድረኻት ምዕራፉ ዓጺና፡ ናብ ሓድሽ ምዕራፍ ንክንኣቱ፡ ኣብ ጽቡቕ ቦታ ኣለና ዝብል ገምጋም ኣለኒ።

ሕቶ፡- ኣብ መጨረሻታ ክቡር ፕረዚደንት፡ ብምክንያት ምጅማር ሓድሽ ዓመት፡ ናብ'ዚ ሓይሊ መኸትኡ መመሊሱ ዝትርንዕ ህዝቢ እተመሓላልፎ መልእኽቲ እንተደኣ ኣሎ?

ሓቂ እዩ፡ ሓይልና ኣብ ሓደ ወለዶ ዘይኮነስ፡ ዳርጋ ኣብ ሰለስተ ወለዶ መዚንናዮ ኣለና። ናይ'ዚ ህዝቢ'ዚ ሓይሊ፡ ቀሊል ሓይሊ ኣይኮነን። እንታይ ክንገብር ከም እንክእል እውን ዳርጋ ኩላትና ኣብ ሓደ ቃና ዝመጽእ ነናትና ገምጋማትን ስምዒትን ኣለና። ሕጂ ኣፍራይነትና ነዕቢን ስራሕና ኣሓይልና ንቐጽልን ጥራይ። ብዓይነት፡ ብፍርያት፡ ብግዜን ቦታን መለክዒታት ዝኾነ ምህሮ ኣለና። ኣብ መወዳእታ ሃገር ሃኒጽና፡ ራህዋ ኣውሒስና፡ ሸግራትና ፈቲሕና፡ መኸተ ተዓዊቱ፡ ተጻብኣታት ጸሪግና ንኺይድ ኣለና ኢልና ክንዛረብ ምእንቲ፡ ብኹሉ መለክዒታት፡ ነቲ ዝጸንሐ ናህሪ - ናህሪ ክንውስኹሉ ክንክእል ኣለና። ነፍሲ-ወከፍ ዜጋ ከኣ ግዴታኡ ኣልዒሉ ክሰርሕ መጻዋዕታ ዘድልዮ ኣይኮነን። ግን እዚ ንርእዮ ዘለና፡ ዕለታዊ ምዕባለታት ስለ ዝኾነ፡ ባህጊ ጥራይ ዘይኮነስ፡ ናህሪ እናወሰኸ ኣብ ዝለዓለ ደረጃ ምእንቲ ክበጽሕ፡ (ምናልባት ኣብ 25 ዓመታት ንኹሉ ብሰፊሑ ገምጋም ክግበረሉ እዩ ተባሂሉ ኣሎ። እዚ ሕጂ ብሓፈሻ ንዛረቡ ዘለና ኣርእስትታት ብዝርዝር ክንዛረቡ ንክእል ኢና።) ግን ኩሉ ግዜ ስራሕካ ዘይምርሳዕ እዩ። ስራሕካ ዘይምርሳዕ ማለት ከኣ፡ ኣፍራዩ፡ ጠቓሚ፡

ኢድማዒ፡ ዝኾነ ነገር ክትገብር ክትክእል ምእንቲ፡ 'ናህሪ ገሰጋሰካ ኣሓይል' ምባል ጻውዒት
እዩ ኣይብሎን እዩ - ግን መዘኻኸሪ እዩ።

የቐንዳና፡ ክቡር ፕረዚደንት!!